

HE 145/2018 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta. Lain tavoitteena on turvata hyvin toimivat yhdenvertaiset opiskeluterveydenhuollon palvelut sekä yliopisto- että ammattikorkeakouluopiskelijoille.

Laissa säädettäisiin korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämisestä, tuottamisesta ja rahoittamisesta. Kansaneläkelaitos vastaisi opiskeluterveydenhuollon järjestämisestä ja palvelut tuottaisi Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö. Opiskeluterveydenhuollon sisällön osalta viitattaisiin voimassa olevan terveydenhuoltolain sääntelyyn.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutettaviksi terveydenhuoltolakia, sairausvakuutuslakia, yliopistolakia ja ammattikorkeakoululakia. Lakeihin tehtäisiin uudesta korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuoltoa koskevasta laista johtuvat muutokset.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2021.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	4
1 JOHDANTO.....	4
2 NYKYTILA.....	4
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö.....	4
2.1.1 Opiskeluterveydenhuollon sisältö ja soveltamisala.....	4
2.1.2 Toisen asteen opiskelijoiden opiskeluterveydenhuolto.....	6
2.1.3 Opiskeluterveydenhuollon nykytilanne.....	7
2.1.4 Kansaneläkelaitos.....	8
2.1.5 YTHS:n nykytila.....	10
2.1.6 Ylioppilasterveys ry.....	12
2.1.7 Ylioppilaskuntien ja opiskelijakuntien lakisääteiset tehtävät opiskeluterveydenhuollossa.....	12
2.1.8 Rahoitus.....	13
2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden lainsäädäntö.....	18
2.2.1 Ruotsi.....	18
2.2.2 Norja.....	19
2.2.3 Tanska.....	19
2.2.4 Iso-Britannia.....	20
2.2.5 Alankomaat.....	20
2.3 Nykytilan arviointi.....	21
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	22
3.1 Tavoitteet.....	22
3.2 Toteuttamisvaihtoehdot.....	23
3.2.1 Opiskeluterveydenhuollon järjestäminen.....	23
3.2.2 Opiskeluterveydenhuollon tuottaminen.....	28
3.2.3 Terveystoimintamaksun keräämisen vaihtoehdot.....	30
3.3 Keskeiset ehdotukset.....	31
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	34
4.1 Taloudelliset vaikutukset.....	34
4.1.1 Vaikutukset Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön toimintakuluihin ja julkisen talouden menokehitykseen.....	34
4.1.2 Vaikutukset kuntien ja maakuntien talouteen.....	39
4.1.3 Vaikutukset korkeakouluopiskelijoiden talouteen.....	39
4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	40
4.3 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset.....	41
4.3.1 Vaikutukset yhdenvertaisuuteen.....	41
4.3.2 Opiskeluterveydenhuollon ja muun terveydenhuollon palveluintegraatio.....	42
4.3.3 Vaikutukset korkeakouluopiskelijoiden terveyteen ja hyvinvointiin, opiskelukykyyn ja opiskelusuorituksiin.....	42
4.3.4 Sukupuolivaikutukset.....	42
4.3.5 Kielelliset oikeudet.....	42
4.3.6 Henkilöstövaikutukset.....	43
4.3.7 Aluekehitysvaikutukset.....	43
4.4 Uudistuksen vaikutusten seuranta.....	43

HE 145/2018 vp

5	ASIAN VALMISTELU.....	44
5.1	Valmisteluvaiheet ja -aineisto.....	44
5.2	Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen.....	45
6	RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ.....	46
	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	47
1	LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT.....	47
1.1	Laki korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta.....	47
	1 luku Yleiset säännökset	47
	2 luku Opiskeluterveydenhuollon rahoitus	54
	3 luku Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiölle suoritettava korvaus	58
	4 luku Terveydenhoitomaksu	60
	5 luku Rekisterit ja tietojen luovuttaminen	62
	6 luku Erinäiset säännökset	65
1.2	Laki terveydenhuoltolain 17 §:n muuttamisesta.....	68
1.3	Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta.....	70
	13 luku Työterveyshuoltoa koskevat korvaukset	70
	18 luku Sairausvakuutusrahasto ja vakuutusmaksut	70
1.4	Laki yliopistolain 46 §:n muuttamisesta.....	70
1.5	Laki ammattikorkeakoululain 41 §:n muuttamisesta.....	71
2	TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET.....	71
3	VOIMAANTULO.....	71
4	SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS.....	72
	LAKIEHDOTUKSET.....	79
	1. Laki korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta.....	79
	2. Laki terveydenhuoltolain 17 §:n muuttamisesta.....	90
	3. Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta.....	91
	4. Laki yliopistolain 46 §:n muuttamisesta.....	92
	5. Laki ammattikorkeakoululain 41 §:n muuttamisesta.....	93
	LIITE.....	94
	RINNAKKAISTEKSTIT.....	94
	2. Laki terveydenhuoltolain 17 §:n muuttamisesta.....	94
	3. Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta.....	96
	4. Laki yliopistolain 46 §:n muuttamisesta.....	99
	5. Laki ammattikorkeakoululain 41 §:n muuttamisesta.....	100

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Maakunta- ja sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa perustetaan uudet maakunnat, uudistetaan sosiaali- ja terveydenhuollon rakenne, palvelut ja rahoitus sekä siirretään maakunnille uusia tehtäviä. Uudistuksen on tarkoitus tulla voimaan 1.1.2021 alkaen. Jatkossa 18 maakuntaa vastaavat alueensa sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisestä. Kunnat eivät enää jatkossa järjestä sosiaali- ja terveyspalveluja.

Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestäisi jatkossa Kansaneläkelaitos. Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelut tuottaisi Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö (jäljempänä YTHS). Uudistuksen yhteydessä on tarkoitus laajentaa nykyisin tiede- ja taidekorkeakoulujen opiskelijoille (niin kutsutut yliopisto-opiskelijat) tarkoitettua YTHS:n tuottamia palveluita myös ammattikorkeakouluopiskelijoille vuodesta 2021 alkaen. Lukioissa ja ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien opiskeluterveydenhuollon järjestämisvastuu siirtyy maakunnille. Uudistuksen tavoitteena on parantaa opiskeluterveydenhuollon palvelujen laatua ja saatavuutta yhdenvertaisesti kaikille korkeakouluopiskelijoille. Jäljempänä tässä hallituksen esityksessä opiskeluterveydenhuollolla tarkoitetaan yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa opiskelevien opiskeluterveydenhuoltoa.

Lisäksi samasta ajankohdasta lakkautettaisiin nykyisin sairaanhoitovakuutuksesta YTHS:lle maksettavat korvaukset. Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon rahoittajina olisivat valtio ja opiskelijat. Kansaneläkelaitos maksaisi YTHS:lle korvauksen korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon tuottamisesta. Korkeakouluopiskelijoilta perittäisiin veroluonteinen terveydenhoitomaksu.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

2.1.1 Opiskeluterveydenhuollon sisältö ja soveltamisala

Opiskeluterveydenhuollosta säädetään terveydenhuoltolain (1326/2010) 17 §:ssä. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan kunta järjestää opiskeluterveydenhuollon palvelut. Kunnan perusterveydenhuollon on järjestettävä opiskeluterveydenhuollon palvelut alueellaan sijaitsevien lukioiden, ammatillista peruskoulutusta antavien oppilaitosten sekä korkeakoulujen ja yliopistojen opiskelijoille riippumatta heidän kotipaikastaan.

Opiskeluterveydenhuollon palvelut kuuluvat lukioiden, ammatillista peruskoulutusta antavien oppilaitosten sekä korkeakoulujen ja yliopistojen opiskelijoille.

Opiskeluterveydenhuollon tehtävänä on turvata opiskelijan opiskelukykyä sekä yhteisöllisten että yksilöllisten palveluiden avulla. Opiskeluterveydenhuollon sisältö on määritelty terveydenhuoltolain 17 §:n 2 momentissa. Sen mukaan opiskeluterveydenhuoltoon sisältyy oppilaitoksen opiskeluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä opiskeluyhteisön hyvinvoinnin edistäminen sekä seuranta. Lisäksi opiskeluterveydenhuoltoon sisältyy opiskelijoiden terveyden ja hyvinvoinnin sekä opiskelukyvyn seuraaminen ja edistäminen sekä terveystarkastukset yksilöllisen tarpeen mukaisesti ja terveyden- ja sairaanhoitopalvelujen järjestäminen opiskelijoille, mielenterveys- ja päihdetyö, seksuaaliterveyden edistäminen ja suun terveyden-

huolto mukaan lukien. Opiskeluterveydenhuoltoon kuuluu myös opiskelijan erityisen tuen tai tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen sekä opiskelijan tukeminen ja tarvittaessa jatko-tutkimuksiin tai -hoitoon ohjaaminen. Opiskeluterveydenhuollon sisällöstä on annettu tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011).

Opiskeluterveydenhuolto on osa opiskelijahuoltoa, jolla tarkoitetaan opiskelijan fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista huolehtimista sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa opiskelijahuoltoa koskevasta lainsäädännöstä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (jäljempänä THL) tutkii ja seuraa opiskeluterveydenhuoltoa ja opiskelijoiden hyvinvointia sekä tukee kuntia opiskeluterveydenhuollon kehittämisessä. Sosiaali- ja terveydenhuollon lupa- ja valvontavirasto (jäljempänä Valvira) ja aluehallintovirastot valvovat opiskeluterveydenhuoltoa valtakunnallisen valvontaohjelman 2015–2018 avulla.

Terveydenhuoltolain mukaan korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuolto voidaan kunnan suostumuksella järjestää myös muulla Valviran hyväksymällä tavalla. YTHS toteuttaa kunnan suostumuksella ja kuntien kanssa tehtyjen sopimusten perusteella yliopisto-opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelut. YTHS on tehnyt yliopistojen sijaintikuntien (tai kuntayhtymien) kanssa yhdenmukaisen sopimuksen näille tuottamistaan opiskeluterveydenhuollon palveluista ja niiden rahoittamisesta. Valvira on hyväksymällä tämän sopimuksen tehnyt terveydenhuoltolain 17 §:n edellyttämän hyväksymispäätöksen.

Valvira on myöntänyt YTHS:lle yksityisestä terveydenhuollosta annetun lain (152/1990) mukaisen toimipaikkakohtaisen luvan seuraavien terveyden ja sairaanhoidon palvelujen antamiseen: lääkäripalvelut avohoidossa, hammaslääkäripalvelut, suuhygienistin vastaanottopalvelut, sairaanhoitajan ja terveydenhoitajan palvelut, kuvantamistutkimukset, laboratoriotoiminta, fyysioterapeuttinen toiminta, terapeuttinen toiminta, psykologin toiminta ja laboratorionäytteiden otto. YTHS tekee ilmoitukset palveluja koskevien tietojen muutoksista Valviralle sekä antaa vuosittain toimintakertomuksen palvelutoiminnasta. YTHS:ssä on ollut kaksi terveydenhuollon palveluista vastaavaa johtajaa Valviran päätöksellä 9.6.2014 alkaen siten, että johtajahammaslääkäri vastaa suun terveydenhuollon palveluista ja johtajaylilääkäri muista palveluista.

Valtioneuvoston asetuksessa neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) säädetään opiskeluterveydenhuollon sisällöstä ja opiskeluterveydenhuoltoon oikeutetuista oppilaitosten opiskelijoista. Asetuksessa on lueteltu oppilaitokset, joiden opiskelijoille kunnan on järjestettävä opiskeluterveydenhuollon palvelut. Lisäksi opiskeluterveydenhuollon saamisen edellytyksenä on, että henkilö opiskelee opintotukilain (65/1994) mukaiseen opintotukeen oikeuttavassa koulutuksessa.

Opiskeluterveydenhuollolla on yhteys oppilaitoksen opiskeluympäristön terveellisyyteen ja turvallisuuteen sekä opiskeluympäristön hyvinvointiin, minkä vuoksi terveydenhuoltolain mukaan oikeus kiireettömän hoidon hoitopaikan valintaan ei koske opiskeluterveydenhuoltoa.

Opiskelija voi hakea muita terveydenhoitopalveluja mistä tahansa samalla tavoin kuin muutkin kuntalaiset, mutta hän on oikeutettu kunnallisiin opiskeluterveydenhuollon palveluihin vain opiskelupaikkakunnallaan. Kuitenkin YTHS on tarjonnut yliopisto-opiskelijoille valtakunnallisesti palveluja ja yliopisto-opiskelija voi käyttää palveluja missä tahansa YTHS:n toimipisteessä.

HE 145/2018 vp

YTHS:n nykyisen käytännön mukaan opiskeluterveydenhuollon palvelut on tulkittu kuuluvan kaikille vähintään kolme kuukautta Suomessa opiskeleville kansainvälisille opiskelijoille. Lisäksi YTHS on edellyttänyt terveydenhoitomaksun maksamista. Samat edellytykset koskevat myös suomalaisia opiskelijoita.

Ulkomaalaislain (301/2004) 158 a §:ssä säädetään unionin kansalaisen oikeudesta oleskella Suomessa yli kolme kuukautta. Toisesta EU-jäsenvaltiosta tulevalla opiskelijalla on oltava itseään ja perheenjäseniään varten riittävät varat oleskelua varten ja tarvittaessa myös sairausvakuutus. EU-opiskelijat useimmiten täyttävät sairausvakuutusvaatimuksen toisen jäsenvaltion myöntämällä eurooppalaisella sairaanhoitokortilla, jonka näyttämällä opiskelija saa oleskelun aikana tarvitsemansa välttämättömän terveydenhuollon palvelut vakuutuksen myöntäneen valtion kustannuksella julkisesta terveydenhuollosta. Kunnilla on mahdollisuus hakea korvausta kustannuksista toiselta jäsenvaltiolta. Kuntien käytännöt vaihtelevat. YTHS:n palveluiden osalta kustannusten korvausta ei ole haettu EU-opiskelijoiden saamasta terveydenhuollosta toisilta jäsenvaltioilta.

Laki kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella (719/2018) tuli voimaan 1 päivänä syyskuuta 2018. Sillä pantiin täytäntöön direktiivi 2016/801/EU tutkimusta, opiskelua, harjoittelua, vapaaehtoistyötä, oppilasvaihto-ohjelmaa tai koulutushanketta ja au-pairina työskentelyä varten tapahtuvan kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä. Oleskeluluvan myöntäminen edellyttää edelleen uuden lain mukaan, että kolmannen maan kansalaisella on vakuutus, joka kattaa sairaanhoidon kustannukset 120 000 euroon asti. Jos opintojen arvioitu kesto on vähintään kaksi vuotta, riittävää olisi, että vakuutus kattaa lääkekustannukset 40 000 euroon asti. Opiskeluterveydenhuollon piiriin pääsee ilman sairausvakuutusta.

Terveydenhuoltolain 50 §:n mukaan edellä kuvatuilla EU- ja kolmansista maista tulevilla opiskelijoilla on oikeus kiireelliseen hoitoon.

Sosiaali- ja terveysministeriön oppaassa (2006:12) tarkennetaan opiskeluterveydenhuollon tavoitteita, tehtäviä ja keskeistä sisältöä. Opiskeluterveydenhuollon sisältö ja toimintatavat eroavat erityispiirteiltään muusta terveyskeskusten kansanterveystyöstä. Opiskeluterveydenhuollon henkilöstö on perehtynyt erityisesti opiskelevien nuorten ja nuorten aikuisten kehitysvaiheeseen, terveysongelmiin ja opiskelukykyyhin vaikuttaviin tekijöihin. Opiskeluterveydenhuollossa kiinnitetään erityisesti huomiota opiskelukykyyhin vaikuttaviin tekijöihin, kuten opiskelijan omiin voimavaroihin, terveyteen, opiskelutaitoihin sekä opiskeluympäristöön ja yhteisöön. Opiskeluterveydenhuollon piirissä oleville järjestetään yleislääkäritasoisia sekä terveyden- että sairaanhoitopalveluja mukaan lukien suun terveydenhuollon ja mielenterveyden palvelut.

Valtioneuvoston asetuksen (338/2011) perustelumuioston mukaan opiskeluterveydenhuollon luonteen ja erityispiirteiden takia henkilöstön tulee olla perehtynyt erityisesti opiskelevien nuorten ja nuorten aikuisten kehitysvaiheeseen, terveysongelmiin ja opiskelukykyyhin vaikuttaviin tekijöihin. Siksi on suositeltavaa, että opiskelijalla on mahdollisuus asioida samojen terveydenhuollon ammattilaisten kanssa.

2.1.2 Toisen asteen opiskelijoiden opiskeluterveydenhuolto

Kunnat vastaavat toisen asteen opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta. Toisen asteen opiskelijat ovat pääasiassa alle 18-vuotiaita. Toisin kuin korkeakouluopiskelijat, toisen asteen opiskelijat ovat oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) piirissä. Oppilas- ja opiskelija-

HE 145/2018 vp

huoltolaissa säädetään opiskelijan asemasta, kuten oikeudesta kuraattorin ja koulupsykologin palveluihin, sekä yksittäisen oppilaitoksen ja opettajan vastuista.

Valtioneuvoston asetuksen (338/2011) mukaan toisen asteen opiskelijoilla on yksi terveystarkastus enemmän kuin korkeakouluopiskelijoilla. Terveystarkastajan palvelut on oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaan järjestettävä siten, että päivinä, jolloin terveystarkastaja työskentelee kyseisessä oppilaitoksessa, hänen vastaanotolleen voi päästä ilman ajanvarausta ennalta ilmoitettuina ajankohtina.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain perusteella toisen asteen koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskeluhuollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten laaditaan oppilaitoskohtainen opiskeluhuoltosuunnitelma. Koulutuksen järjestäjä vastaa myös opiskeluhuoltosuunnitelmassa kuvattujen asioiden toteutumisesta.

2.1.3 Opiskeluterveydenhuollon nykytilanne

Opiskeluterveydenhuoltoa on seurattu ja kehitetty tämän vuosituhannen alusta. Ensimmäinen opiskeluterveydenhuollon selvitys valmistui 2002. Sitten on tehty muita selvityksiä ja asetettu työryhmiä. Opiskeluterveydenhuollon toiminnan ohjauksen, johtamisen ja kehittämisen puutteeseen on kiinnitetty huomiota muun muassa opiskeluterveydenhuoltoa käsittelevissä työryhmämuistioissa (STM 2005:6, STM 2009:49 ja STM 2014:10).

Sosiaali- ja terveysministeriön asettama työryhmä (STM 2009:49) selvitti vuonna 2009 ammattikorkeakoulujen ja toisen asteen ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelujen kustannuksia ja järjestämistapaa. Työryhmä ehdotti ammattikorkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelujen järjestämistä ensisijaisesti YTHS-mallin mukaan, jolloin palvelut toteutuisivat yhdenmukaisesti yliopisto-opiskelijoiden kanssa.

Sosiaali- ja terveysministeriön Opiskeluterveydenhuollon kehittäminen -työryhmä (2014:10) totesi vuonna 2014, että opiskeluterveydenhuollon lainsäädännön täsmentymisestä ja tiukentumisesta huolimatta opiskeluterveydenhuolto on toteutunut selvitysten mukaan hyvin eri tavoin oppilaitosten sijaintipaikkakuntien opiskeluterveydenhuollon toimipisteissä. Huolestuttavimpana työryhmä piti opiskeluterveydenhuollon pirstoutumista eri paikkoihin ja eri ammattilaisten tekemäksi, joka vaikeuttaa opiskelijoiden näkökulmasta palvelujen saatavuutta ja käyttöä. Se estää myös opiskeluterveydenhuollon ammatillaisia näkemästä ja tuntemasta opiskelijan kokonaistilannetta ja vaikeuttaa opiskeluterveydenhuollon koordinaatiovastuuta sekä opiskelijan opiskelukyvyn tukemista. Työryhmä antoi useita toimenpide-ehdotuksia, jotka koskivat muun muassa opiskeluterveydenhuoltoon oikeutettuja opiskelijoita koskevan lainsäädännön selkiyttämistä sekä opiskelijoiden terveyden- ja sairaanhoidon järjestämistä kokonaisuutena, jolloin erityisen tuen tarve voidaan tunnistaa ja tukea voidaan antaa tarvittaessa.

Tutkimuksen mukaan yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijoiden terveydentila, elämäntilanne ja opiskelu ovat melko samankaltaisia. Kuitenkin terveystarkastuksen käyttö näyttää vaihtelevan eri ryhmissä ja tulokset eroavat myös eri tutkimusten välillä (Kunttu & Huttunen, 2009.) Valtaosa korkeakouluopiskelijoista koki fyysisen hyvinvointinsa ja 66 prosenttia henkisen hyvinvointinsa hyväksi tai erittäin hyväksi, vaikka valtaosalla opiskelijoista (72 %) oli kertomansa mukaan jokin lääkärin, hammaslääkärin tai psykologin toteama pysyvä, pitkäkestoinen tai usein toistuva sairaus, vika tai vamma, joka on oireillut tai vaatinut hoitoa viimeksi kuluneen vuoden aikana. Yleisimpiä oireita olivat väsymys, uniongelmat, yläselän oireet, ihoongelmat, nuha/tukkoisuus, ilmavaivat/turvotus sekä psyykkiset oireet. (YTHS 48/2016.)

HE 145/2018 vp

Ammattikorkeakouluopiskelijoilla on yliopisto-opiskelijoita enemmän ylipainoa ja heillä on enemmän riskejä liittyen muun muassa ruokailutottumuksiin, liikuntaan ja alkoholinkäyttöön. Kokeilun väliarvioinnin ja YTHS:n vuoden 2012 tilastotietojen mukaan suun terveydenhuollon palvelujen käyttö oli suurempaa ammattikorkeakouluopiskelijoilla kuin yliopisto-opiskelijoilla ja hoidon tarpeessa esiintyy alueellisia eroja (STM 2013:24).

Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimus toteutetaan neljän vuoden välein. Vuoden 2012 raportissa todetaan, että ammattikorkeakouluopiskelijoilla on yliopisto-opiskelijoita enemmän ylipainoa ja heillä on enemmän riskejä liittyen muun muassa ruokailutottumuksiin, liikuntaan ja alkoholin käyttöön. Hammaskaries oli todetuista sairauksista toiseksi yleisin sekä yliopisto- että ammattikorkeakouluopiskelijoilla, mutta siinä oli kuitenkin nähtävissä selviä eroja koulutussektorien ja sukupuolten välillä. Kuitenkaan yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijoiden koetussa sairastavuudessa ja terveydentilassa ei ole korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksen mukaan nähtävissä eroa (YTHS 47/2012).

Ammattikorkeakouluopiskelijoiden YTHS-mallin kolmevuotinen kokeilu (2011–2014) toteutettiin Lappeenrannassa ja Seinäjoella sekä vertailupaikkakunnilla Kuopiossa ja Hämeenlinnassa. Kokeilun tavoitteena oli selvittää YTHS-mallin soveltuvuutta ammattikorkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämistavaksi sekä esittää loppuarvioinnin perusteella jatkotoimenpide-ehdotukset. Arviointi kohdistui opiskeluterveydenhuollon palveluiden käyttöön ja saatavuuteen. Arviointiin liittyi palvelujen käyttäjien antama palaute ja kokemukset.

Kokeilun perusteella YTHS-malli soveltuisi hyvin ammattikorkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämistavaksi/malliksi niin opiskelijoiden kuin palveluntuottajienkin näkökulmasta. Opiskelijat olivat tyytyväisiä kokeilussa tuotettuihin palveluihin. He myös käyttivät niitä ja opiskelijoiden terveydellisiin tarpeisiin pystyttiin vastaamaan.

Kokeilu toteutettiin perustuen opiskelijoiden vapaaehtoisen terveydenhoitomaksun maksamiseen. Kokeilussa vain osa opiskelijoista (Seinäjoki 38 prosenttia ja Lappeenranta 52 prosenttia, kevät 2013) maksoi terveydenhoitomaksun. Kokeiluun osallistuvien ammattikorkeakouluopiskelijoiden määrä jäi huomattavasti odotettua pienemmäksi, sillä tavoitteena oli 80 prosenttia. Kokeilu osoitti, että vapaaehtoinen terveydenhoitomaksu ei toimi.

Toimeksiantonsa puitteissa kokeilun suunnittelu- ja toimeenpanoryhmä esitti sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen valmistelussa huomioitaviksi seuraavia asioita: Opiskeluterveydenhuollon erityisluonteen vuoksi on perusteltua, että korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelujen tuotanto olisi valtakunnallista ja opiskeluterveydenhuoltoon erikoistunutta. Kaikkien korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämiseksi nykyisellä yliopisto-opiskelijoiden terveydenhuoltomallilla on ratkaistava valtiontuki- ja hankinta-oikeudelliset näkökohdat sekä terveydenhoitomaksuun liittyvät kysymykset. Jatkovalmistelussa on selvítettävä, mitä lainsäädännöllisiä muutoksia tarvitaan, jotta kaikki korkeakouluopiskelijat saataisiin laadukkaiden, integroitujen ja opiskelukykyä tukevien palveluiden piiriin.

Sosiaali- ja terveysministeriö antoi keväällä 2018 Kuntainfon (4/2018), jolla haluttiin selkiyttää opiskelijoiden ja erityisesti toisen asteen opiskelijoiden oikeuksia opiskeluterveydenhuollon palveluihin.

2.1.4 Kansaneläkelaitos

Kansaneläkelaitos on eduskunnan valvonnassa oleva itsenäinen julkisoikeudellinen laitos, jonka asema pohjautuu perustuslakiin. Perustuslain 36 §:n mukaan eduskunta valitsee valtuu-

tetut valvomaan Kansaneläkelaitoksen hallintoa ja toimintaa sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään. Perustuslain kirjauksella Kansaneläkelaitos on kytketty eduskunnan vaikutusvallan piiriin. Kansaneläkelaitos on valtiosääntöoikeudellisen erityisasemansa vuoksi erillään valtioneuvoston ja ministeriöiden alaiseen viranomaiskoneistoon kuuluvista ohjaus- ja valvontasuhteista. Näin ollen valtioneuvosto ja ministeriöt eivät voi kohdistaa Kansaneläkelaitokseen samanlaista hallinnollista ohjausta ja valvontaa kuin alaisiinsa valtion virastoihin.

Kansaneläkelaitoksen asemasta, tehtävistä ja hallinnosta säädetään Kansaneläkelaitoksesta annetussa laissa (731/2001). Kansaneläkelaitoksen sosiaaliturvaa koskevista tehtävistä säädetään etuuksia koskevissa eri laeissa. Kansaneläkelaitos voi sopimuksen perusteella hoitaa muutakin sosiaaliturvan toimeenpanoa sekä muita palveluja. Kansaneläkelaitoksen tehtävänä on lisäksi tiedottaa etuuksista ja palvelutoiminnastaan; harjoittaa etuusjärjestelmien ja oman toimintansa kehittämistä palvelevaa tutkimusta; laatia tilastoja, arvioita ja ennusteita; sekä tehdä ehdotuksia toimialaansa koskevan lainsäädännön kehittämistä.

Kansaneläkelaitoksen rahastot ovat kansaneläkerahasto, sairausvakuutusrahasto ja sosiaaliturvan yleisrahasto (etuusrahastot) sekä palvelurahasto ja eläkevastuurahasto. Sosiaaliturvan yleisrahastosta maksetaan muut kuin kansaneläkerahastosta ja sairausvakuutusrahastosta maksettavat Kansaneläkelaitoksen toimeenpantaviksi säädettyt etuudet sekä niiden toimeenpanosta Kansaneläkelaitokselle aiheutuvat toimintakulut. Kansaneläkelaitos huolehtii nykyisin useiden opiskelijoille keskeisten opinto- ja asumisen etuuksien toimeenpanosta.

Opintotukietuudet

Opintotukietuuksista säädetään opintotukilaissa. Opintotuen myöntämisperusteita ovat päätoiminen opiskelu, opinnoissa edistyminen ja taloudellisen tuen tarve. Opintotuki muodostuu opintorahasta ja opintolainan valtioneuvoksesta. Opintoraha on veronalaista tuloa.

Opintotukea myönnetään peruskoulun jälkeistä ja vähintään 2 kuukautta yhtäjaksoisesti kestävää päätoimista opiskelua varten lukioissa, kansanopistoissa, ammatillisissa oppilaitoksissa ja korkeakouluissa sekä niihin rinnastettavissa oppilaitoksissa. Tukea voidaan myöntää myös opintoihin ulkomailta. Opintotuen suuruus määräytyy oppilaitosryhmän sekä opiskelijan iän, siviilisäädyn ja asumismuodon mukaan. Opintotukea ei myönnetä, jos opiskelija saa eläkettä (pois lukien perhe-eläke), kuntoutusrahaa, työttömyysturvaa, vuorottelukorvausta, aikuiskoulutustukea (opintolainan valtioneuvokaus voidaan myöntää), oppisopimuskoulutuksen etuuksia, asevelvollisen päivärahaa, Ahvenanmaan opintotukea tai opintotukea ulkomailta. Tuen tarvetta harkittaessa otetaan huomioon opiskelijan tulot ja joissain tapauksissa vanhempien tulot. Ulkomaalaiselle, jonka oleskelun peruste on opiskelu, ei lähtökohtaisesti myönnetä opintotukea.

Opintotukeen kuuluvat opintoraha, opintolainan valtioneuvokaus ja asumislisä. Opintorahaa voi saada 17 vuotta täyttänyt opiskelija. Opintolainan valtioneuvokaus voidaan myöntää opintorahaa saavalle opiskelijalle eräin poikkeuksin. Opintorahaa saavalle korkeakouluopiskelijalle opintolainan valtioneuvokaus myönnetään automaattisesti. Lainatakausta ei kuitenkaan myönnetä, jos Kansaneläkelaitos on lainan takaajana maksanut opiskelijan aiempia opintolainoja, ellei takauksen myöntämiselle ole erityisiä syitä. Opintolainoja myöntävät Suomessa toimivat pankit. Pankki tarkistaa Kansaneläkelaitoksesta opintolainan valtioneuvokauden tiedot lainan myöntämisen yhteydessä.

Muut opintoetuudet

Opintolainahyvityksenä korkeakouluopiskelijalle Kansaneläkelaitos voi maksaa osan opiskelijan opintolainasta, jos opiskelija suorittaa korkeakoulututkinnon määräajassa. Kansaneläkelaitoksen maksama opintolainan lyhennys eli opintolainahyvitys voi olla enimmillään kolmasosa opintolainan määrästä. Opintolainahyvitys koskee vain korkeakouluopiskelijoita, jotka ovat aloittaneet ensimmäiset korkeakouluopintonsa 1.8.2014 tai sen jälkeen. Ennen 1.8.2014 ensimmäiset korkeakouluopintonsa aloittaneet opiskelijat voivat saada opintolainavähennyksen verotuksessa. Lisäksi korkeakouluopiskelijat ovat oikeutettuja ateriatuettuun ruokailuun. Ateriatuki maksetaan ravintolan pitäjälle.

Asumistuki opiskelijalle

Yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) mukaan 1.8.2017 lukien Suomessa vuokralla asuvat opiskelijat (eräin poikkeuksin) ovat voineet saada yleistä asumistukea. Opiskelijat saavat yleistä asumistukea samoin ehdoin kuin muutkin tuen saajat. Asumistuki ei vaikuta opintotuen saamiseen, eikä sitä huomioida tulona opintotuen saajalla. Kansaneläkelaitos maksaa asumistuen ruokakunnalle yhteisesti.

Opintotukilain mukaan opintotuen asumislisää voivat saada Suomessa kansanopistossa, liikunnan koulutuskeskuksessa, Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa tai ammatillisessa oppilaitoksessa kansanopistolinjalla opiskelevat, jotka opiskelevat maksullisella linjalla ja asuvat oppilaitoksen asuntolassa. Asumislisää voivat saada myös ulkomailla tai Ahvenanmaalla opiskelevat, jotka asuvat vuokralla. Opiskelijan pitää tällöin sekä asua että opiskella ulkomailla tai Ahvenanmaalla. Jos Ahvenanmaalla opiskeleva asuu samassa asunnossa oman tai puolisonsa lapsen kanssa, hän voi saada asumislisän sijaan yleistä asumistukea.

Sairauspäiväraha-, kuntoutusraha- ja kuntoutusetuudet

Kansaneläkelaitos voi myöntää opiskelijalle sairauspäivärahaa sairausvakuutuslain (1224/2004) perusteella. Lain mukaan opiskelija voi sairauspäivärahauden aikana opiskella vähäisessä määrässä.

Kansaneläkelaitos järjestää ammatillista kuntoutusta, vaativaa lääkinnällistä kuntoutusta ja harkinnanvaraista kuntoutusta sekä korvaa kuntoutuspsykoterapiaa Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain (566/2005) perusteella. Kansaneläkelaitos myöntää lain perusteella kuntoutusrahaa toimeentulon turvaamiseksi kuntoutuksen ajalta. Kuntoutusta ja kuntoutusrahaa voidaan myöntää myös opiskelijalle.

2.1.5 YTHS:n nykytila

Taustaa

YTHS perustettiin vuonna 1954, kun Suomen ylioppilaskuntien liiton Terveystieteiden keskus laajensi Helsingissä toimineen Ylioppilaiden terveydenhuoltotoimiston toiminnan valtakunnalliseksi. Kansaneläkelaitos alkoi rahoittaa vuonna 1966 YTHS:n toimintaa sairausvakuutusvaroista.

Terveystieteiden edistämistyö on ollut YTHS:n toiminnan kulmakivi jo ensimmäisistä vuosista alkaen. Ehkäisevää terveydenhuoltoa tehostettiin 1970-luvulla ohjelmaan otetuilla ensimmäisen vuoden opiskelijoiden terveystarkastuksilla.

HE 145/2018 vp

YTHS:n toiminnan kehitystä, palveluja ja mitoituksia on eri aikoina merkittävällä tavalla ohjannut sen oma tutkimusnäyttö. YTHS on suunnitellut ja käynnistänyt valtakunnallisten korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimusten sarjan ja toteuttanut sen neljän vuoden välein vuodesta 2000 lähtien. Tutkimus kohdistettiin aluksi yliopisto-opiskelijoille ja vuodesta 2008 lähtien myös ammattikorkeakouluopiskelijoille.

Nykyisin YTHS tarjoaa yleisterveyden, mielenterveyden ja suun terveyden palveluita perustutkintoa suorittaville yliopisto- ja korkeakouluopiskelijoille. Säätiö toimii aktiivisesti myös opiskelijoiden terveyden edistämiseksi.

YTHS:n palveluihin oikeutetut

YTHS:n palvelut on tarkoitettu perustutkintoa suorittavalle yliopisto-opiskelijalle, joka on maksanut jäsenmaksun YTHS:n toimipiiriin kuuluvalle ylioppilaskunnalle. Vähintään kolme kuukautta Suomessa opiskelevat vaihto-opiskelijat on otettu YTHS:n nykyisen käytännön mukaan palvelujen piiriin, vaikka asiasta ei ole säädöspohjaa.

YTHS:n palveluja voi käyttää nykyisin saman ajan kuin ylioppilaskuntajäsenyys on voimassa. Jäsenmaksu tulee olla maksettuna ennen YTHS:n vastaanottoaikaa, vaikka vastaanottoaika olisi ennen ylioppilaskunnan jäsenmaksun eräpäivää. Tieto jäsenmaksun maksamisesta siirtyy YTHS:lle muutaman päivän sisällä maksun maksamisesta. Opiskelijan on varauduttava todistamaan voimassa oleva ylioppilaskunnan jäsenyys joko voimassa olevalla opiskelijakortilla tai yliopiston opiskelutodistuksella.

Jos opiskelija suorittaa kahta tutkintoa, joista toinen on perustutkinto ja toinen jatkotutkinto, on opiskelija oikeutettu käyttämään YTHS:n kaikkia palveluja maksettuaan ylioppilaskunnan jäsenmaksun.

YTHS:n organisaatio ja säädöspohja

YTHS:n toiminta perustuu säätiölakiin, johtosääntöön ja taloussääntöön sekä ohjeisiin. Palvelun sisältö nojautuu terveydenhuoltolakiin ja valtioneuvoston asetukseen 338/2011 sekä sosi- ja terveysministeriön suosituksiin ja ohjeisiin. YTHS:n rahoitus perustuu terveydenhuoltolakiin, sairausvakuutuslakiin ja kuntien kanssa tehtyihin sopimuksiin (sopimus opiskeluterveydenhuollon palveluista ja niiden osittaisesta rahoittamisesta) sekä ylioppilaskuntien ja Suomen ylioppilaskuntien liitto ry:n kanssa tehtyyn sopimukseen terveydenhoitomaksusta.

YTHS:n toiminnassa noudatetaan voimassa olevaa lainsäädäntöä, säätiön sääntöjä, johtosääntöä määräyksiä sekä muita hallituksen tai sen valtuuttaman tahon antamia ohjeita ja määräyksiä. Lisäksi säätiössä on taloudelliseen päätöksentekoon liittyvä taloussääntö sekä henkilöstöhallinnollista päätöksentekoa määrittävä henkilöstösuunnitelma ja toimintojen laatukysymyksiä käsittelevä laatukäsikirja.

YTHS:n hallintoa ja toimintaa valvovat valtuuskunta ja valtuuskunnan valitsema hallitus. Vastuu toiminnasta on hallituksella. Säätiön operatiivisesta johtamisesta vastaa toimitusjohtaja. Toimitusjohtajan apuna toiminnan johtamisessa on säätiön johtoryhmä.

YTHS:n hallitukselle kuuluu päätösvalta ja vastuu säätiön toiminnasta. Hallituksen tehtävä on johtaa ja kehittää säätiön toimintaa sekä huolehtia säätiön toiminnan ja talouden asianmukaisesta järjestämisestä. Hallitukseen kuuluu vähintään kuusi ja enintään 12 jäsentä. Valtuuskunta valitsee säätiön hallitukseen yhden Kansaneläkelaitoksen, yhden Suomen Kuntaliiton ja yhden YTHS:n henkilöstön ehdottaman jäsenen sekä kolme Suomen ylioppilaskuntien liiton ehdot-

tamaa jäsentä. Näiden lisäksi säätiön valtuuskunta voi valita hallitukseen enintään kuusi jäsentä.

Hallitus huolehtii säätiön hallinnosta ja toiminnan asianmukaisesta järjestämisestä toimintasuunnitelman ja talousarvion puitteissa. Hallituksen on huolehdittava kirjanpidon sekä raportoinnin ja varainhoidon valvonnan asianmukaisesta järjestämisestä ja säätiön omaisuuden tarkoituksenmukaisesta vakuuttamisesta. Hallitus yhdessä valitsemansa toimitusjohtajan kanssa vastaa siitä, että tilinpäätös ja toimintakertomus laaditaan kirjanpitolain ja tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimista koskevien muiden säännösten ja määräysten mukaisesti ja että tilinpäätös ja toimintakertomus yhdessä antavat oikeat ja riittävät tiedot säätiön toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta.

Terveyspalveluyksiköiden johtokunnat

YTHS:ssä on kymmenen terveyspalveluyksikön johtokuntaa. Johtokunnan tehtävänä on seurata terveyspalveluyksikön toimintaa ja toimintaympäristön muutoksia, terveyden edistämistä ja yhteisöterveystyötä. Johtokunta käsittelee terveyspalveluyksikköön kuuluvien toimipisteiden vähentämisen ja lisäyksen sekä muut vastaavat asiat. Se tekee myös aktiivisesti yhteistyötä säätiön sidosryhmien kanssa. Johtokunnassa on edustus ylioppilaskunnista, säätiön henkilöstöstä, yliopistoista ja julkisesta terveydenhuollosta.

Palvelujen maksuttomuus ja maksullisuus

YTHS ei peri sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) ja asetuksen (912/1992) mukaisia asiakasmaksuja. Käytössä on säätiön hallituksen päätöksellä käyntimaksut. Suurin osa YTHS:n palveluista on maksuttomia, kuten terveydenhoitajan ja yleislääkärin vastaanotto, terveystarkastus, mielenterveyden vastaanotto, hammastarkastus uusille opiskelijoille, suuhygienistin vastaanotto sekä fysioterapeutin neuvonta- ja hoitokäynti sekä puheterapiakäynti. Maksulliset palvelut ovat erikoislääkärikäynti, lukuun ottamatta psykiatrilla käyntiä ja hammaslääkäri- sekä erikoishammaslääkärikäyntiä.

2.1.6 Ylioppilasterveys ry

Ylioppilasterveys ry:n toiminnan tarkoituksena on tukea ja edistää yliopistoissa ja korkeakouluissa opiskelevien terveydenhuoltoa ja siihen liittyvää tutkimustoimintaa. Yhdistyksen varsinaisen toiminta on kiinteistötoimintaa. Yhdistys toteuttaa sääntömääräistä tarkoitustaan pääasiassa hankkimalla ja ylläpitämällä YTHS:n terveydenhuoltotyölle tarpeellisia toimitiloja. Ylioppilasterveys ry tukee opiskelijoiden terveydenhuoltoa vuokraamalla YTHS:n käyttöön toimitiloja. Yhdistyksellä ei ole elinkeinotoimintaa, eikä sen tarkoituksena ole voiton tai muun välittömän taloudellisen ansion hankkiminen osallisille tai yhdistyksen jäsenille. Ylioppilasterveys ry hankkii toimitiloja vain YTHS:n käyttöön. Ylioppilasterveys ry:llä oli vuoden 2018 alussa tiloja viidellä paikkakunnalla: Helsingissä, Kuopiossa, Oulussa, Tampereella ja Turussa.

2.1.7 Ylioppilaskuntien ja opiskelijakuntien lakisääteiset tehtävät opiskeluterveydenhuollossa

Ylioppilaskunnat toteuttavat yliopistolaissa (558/2009) määriteltyä tehtävänsä osallistua opiskelijoiden perusterveydenhuoltoa koskevien tehtävien toteuttamiseen olemalla mukana YTHS:n toiminnassa ja päätöksenteossa. Kaikilla ylioppilaskunnilla on edustus oman alueensa YTHS:n toimipisteen johtokunnassa. Ylioppilaskunnat ovat mukana myös YTHS:n paikallisissa terveystyöryhmissä, jotka tekevät YTHS:n terveydenedistämistyön suunnittelua ja toteuttamista. Ylioppilaskunnat ja YTHS:n toimipisteet tekevät monipuolista yhteistyötä opiske-

lijoiden hyvinvoinnin edistämiseksi. Ylioppilaskunnat ovat jäseninä myös yliopistojen hyvinvointiryhmissä sekä mahdollisissa muissa hyvinvointia ja terveyttä edistäväissä ryhmissä, kuten liikuntatyöryhmissä ja ravintolatoimikunnissa.

Ylioppilaskunnat osallistuvat YTHS:n päätöksentekoon kattojärjestö Suomen ylioppilaskuntien liiton (SYL) kautta. Esimerkiksi YTHS:n valtuuskunnassa Suomen ylioppilaskuntien liitolla on 18 edustajaa, joista 16 se nimeää ylioppilaskuntien esityksestä. Jokainen ylioppilaskunta on näin edustettuna YTHS:n valtuuskunnassa. Ylioppilaskunnat vaikuttavat myös YTHS:n hallituksessa Suomen ylioppilaskuntien liiton edustajien kautta. Suomen ylioppilaskuntien liitolla on edustus myös valtakunnallisessa terveystyöryhmässä. Suomen ylioppilaskuntien liiton vakiintuneena käytäntönä on ollut osallistaa ylioppilaskuntia YTHS:n päätöksentekoon merkittävässä asioissa, kuten terveydenhoitomaksun tai käyntimaksujen muutoksissa.

Ammattikorkeakoulujen opiskelijakunnat osallistuvat terveydenhuoltolain 17 §:ssä säädettyihin opiskeluterveydenhuoltoon koskeviin tehtäviin pääasiassa nimittämällä opiskelijaedustajia erilaisiin korkeakoulukohtaisiin opiskelukykyä käsitteleviin toimielimiin, työryhmiin ja kehittämishankkeisiin sekä ohjaamalla opiskelijoita tarvittaessa opiskeluterveydenhuollon palveluiden piiriin. Opiskelijakuntien nimeämät opiskelijaedustajat ottavat osaa etenkin terveydenhuoltolaissa määritellyn opiskeluympäristön terveellisyyden, turvallisuuden ja opiskeluyhteisön hyvinvoinnin seurantaan ja arviointiin sekä opiskelijoiden terveyden ja hyvinvoinnin sekä opiskelukykyyn seuraamiseen ja edistämiseen. Kansallisella tasolla opiskelijakunnat ovat ulkoistaneet edustamis- ja vaikuttamistyönsä pääsääntöisesti Suomen opiskelijakuntien liitto – SAMOK ry:lle, joka toteuttaa näitä tehtäviä esimerkiksi osallistumalla opiskeluterveydenhuollon valtakunnalliseen kehittämiseen. Suomen opiskelijakuntien liitto osallistaa myös opiskelijakunnat mukaan toimintaansa.

Opiskelijakunnat eivät ylioppilaskuntien tavoin varsinaisesti osallistu terveysterveyspalveluiden järjestämiseen eivätkä sairausvakuutuslain 13 luvun 11–14 §:ssä säädettyjen opiskelijan perusterveydenhuoltoon koskevien tehtävien toteuttamiseen. Nämä tehtävät on kuitenkin ammattikorkeakoululaissa (932/2014) määritelty opiskelijakuntien tehtäväksi ja tehtäviä voidaan soveltaa käytäntöön, kun ammattikorkeakouluopiskelijat siirtyvät YTHS:n palveluiden piiriin.

2.1.8 Rahoitus

Ammattikorkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuolto

Ammattikorkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelut järjestää ja tuottaa oppilaitoksen sijaintipaikkakunta. Kunnallinen opiskeluterveydenhuolto rahoitetaan kuntien verotuloilla, valtion kunnille maksamilla laskennallisilla valtionosuuksilla ja opiskelijoiden maksamilla asiakasmaksuilla.

Ammattikorkeakouluopiskelijoita ei ole erikseen huomioitu oppilaitoksen sijaintipaikan kunnalle maksettavassa laskennallisessa valtionosuudessa, vaan kunnan valtionosuus määräytyy kunnan asukasluvun mukaan. Valtionosuus maksetaan opiskelijan kotikunnalle, ei opiskeluterveydenhuollon järjestämisvastuussa olevalle oppilaitoksen sijaintipaikkakunnalle.

Kunnallisessa terveydenhuollossa opiskeluterveydenhuolto on sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 5 §:n mukaan alle 18-vuotiaille maksutonta. Ehkäisevät palvelut, kuten terveystarkastukset, ovat maksuttomia kaikille. Asiakasmaksuja saa kuitenkin periä 18 vuotta täyttäneille annetuista avosairaanhoidon ja suun terveydenhuollon palveluista sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain ja asetuksen mukaisesti.

Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuolto

YTHS tuottaa korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelut kuntien kanssa tekemänsä sopimuksen perusteella. YTHS:n toiminnan rahoitus perustuu yliopisto-opiskelijoiden maksamaan terveydenhoitomaksuun, käyttäjiltä perittäviin käyntimaksuihin, Kansaneläkelaitoksen maksamaan sairausvakuutuslain mukaiseen korvaukseen ja yliopisto-kaupunkien toiminta-avustukseen.

Kaikki perustutkintoa suorittavat yliopisto-opiskelijat maksavat osana ylioppilaskunnan automaatiojäsenyyttä terveydenhoitomaksun, jonka ylioppilaskunta tilittää säätiölle. Jos yliopisto-opiskelija on kahden ylioppilaskunnan jäsen ja maksaa maksun kahteen kertaan, hän voi hakea ylioppilaskunnalta maksun palautusta. Terveydenhoitomaksun suuruudesta päättää YTHS:n hallitus. YTHS on velvollinen pyytämään lausunnon Suomen ylioppilaskuntien liitolta, mikäli terveydenhoitomaksua aiotaan muuttaa. Terveydenhoitomaksun voi maksaa joko lukukaudeksi tai lukuvuodeksi kerrallaan.

Vuonna 2017 terveydenhoitomaksu koko lukuvuodeksi oli 54 euroa. Automaatiojäsenyys ei koske jatkotutkinto-opiskelijoita, joten he eivät kuulu YTHS:n palveluiden piiriin.

Vuonna 2016 YTHS:llä oli omia toimipisteitä 13 paikkakunnalla ja 581 työntekijää. YTHS:n palveluksessa työskentelee muun muassa yleis- ja erikoislääkäreitä, terveyden- ja sairaanhoitajia, fysioterapeutteja, psykologeja, hammaslääkäreitä, hammashoitajia ja suuhygienistejä, puheterapeutti ja laboratoriohenkilöstöä sekä sosiaalityöntekijä. Palveluiden piiriin kuului 125 000 yliopisto-opiskelijaa.

YTHS:n tilinpäätöstietojen mukaan YTHS:n tuottaman opiskeluterveydenhuollon kokonaiskustannus vuonna 2016 oli 38,0 miljoonaa euroa. Suurin rahoittaja oli Kansaneläkelaitos (62,3 prosenttia). Kansaneläkelaitoksen rahoitusosuus perustuu sairausvakuutuslakiin. Kansaneläkelaitoksen rahoitusosuus jakautuu valtion rahoittamaan osuuteen (44,9 prosenttia; YTHS:n opiskeluterveydenhuollon rahoituksesta 28,0 prosenttia) ja vakuutettujen sairaanhoitomaksulla rahoitettuun osuuteen (55,1 prosenttia; YTHS:n opiskeluterveydenhuollon rahoituksesta 34,3 prosenttia).

Opiskelijoiden rahoitusosuus koostuu pakollisesta terveydenhoitomaksusta (18,3 prosenttia) ja käyntimaksuista (4,8 prosenttia). Opiskelijoiden osuus YTHS:n opiskeluterveydenhuollon rahoituksesta on yhteensä 23,1 prosenttia. Yliopistopaikkakunnat rahoittavat toiminnasta 13,7 prosenttia, perustuen erillisiin sopimuksiin kuntien ja YTHS:n välillä. Rahoituksesta vajaa prosentti kertyy laboratoriomyynnistä ja laskutettavista palveluista, osingoista ja projektirahoituksesta.

YTHS perii käyntimaksuja erikoislääkärikäynneistä (pois lukien psykiatrikäynnit) ja hammaslääkärin ja erikoishammaslääkärin käynneistä sekä peruuttamatta jätetyistä käynneistä. Käyntimaksujen suuruus vaihtelee 18 ja 32 euron välillä (syksy 2018). Valtaosa YTHS:n käynneistä on maksuttomia. Palvelujen maksullisuudesta sekä käyntimaksujen suuruudesta päättää YTHS:n hallitus. Vuonna 2016 keskimääräisen opiskelijamäärän mukaan laskettuna opiskelijoiden maksamat YTHS:n käyntimaksut erikoislääkäreiden ja suun terveydenhuollon palveluista olivat 14,29 euroa/opiskelija.

Sairausvakuutuslain perusteella YTHS:lle maksettava korvaus

Sairausvakuutuslain 13 luvun 11 §:ssä säädetään yliopisto-opiskelijoiden terveydenhoidon korvauksesta. Kansaneläkelaitos voi suorittaa YTHS:lle kohtuullisen korvauksen sen toteut-

taman perusterveydenhuollon kustannuksista. Perusterveydenhuollolla tarkoitetaan opiskelijoiden terveyden edistämisen ja sairauksien ehkäisyyn sekä hoidon kannalta tarpeellista toimintaa, yleis- ja erikoislääkäritasoisien avosairaanhoidon palveluja, mielenterveystyötä sekä suun terveydenhuoltoa lukuun ottamatta oikomishoidon sekä proteettisten ja hammasteknisten toimenpiteiden kustannuksia.

Lain 13 luvun 12 §:n mukaan hyväksyttäviä kustannuksia ovat opiskelijoiden perusterveydenhuollosta aiheutuneet tarpeelliset ja kohtuulliset käyttökustannukset ja perustamiskustannukset silloin, kun säätiö on toteuttanut palvelut omalla terveysasemalla tai terveydenhuollon palvelujen antamiseen oikeutetun palvelujentuottajan tai ammatinharjoittajan perimät näitä vastaavat maksut ja palkkiot.

Lain 13 luvun 13 §:ssä säädetään korvauksen määräytymisestä. Korvausta suoritetaan toiminnan toteuttamiseksi tarpeellisten voimavarojen käytöstä aiheutuneista kustannuksista opiskelijakohtaisen laskennallisen enimmäismäärän perusteella. Kansaneläkelaitos vahvistaa opiskelijakohtaisen laskennallisen enimmäismäärän terveydenhoidon toteuttamiseksi tarpeellisten voimavareteijöiden perusteella. Lopullinen kokonaiskorvaus on opiskelijakohtainen laskennallinen enimmäismäärä opiskelijamäärällä kerrottuna, kuitenkin enintään 63 prosenttia säätiön tili- ja toimintakauden kokonaisrahoituksesta. Lopullista kokonaiskorvausta laskettaessa opiskelijamäärällä tarkoitetaan tilikauden ennakkokorvaushakemuksessa käytettyä terveydenhoitomaksun maksaneiden opiskelijoiden määrää.

Lain 13 luvun 14 §:n mukaan Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada YTHS:ltä terveydenhoidon voimavarojen tehokkaan ja tuloksellisen käytön sekä toiminnan taloudellisuuden ja jatkuvan kehityksen seuraamiseksi ja arvioimiseksi tarvitsemiaan tietoja. Lisäksi Kansaneläkelaitoksella on oikeus tarkastaa säätiön kirjanpito ja antaa tarkempia ohjeita korvauksen hakemisesta ja määräytymisestä.

Sairausvakuutuslaissa tarkoitettujen työterveyshuollon korvausten laskennallisten enimmäismäärien määrittelemisestä annetun valtioneuvoston asetuksen (1338/2004) 2 luvussa säädetään tarkemmin yliopisto-opiskelijoiden terveydenhoidon korvauksen määräytymisestä, tarpeellisista voimavareteijöistä, hyväksyttävistä kustannuksista, opiskelijakohtaisen laskennallisen enimmäismäärän vahvistamisesta sekä korvauksen hakemisesta ja suorittamisesta.

Sairausvakuutuslain 18 luvun 8 §:n mukaan YTHS:lle maksettavat korvaukset ja korvausten toimeenpanosta Kansaneläkelaitokselle aiheutuvat toimintakulut ovat sairausvakuutusrahastosta maksettavia sairaanhoitovakuutuksen kuluja. Sairaanhoitovakuutuksen kulut rahoitetaan vakuutettujen (palkansaajat, yrittäjät ja etuudensaajat) sairaanhoitomaksun tuotoilla ja valtion rahoitusosuudella.

Korvauskäytäntö

Ennakkokorvauksen määrittäminen

Kansaneläkelaitos vahvistaa sairausvakuutuslain ja valtioneuvoston asetuksen 1338/2004 mukaisesti YTHS:n seuraavaa tilikautta koskevan korvauksen laskennallisen enimmäismäärän. Enimmäismäärän määrittely perustuu YTHS:n Kansaneläkelaitokselle toimittamaan hakemukseen. Ennakkopäätös perustuu YTHS:n toimittamaan seuraavaa vuotta koskevaan talousarviokehukseen. Ennakkopäätöksen enimmäismäärä on enimmillään se summa, jonka Kansaneläkelaitos maksaa hakemusta koskevalle tilikaudelle ennakkomaksuina. Ennakkopäätöksen

enimmäismäärä on myös enintään se summa, jonka Kansaneläkelaitos korvaa hakemusta koskevalle tilikaudelle lopullista kokonaiskorvausta koskevassa päätöksessä.

Ennakkopäätöksen enimmäismäärä perustuu opiskelijakohtaisen laskennallisen enimmäismäärän määrittelyyn. Opiskelijakohtainen laskennallinen enimmäismäärä määritellään ennakkohakemuksen tietojen perusteella jakamalla tilikauden talousarvion hyväksyttävät menot talousarvion opiskelijamäärällä. Määrittelyssä huomioidaan lisäksi edellisenä toimintavuotena korvauksen piiriin kuuluvat terveydenhoitomenot ja niiden arvioitu kehitys sekä muut palvelutuotannon kehittämiseen tarpeellisten voimavarojen muutokset. Opiskelijakohtainen laskennallinen enimmäismäärä määritellään vuosittain näiden tietojen perusteella. Reunaehtona ennakkokorvaukselle on sairausvakuutuslain lopullista kokonaiskorvausta koskeva säännös, jonka mukaan Kansaneläkelaitoksen korvausosuus YTHS:n tili- ja toimintakauden kustannuksista on enintään 63 prosenttia YTHS:n kokonaisrahoituksesta. 63 prosentin enimmäiskorvausosuutta on sovellettu myös ennakkokorvauksen määrittelyyn.

Opiskelijamääränä on ennakkokorvauksen määrittelyssä huomioitu YTHS:n ilmoittama arvio terveydenhoitomaksun maksavien opiskelijoiden määrästä. YTHS:n esittämä arvio on perustunut ennakkohakemuksen jättämistä edeltävän kevätlukukauden terveydenhoitomaksun maksaneiden opiskelijoiden määrään. Tili- ja toimintakauden 2017 ennakkokorvauksen määrittelyssä on aiemmasta poiketen käytetty perusteena syyslukukauden 2016 terveydenhoitomaksun maksaneiden opiskelijoiden alustavaa yliopistojen rekisteritietojen mukaista määrää, jonka on arvioitu ennakoivan kevä- ja syyslukukausien 2017 opiskelijamääriä kevätlukukauden 2016 opiskelijamäärää paremmin.

Kansaneläkelaitos seuraa jatkuvasti YTHS:n kustannusten kehitystä. Kansaneläkelaitos on käyttänyt vuodesta 2014 lähtien ennakkokorvauksen määrän arvioinnissa apuna indeksiarvoa, joka mahdollistaa YTHS:n kustannuskehityksen vertailun yleiseen kustannuskehitykseen. Käytetyssä indeksissä painotetaan tarkasteluvuosien inflaatioarviota (elinkustannusindeksi) painokertoimella 0,3 ja ansiotasoindeksiä painokertoimella 0,7. Ansiotasoindeksin suurempi painoarvo perustuu YTHS:n kulurakenteeseen, josta henkilöstökulut muodostavat noin 70 prosenttia. Tilikauden 2017 ennakkokorvauksen määrittelyssä on hyödynnetty aiemmin käytetyn yleistä kustannuskehitystä kuvaavan indeksin lisäksi kuntatalouden terveydenhuollon indeksia.

Vuosittain annettavassa YTHS:n seuraavaa tilikautta koskevassa päätöksessä määritellään ennakkoon maksettavan korvauksen opiskelijakohtainen enimmäismäärä sekä koko ennakkokorvauksen enimmäismäärä (arvioitu opiskelijamäärä kerrottuna korvauksen opiskelijakohtaisella enimmäismäärällä). YTHS:n valtuuskunta vahvistaa seuraavan tilikauden talousarvion Kansaneläkelaitoksen ennakkokorvausta koskevan päätöksen saatuaan.

Ennakkokorvauksen maksaminen

Kansaneläkelaitos voi maksaa ennakkokorvauspäätökseen perustuen YTHS:lle kuukausittain ennakkomaksua YTHS:n esittämän kuukausikohtaisen maksuvalmiussuunnitelman ja kuukautta koskevan rahoitustarvelaskelman perusteella. Ennakkomaksua suoritetaan kunkin kuukauden alussa sen verran, kuin arvioidaan riittävän kyseisen kuukauden aikana maksettaviin menoihin. Käytännössä ennakkomaksun määrä vaihtelee kuukausittain, eikä YTHS ole hakenut sitä kaikkina kuukausina. Tilikauden aikana maksetut ennakkomaksut huomioidaan määriteltäessä tilikauden lopullista korvausta koskevan päätöksen perusteella jälkikäteen suoritettavaa korvausta.

Lopullisen kokonaiskorvauksen määrittely ja maksaminen

YTHS:n on haettava lopullista korvausta tilikaudelta neljän kuukauden kuluessa tilikauden päättymisestä. Myöhästymisestä huolimatta korvaus voidaan myöntää joko kokonaan tai osaksi, jos sen epäämistä voidaan pitää kohtuuttomana. Lopullista korvausta hakiessaan YTHS esittää selvityksen toiminnastaan ja kirjanpitoon perustuvista menoista Kansaneläkelaitoksen erikseen antamien ohjeiden mukaisesti.

Valtioneuvoston asetuksen 1338/2004 mukaan Kansaneläkelaitos voi tarkistaa opiskelijakohtaista enimmäismäärää lopullista kokonaiskorvausta vahvistaessaan. Ennakkopäätöksessä on määritelty korvauksen opiskelijakohtainen enimmäismäärä ja kokonaiskorvauksen enimmäismäärä. Lopullisen korvauksen määrässä huomioidaan YTHS:n toteutuneet kustannukset siten, että Kansaneläkelaitoksen lopullisen korvauksen enimmäismäärä on korkeintaan ennakkopäätöksen enimmäismäärä. Lopullisen kokonaiskorvauksen määrittelyssä huomioidaan toteutunut terveydenhoitomaksun maksaneiden opiskelijoiden määrä kevät- ja syyslukukausien keskiarvona. Toteutunut opiskelijamäärä tarkistetaan YTHS:n tarkastuksen yhteydessä.

Lopullisen korvaushakemuksensa liitteenä YTHS toimittaa tilinpäätöstiedot ja Kansaneläkelaitoksen kanssa sovitut seurantatiedot. YTHS:n tulee eritellä kirjanpidossaan sairausvakuutuksesta korvattavat ja korvauksen ulkopuolelle jäävät kustannuksensa. Näitä kustannuksia ovat esimerkiksi työterveyshuollon, työhyvinvointitoiminnan, kiinteistön korjausten, omaisuusvakuutusten ja kokoustarjoilujen kustannukset. Kansaneläkelaitos toteuttaa sairausvakuutuslakiin perustuvan YTHS:n tarkastuksen lopullisen korvauksen määrittelyn yhteydessä.

YTHS:n tilikauden lopullista kokonaiskorvausta määriteltäessä huomioidaan YTHS:n toteutuneet menot, sairausvakuutuslain perusteella korvattavat kustannukset sekä YTHS:n muiden rahoittajien toteutunut rahoitus. Kansaneläkelaitoksen korvausosuudella katetaan YTHS:n korvattavat menot siltä osin kuin muiden rahoittajien osuudet eivät riitä niitä kattamaan. Näiden tekijöiden perusteella määritellään korvauksen opiskelijakohtainen määrä sekä lopullisen kokonaiskorvauksen määrä.

Lopullista kokonaiskorvausta koskevan päätöksen perusteella maksetaan korvauksen loppusuoritus. Jos YTHS:n saamien ennakkojen määrä on ollut suurempi kuin tilikauden kirjanpidon mukaisiin kustannuksiin perustuva lopullinen kokonaiskorvaus, tulee YTHS:n palauttaa liikaa saamansa ennakon määrä sairausvakuutusrahastoon. Jos lopullinen kokonaiskorvaus on suurempi kuin maksettujen ennakoiden määrä, maksaa Kansaneläkelaitos niiden erotuksen YTHS:lle. Käytännössä lopullinen kokonaiskorvauksen määrä on ollut suurempi kuin maksettujen ennakoiden määrä ja Kansaneläkelaitokselle on jäänyt maksettavaksi loppusuoritus tilikauden päättyttyä.

Tarkastus ja seuranta

Sairausvakuutuslain 13 luvun 14 §:n perusteella Kansaneläkelaitoksella on oikeus tarkastaa YTHS:n kirjanpito ja antaa tarkempia ohjeita korvauksen hakemisesta ja määräytymisestä. Tarkastuksen tavoitteena on selvittää ja arvioida säätiön päätyneen tilikauden korvaukseen oikeuttavia kustannuksia ja toimintaa säätiön esittämän lopullisen korvaushakemuksen ratkaisemista varten. Käytäntönä on, että tarkastus toteutetaan tilikauden päättymistä seuraavan toukokuun aikana.

Tarkastuksen yhteydessä käydään läpi YTHS:n päättynyttä toimintavuotta, toteutunutta rahoitusta, kustannuksia ja kirjanpitoa kokonaisuutena hakemuksen, hakemuksen liitteiden, tarkastuksella saatujen kirjallisten selvitysten sekä keskustelujen avulla sekä käydään läpi YTHS:n

strategiatyöhön ja riskienhallintaan liittyvää dokumentaatiota. Lisäksi tarkastuksilla on keskusteltu YTHS:n toiminnan laadun, vaikuttavuuden ja taloudellisuuden kehittämiseen tähtäävistä toimenpiteistä ja seurattu niiden edistymistä.

Tarkastuksen yhteydessä käydään läpi YTHS:n kirjanpidon mukaisten eri kuluryhmien ja tilien kustannuskehitystä melko tarkalla tasolla tili- ja sektorikohtaisten tuloslaskelmien, YTHS:n laatiman voimavaraperusteisen laskelman, kirjanpidon tositteiden sekä keskustelujen avulla. Lisäksi tarkastellaan mm. opiskelijamäärän kirjaamista, Kansaneläkelaitoksen korvaamia kustannuksia, tase-erittelyjä, henkilöstötilinpäätöksen tietoja, koulutuskustannuksia ja säätiön toiminnasta annettuja tietoja.

Tarkastuksen perusteella laaditaan tarkastuskertomus, joka liitetään YTHS:n lopulliseen korvaushakemukseen ja toimitetaan Kansaneläkelaitoksen johdolle ja YTHS:lle.

2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden lainsäädäntö

Opiskeluterveydenhuolto on vahvasti kytkennässä maiden korkeakoulujärjestelmiin. Opiskeluterveydenhuollon tehtävänä on yleensä opintojen tukeminen ja opintojen etenemisen mahdollistaminen rajatun opintoajan sisällä.

Vertailuun mukaan valituissa maissa on Suomea lähimpänä olevat korkeakoulujärjestelmät, etenkin Norjassa ja Ruotsissa. Lisäksi Iso-Britanniassa on Pohjoismaiden tavoin asumisperusteinen terveydenhuoltojärjestelmä ja Hollannissa on saman tyyppinen ammattikorkeakouluinstituutio kuin Suomessa. Kaiken kaikkiaan julkisen rahoituksen osuus opiskeluterveydenhuoltopalveluissa on merkittävä niissä maissa, missä tarjotaan erillisiä palveluita opiskelijoille.

2.2.1 Ruotsi

Ruotsissa opiskelijat kuuluvat julkisen terveydenhuollon piiriin. Korkeakoulut ovat vastuussa opiskelijoiden hyvinvointia tukevien palveluiden järjestämisestä. Järjestämisvastuusta säädetään korkeakouluasetuksessa (Högskoleförordningen, 1993:100), jonka mukaan korkeakoulujen on tarjottava opiskelijoille pääsy terveydenhuoltoon ja erityisesti ennaltaehkäisevään terveydenhuoltoon, jonka tarkoituksena on edistää fyysistä terveyttä ja mielenterveyttä. Lisäksi korkeakoululaissa (Högskolagen) korkeakouluille säädetään vastuu terveellisestä opiskeluympäristöstä. Terveydenhuoltopalvelut ovat saatavilla korkeakouluopiskelijoille, jotka opiskelevat tutkinto-ohjelmassa tai kurssilla. Myös tohtoriopiskelijat voivat saada näitä palveluita, vaikka heille voi kuulua myös henkilökunnan työterveyshuollon palvelut.

Opiskelijoiden terveydenhuolto keskittyy pääosin ennaltaehkäisevään terveydenhoitoon. Opiskelija voi hakea tukea ja neuvoja opiskelijoiden terveydenhuollosta, mikäli hänellä on ongelmia liittyen opintoihin, kuten ahdistusta, stressiä, alkoholi-ongelmia, univaikeuksia tai masentuneisuutta. Lisäksi palveluihin voivat kuulua ehkäisyneuvonta ja lääkärin konsultointi raskauden ehkäisyssä sekä sukupuolitautien testaus. Lisäksi opiskelija ohjataan tarvitsemiensa erityispalveluiden luo. Muiden palvelujen osalta järjestämisvastuu kuuluu julkiselle terveydenhuollolle. Esimerkiksi hengitystieinfektiot ja murtumat hoidetaan julkisessa terveydenhuollossa.

Korkeakouluilla on laaja vapaus muokata tarjottavia palveluja tulkintansa ja paikallisten tarpeiden mukaan, sillä ennaltaehkäisevän terveydenhuollon käsitettä ei ole tarkasti määritelty. Näin ollen tarjottavat palvelut vaihtelevat korkeakouluittain. Esimerkiksi Uppsalassa opiskelijaterveyskeskus (Enheten för studenthälsar) on osa hallinnollista opintoasiatoimistoa (Studentavdelningen). Opiskelijoille on tarjolla terveydenhuoltopalvelun lisäksi erilaisia kursseja ja

työpajoja. Keskuksessa on myös kirkasvalohoitotiloja, jota opiskelijat voivat käyttää talvisin. Karoliinisen instituutin opiskelijaterveyskeskus sen sijaan tarjoaa tutkimuskeskeistä terveydenhoitoa ja se tarjoaa perusterveydenhuoltoa täydentäviä palveluita. Keskuksessa on lääkäreitä, sairaanhoitajia sekä neuvonantajia ja se tarjoaa tukea ja neuvoja mielenterveyden ja fyysisen terveyden ylläpitoon opintojen aikana. Lisäksi keskus tarjoaa ryhmätoimintaa. Karoliininen instituutti tarjoaa opiskelijaterveyskeskuksen palveluita myös muiden yksityisten korkeakoulujen opiskelijoille. Tukholman yliopiston opiskelijaterveys (Studenthälsan) tarjoaa osaltaan terveydenhoitajan, psykologin ja psykoterapeutin palveluja.

Opiskelijaterveydenhuollon kustannukset katetaan valtion korkeakouluille tarkoitettulla rahoituksella. Korkeakoulujen ei tarvitse kerätä opiskelijoilta maksuja, mutta esimerkiksi varatun ajan käyttämättä jättämisestä voi tulla maksu.

2.2.2 Norja

Kaikilla Norjan sosiaaliturvan piiriin kuuluvilla, paikalliseen väestörekisteriin rekisteröidyillä henkilöillä on oikeus saada yleislääkäri omalääkäriksensä. Opiskelijat kuuluvat Norjan sosiaaliturvan piiriin ja käyttävät omalääkäripalveluita muiden norjalaisten tapaan.

Korkeakouluilla on vastuu opiskelijoiden opiskeluympäristöstä ja siihen liittyvästä hyvinvoinnista. Hyvinvoinnista vastaa usein korkeakoulun yhteydessä toimiva itsenäinen opiskelijajärjestö, joka on perustettu ministeriössä (Kunnskapsdepartementet). Valtio ei kuitenkaan ohjaa järjestöjen toimintaa. Järjestöt järjestävät opiskelijoiden elämäntilannetta tukevia terveys- ja hyvinvointipalveluja ja ne saavat menojensa kattamiseksi valtiolta tukea, oppilaitokselta maksuttomia toimitiloja ja ne keräävät myös opiskelijamaksuja.

Opiskelijalle tarjottavien hyvinvointipalveluiden järjestämisvastuu on opiskelijayhdistyksellä ja niiden tarkoituksena on tukea opiskelua ja opiskelijan elämäntilannetta.

Opiskelijan hyvinvointipalveluihin kuuluvat ruokala-, asumis-, liikunta-, terveys- ja hoitopalvelut sekä lastenhoitopalvelut opiskelijoiden lapsille. Yleisterveys ja hammasterveys kuuluvat usein palveluihin joko korkeakoulun tarjoamana tai kunnan kanssa tehtyjen sopimusten kautta. Opiskelijayhdistykset saavat itse päättää, mitä palveluita ne järjestävät. Joillain norjalaisilla opiskelijajärjestöllä, kuten SiO:lla (Studentsamskipnaden i Oslo og Akershus) ja Sit:lla (Studentsamskipnaden i Trondheim) on tarjolla myös lääkäripalveluita, jotka kuuluvat Norjan omalääkäritoiminnan piiriin. Näihin palveluihin kuuluvat esimerkiksi gynekologikäynnit, psykologikäynnit, urheiluvammojen hoito, allergia- ja astmahoito, tulehdukset, lääkarintodistukset sekä rokotukset. Lisäksi jotkut opiskelijajärjestöt hyvittävät osan hammastarkastusmaksuista tai suurista hammashoitokustannuksista.

Terveys- ja hyvinvointipalveluja tarjotaan kaikille opiskelijoille, jotka kuuluvat opiskelijakuntaan. Jotkut opiskelijaryhmät saattavat erityisestä syystä päästä etusijalle tiettyjen palveluiden kohdalla. Palveluita muokataan paikallisten toiveiden ja opiskelijoiden tarpeiden mukaan.

2.2.3 Tanska

Tanskassa ei ole opiskelijoille erillisiä terveydenhoitopalveluita. Tanskan väestörekisterissä olevat henkilöt kuuluvat julkiseen sairausvakuutukseen. Sairaanhoitokorttia näyttämällä henkilöillä on oikeus käyttää julkisia terveydenhoitopalveluja, kuten maksuttomia lääkäripalveluja. Lisäksi hammaslääkäri- ja fysioterapiamaksuja sekä lääkekuluja korvataan osittain.

2.2.4 Iso-Britannia

Julkisesta terveydenhuollosta vastaava kansallinen terveysjärjestelmä (National Health Service, NHS) järjestää myös opiskelijoiden terveydenhuollon Englannin, Skotlannin, Walesin ja Pohjois-Irlannin alueella. Opiskelijan on rekisteröidyttävä opiskelupaikkakunnan lähimpään perusterveydenhuoltoyksikköön omalääkärille (General Practitioner), mikäli hän asuu paikkakunnalla suurimman osan vuodesta. Opiskelijalla on kuitenkin mahdollisuus valita toisella paikkakunnalla sijaitsevan perusterveydenhuoltoyksikön palvelut. NHS yksin tai NHS yhdessä oppilaitoksen kanssa organisoivat kampanjoilla sijaitsevien palveluyksiköiden toimintoja.

Omalääkärien tarjoamat palvelut voivat palvella yksiköittäin, mutta yleisesti ottaen terveydenhoidon lisäksi tarjolla on terveysneuvontaa, ruokavalio- ja tupakointineuvontaa, rokotuksia ja pieniä kliinisiä toimenpiteitä. Lisäksi omalääkäriltä saa ilmaisen ehkäisyn sekä tietyin edellytyksin myös muun suojautumisen sukupuolitauteja vastaan. Muussa tapauksessa potilas ohjataan erikoislääkärille tai sairaalaan tutkimuksiin ja hoitoon. Myös joihinkin mielenterveyspalveluihin päästään omalääkärin läheteellä. Korkeakoulut voivat myös itse tarjota ilmaisia mielenterveyspalveluita.

Opiskelijoille tarjottavaan terveydenhoitoon sisältyy myös hammashoito, johon opiskelijoiden on rekisteröidyttävä erikseen. Hammashoito on maksutonta alle 19-vuotiaille, jotka opiskelevat täysipäiväisesti. Kaikki suun hoidon palvelut eivät ole ilmaisia, ja maksut ovat riippuvaisia annetusta hoidosta, mutta usein veloitetaan perusmaksu. Lisäksi yleensä pienet hoitotoimenpiteet ovat ilmaisia. Hammashuollon maksuihin voi saada haettaessa tukea, joka on usein tulosidonnainen tuki.

NHS:n tarjoamiin muihin palveluihin lukeutuvat ensi- ja kiireellinen hoito. Muualla kuin omalääkärin alueella kiireellistä hoitoa voi saada enintään 14 päivän ajan, jonka jälkeen on rekisteröidyttävä paikkakunnan väliaikaiseksi asukkaaksi tai pysyväksi potilaaksi.

2.2.5 Alankomaat

Alankomaissa ei järjestetä erityistä opiskeluterveydenhuoltoa, vaan opiskelijat käyttävät julkista terveydenhuoltoa. Alankomaiden terveydenhuoltojärjestelmä on vakuutusperusteinen. Terveystuotopalvelut ovat julkisia, mutta niihin on otettava itse maksettava sairausvakuutus, jota tarjoavat pääosin yksityiset vakuutusyhtiöt. Erillistä opiskeluterveydenhuoltoa ei järjestetä, mutta opiskelijoille tarjotaan kohdennettuja vakuutuspaketteja tai heidän on mahdollista saada alennuksia vakuutusmaksuista sen mukaan, miten vakuutusyhtiö ja korkeakoulu ovat asiasta sopineet.

Jokaisen aikuisen on otettava vähintään perustasoinen sairausvakuutus valitsemastaan yksityisestä vakuutusyhtiöstä, joka kattaa pääosin kotilääkärikäynnit (huis arts), sairaalaan pääsyn, osan lääkekustannuksista, ambulanssikuljetuksen, äitiyshuollon, erikoislääkärin hoidon sekä kiireellisen hoidon ulkomailla. Paketin kattavuus vaihtelee vakuutusyhtiön mukaan. Perustasoisen vakuutuksen lisäksi on mahdollista ottaa lisävakuutuspaketti laajempien palvelujen kattamiseksi. Opiskelijoille tarjottavat vakuutusyhtiön mukaan sisällöltään vaihtelevat lisävakuutuspaketit sisältävät usein fysioterapiakäyntejä, psykologikäyntejä, silmälasikustannuksia sekä ehkäisyvälineiden korvaamista. Joillakin korkeakouluilla on sopimuksia vakuutusyhtiöiden kanssa, jolloin vakuutusmaksut ja -ehdot ovat tällöin opiskelijalle edullisemmat.

Perusterveydenhuolto perustuu kotilääkärijärjestelmään. Jokaisen on rekisteröidyttävä paikalliselle kotilääkärille (huis art), jolta saa perusterveydenhoidon ja tarvittaessa myös lähetteen erikoissairaanhoidon. Palveluista maksetaan tietty omavastuu, jota vapaaehtoisesti nostaesaa vähentää samalla omaa vakuutusmaksuaan.

2.3 Nykytilan arviointi

Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksen mukaan yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijoiden koetussa sairastavuudessa ja terveydentilassa ei ole nähtävissä juurikaan eroa. Ongelmissa korostuivat opiskelun ja henkisen hyvinvoinnin asiat, kuten stressin- ja ajanhallinta, tuen tarve opiskeluongelmiin ja -taitoihin, jännittäminen sekä ihmissuhde/itsetunto-ongelmat. Yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijoista 12 prosenttia kärsii päivittäin jostakin psyykkisestä oireesta. Psyykkisiä vaikeuksia on 28 prosentilla. Opiskelijoista 30 prosenttia koki runsaasti stressiä, miehistä 27 ja naisista 31 prosenttia. Yleisimmin stressiä aiheutti esiintyminen ja vaikeus saada otetta opiskelusta. Noin viidennes opiskelijoista koki mielialansa, tulevaisuuden suunnittelemisen, omat voimansa ja kykynsä negatiivisiksi. Syömiseen liittyvät ongelmat olivat yhtä yleisiä yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijoilla. Yliopistoopiskelijoista useampi kuin ammattikorkeakouluopiskelijoista kärsi psyykkisestä oireilusta, kun taas ammattikorkeakouluopiskelijat kärsivät yliopisto-opiskelijoita useammin oppimisvaikeuksista ja muista opiskelukykyä heikentävistä tekijöistä. Suun terveystottumuksissa havaittiin selviä eroja yliopisto-opiskelijoiden eduksi.

Mielenterveyspalvelut ovat tärkeä osa opiskeluterveydenhuoltoa, koska mielenterveysongelmat painottuvat opiskelijoiden palvelujen tarpeessa ja opiskeluterveydenhuolto huolehtii opiskelijoiden opiskelukyvyn säilymisestä. Silloin palveluja tulee pystyä tarjoamaan riittävän nopeasti ja matalalla kynnyksellä.

THL:n tekemän selvityksen (THL 19/2016) mukaan opiskeluterveydenhuollon terveyden- ja sairaanhoitopalveluja ei järjestetä kaikissa kunnissa valtioneuvoston asetuksen edellyttämänä yhtenäisenä kokonaisuutena. Terveystuolain mukaisia ehkäiseviä mielenterveys- ja päihdepalveluja on järjestetty suurimmassa osassa kunnista, mutta puutteita on erityisesti sairaanhoidollisten mielenterveys- ja päihdepalvelujen järjestämisessä sekä niiden saatavuudessa opiskeluterveydenhuollosta. Riittämättömyyttä on myös opiskeluterveydenhuollon tai terveyskeskuksen ja opiskeluhuollon psykologipalveluissa sekä lääkäripalveluissa ja mielenterveyspalvelujen verkostossa. Mielenterveys- ja päihdehäiriöiden hoitaminen on tunnistettu opiskeluterveydenhuollon suurimmaksi kehittämistarpeeksi.

YTHS on kehittänyt mielenterveyspalvelujen palveluprosessiaan. Terveystuolain tekevät hoidontarpeen arvioinnin. Psykiatriin konsultaatioita on YTHS:n kaikissa toimipisteissä hyvin tarjolla. Siitäkin huolimatta, että palveluihin on panostettu paljon, opiskelijoilla on paljon mielenterveyspalvelujen tarvetta. YTHS:n mielenterveyshenkilöstöön kuuluvat terveyden- ja sairaanhoitajat, yleislääkärit, psykiatriset erikoissairaanhoidajat ja sosiaalityöntekijä, psykologit ja psykiatrit. YTHS on terveydenhuollon asiantuntijana mukana opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämässä ja opiskeluyhteisön kehittämisessä sellaiseksi.

Ammattikorkeakouluopiskelijoilla on yliopisto-opiskelijoita enemmän elämäntapoihin liittyviä riskitekijöitä. Hammaskaries oli todetuista sairauksista toiseksi yleisin sekä yliopisto- että ammattikorkeakouluopiskelijoilla, mutta siinä oli kuitenkin nähtävissä selviä eroja koulutussektorien ja sukupuolten välillä (YTHS 47/2012). Kokeilun väliarvioinnin ja YTHS:n vuoden 2012 tilastotietojen mukaan suun terveydenhuollon palvelujen käyttö oli suurempaa ammatti-

korkeakouluopiskelijoilla kuin yliopisto-opiskelijoilla ja hoidon tarpeessa esiintyy alueellisia eroja (STM 2013:24).

Nykyisin opiskeluterveydenhuollosta vastaa kunnat ja esim. ammattikorkeakoululaisten osalta oppilaitoksen sijaintikunta. Kunnat ovat tehneet YTHS:n kanssa sopimuksen yliopisto-opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämisestä, mutta muiden opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta se on vastannut itse. Opiskeluterveydenhuollon kokonaisuuden järjestäminen on kunnille haaste. Monissa kunnissa kiireellinen tai muutaman päivän sisällä tarvittava sairaanhoito on järjestetty osaksi muuta perusterveydenhuoltoa. Tällöin on vaarana, että opiskelijan oireita ja sairauksia tutkitaan ja hoidetaan yksittäiskäynteinä ja diagnoosikeskeisesti ilman, että arvioidaan niiden vaikutuksia opiskelukykyyn tai pysähdytään miettimään mahdollisia opiskeluun tai muuhun elämäntilanteeseen liittyviä taustatekijöitä. Edellä mainitusta johdun, opiskeluterveydenhuollon kehittämistä pohtinut työryhmä on suositellut opiskelijoiden terveyden- ja sairaanhoidon järjestämistä ensisijaisesti opiskeluterveydenhuollossa (STM 2014:10.) Myös sosiaali- ja terveysministeriö on edellyttänyt Kuntainfossa (4/2018), että opiskeluterveydenhuolto on järjestettävä kunnassa yhtenäisenä toiminnallisena kokonaisuutena.

Edellä kuvatuista syistä on perusteltua, että YTHS:n tuottamat opiskeluterveydenhuollon palvelut laajennettaisiin myös ammattikorkeakouluissa opiskeleviin, sillä vuosien 2011–2014 kokeilun perusteella YTHS-malli soveltuisi hyvin ammattikorkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon malliksi niin opiskelijoiden kuin palveluntuottajienkin näkökulmasta. Opiskelijat olivat tyytyväisiä kokeilussa tuotettuihin palveluihin. He myös käyttivät niitä ja opiskelijoiden terveydellisiin tarpeisiin pystyttiin vastaamaan (STM 2015:44.)

Edellä kuvatuista selvityksistä ja kokeilusta on käynyt ilmi, että ammattikorkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelut ovat pirstoutuneet, eivätkä toteudu terveydenhuoltolain ja valtioneuvoston asetuksen 338/2011 mukaisena toiminnallisena kokonaisuutena. Kuntien käytäntönä on ollut lähettää opiskelijoita pois opiskeluterveydenhuollosta kuntien muihin toimipisteisiin. Opiskeluterveydenhuolto ei pysty koordinoimaan opiskelijoiden tarvitsemia ja saamia palveluita eikä seuraamaan hoidon toteutumista.

Yliopisto-opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon rahoitus muuttuu terveydenhuollon monikanavaisen rahoituksen yksinkertaistamisen johdosta, sillä sairausvakuutuksen sairaanhoitovakuutuksen kautta rahoitetut yliopisto-opiskelijoiden terveydenhoidon korvaukset on tarkoitus lakkauttaa.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on turvata korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelut valtakunnallisesti ja parantaa palvelujen laatua ja saatavuutta. Opiskeluterveydenhuollon toiminnallinen kokonaisuus on tarkoituksenmukaista säilyttää ja laajentaa koskemaan kaikkia korkeakouluopiskelijoita. Näin saavutettaisiin yhdenvertaiset palvelut kaikille korkeakouluopiskelijoille ja kavennettaisiin hyvinvointi- ja terveyseroja myös korkeakouluopiskelijoiden kohdalla.

Tavoitteena on edelleen toteuttaa opiskelijoiden terveyden- ja sairaanhoito ensisijaisesti opiskeluterveydenhuollossa. Koordinaatiovastuu on tärkeä määrittää entistä selkeämmin opiskeluterveydenhuollolle, jotta voidaan riittävän varhain tukea opiskelijan opiskelukykyä, opiskelu-

jen jatkumista sekä ehkäistä opiskelujen keskeytymistä. Tämä edellyttää Kansaneläkelaitoksen ja YTHS:n tiivistä yhteistyötä.

Opiskeluterveydenhuollon erityisluonteen vuoksi tavoitteena on, että korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelut toteutetaan valtakunnallisesti ja opiskeluterveydenhuoltoon erikoistuneesti.

3.2 Toteuttamisvaihtoehdot

3.2.1 Opiskeluterveydenhuollon järjestäminen

Korkeakouluopiskelijoiden osalta on tarpeen järjestää opiskeluterveydenhuolto valtakunnallisesti. Hallituksen esityksen valmistelun aikana on harkittu useita vaihtoehtoja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelujen järjestäjäksi sekä terveydenhoitomaksun kerääjäksi. Päävaihtoehdot palvelujen järjestämisvastuun osalta ovat olleet joko maakunta tai valtio. Mahdollisia valtiollisia toimijoita olisivat Kansaneläkelaitos tai Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Kansaneläkelaitos järjestäjänä

Tässä vaihtoehdossa Kansaneläkelaitos vastaisi opiskeluterveydenhuollon järjestämiseen liittyvistä tehtävistä ja maksaisi suoraan valtiolta tulevan korvauksen YTHS:lle, joka tuottaisi palvelut valtakunnallisesti. Tässä mallissa olisi yksi valtakunnallinen järjestämisvastuussa oleva taho ja yksi valtakunnallinen tuottajataho. Kansaneläkelaitos voisi hoitaa myös terveydenhoitomaksujen keräämisen, jolloin järjestäjä ja maksujen kerääjä olisi sama organisaatio.

Kansaneläkelaitoksella on laaja kokemus kuntoutuspalvelujen valtakunnallisesta järjestämisestä ja siihen sisältyvästä palvelujen tuotteistamisesta, asiakkaiden palvelutarpeiden tunnistamisesta sekä palvelun sisällön ja laadun määrittelemisestä. Järjestettävistä ja hankittavista palveluista laaditaan sopimukset ja palvelukuvaukset, joihin palveluntuottajien ohjaus ja valvonta perustuvat.

Kansaneläkelaitos voisi toteuttaa YTHS:n tuottamien palvelujen, toiminnan ja varojen käytön seurantaa ja valvontaa tarkastusten tai auditointien sekä jatkuvan seurannan kautta. Kansaneläkelaitoksella on pitkä kokemus järjestämiinsä kuntoutuspalveluihin liittyvästä valvonta-, ohjaus- ja auditointitoiminnasta. Lisäksi Kansaneläkelaitos toteuttaa YTHS:n tuottaman opiskeluterveydenhuollon ja työterveyshuollon tarkastuksia sekä sairaanhoito- ja matkakorvausten suorakorvausmenettelyihin liittyviä auditointeja. Kansaneläkelaitoksella on pitkälle kehitetyt ja vakiintuneet tarkastus- ja auditointimenetelmät ja -resurssit. Samoja tarkastus- ja auditointimenetelmiä voidaan soveltaa ja edelleen kehittää erilaisiin palveluiden ja varojen käytön valvontaan liittyviin tarpeisiin.

Vaihtoehdon riskinä voidaan pitää tilannetta, jossa ainoa valtakunnallinen korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon tuottaja ajautuisi tilanteeseen, jossa se ei esimerkiksi rahoituksen riittämättömyyden vuoksi kykenisi kehittämään tai tuottamaan opiskeluterveydenhuollon palveluja. Tässä tilanteessa valtion ei olisi mahdollista turvata palveluja omana tuotantona. Kansaneläkelaitos pystyisi kilpailuttamaan korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelut kohtuullisessa aikataulussa.

Vaihtoehdossa tulisi huolehtia YTHS:n kannustimista opiskeluterveydenhuollon palvelujen sisällön, laadun ja kustannusvaikuttavuuden kehittämiseen.

Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon irrottaminen kokonaan maakunnista poikkeaisi maakunta- ja sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen yleisestä tavoitteesta koota maakuntien järjestämis- ja rahoitusvastuulle laajasti sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut ja samalla se poikkeaisi myös maakunta- ja sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa omaksuttavasta järjestämis- ja rahoitusmallista. Poikkeus maakunta- ja sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen yleisistä tavoitteista on kuitenkin perusteltu, sillä siten voidaan huomioida korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon erityispiirteet. Poikkeus mahdollistaa myös opiskeluterveydenhuollon YTHS-mallille ominaisen valtakunnallisesti yhtenevän palvelurakenteen.

Rahoitus tulisi ohjata erikseen määriteltävällä tavalla Kansaneläkelaitokselle. Kun maakunnat eivät olisi vastuussa korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelujen järjestämisestä, korkeakouluopiskelijoiden osuus tulisi erottaa maakuntien yleiskatteellisesta rahoituksesta.

Vaihtoehto edellyttää yhteistyötä maakunnan kanssa, jotta varmistetaan palvelukokonaisuudet ja sujuvat palveluketjut muun sosiaali- ja terveydenhuollon siirtyessä maakunnan järjestämisvastuulle. Opiskeluterveydenhuollosta on säädetty terveydenhuoltolain 17 §:ssä, joka nykyisin koskee vain kunnan järjestämisvastuuseen kuuluvaa terveydenhuoltoa. Tältä osin vaihtoehto edellyttää säädösmuutoksia.

Korkeakouluopiskelijat liikkuvat opintoihinsa liittyen huomattavan paljon maakuntarajojen yli, minkä vaihtoehto huomioi. Tutkintoon sisältyvät opinnot toisessa korkeakoulussa ovat mahdollisia lähes kaikilla aloilla, sillä kaikki Suomen yliopistot ovat mukana joustavan opinto-oikeuden sopimuksessa, joka antaa opiskelijalle mahdollisuuden sisällyttää tutkintoonsa opintoja muista suomalaisista yliopistoista. Joustavan opinto-oikeuden opintoja on mahdollista sisällyttää myös ammattikorkeakoulututkintoon. Korkeakouluopintoihin sisältyy myös harjoitteluja, joita suoritetaan usein eri paikkakunnalla. Harjoittelu on pakollista kaikissa ammattikorkeakoulututkinnoissa ja osassa yliopistotutkinnoista. Harjoittelujen kesto vaihtelee muutamista viikoista 3–6 kuukauteen ja joillakin aloilla niitä on useampia opintojen aikana. Lisäksi korkeakouluilla voi olla useita kampuksia ja toimipisteitä, usein myös eri maakunnissa.

Laki korkeakoulujen opetusyhteistyöstä lisää korkeakouluopiskelijoiden liikkumista ja tarvetta valtakunnalliselle opiskeluterveydenhuollon koordinoijalle. Korkeakoulujen opetusyhteistyötä koskevat säännökset antavat kaikille suomalaisille yliopistoille ja ammattikorkeakouluille laajemman vapauden järjestää opetusta yhteistyössä muiden korkeakoulujen kanssa. Laki mahdollistaa nykyistä laajemman työnjaon korkeakoulujen välillä, kun korkeakoulun ei tarvitse antaa kaikkea tutkintoihin kuuluvaa opetusta itse, vaan se voi hankkia oman opetuksensa korvaavaa opetusta toiselta kotimaiselta yliopistolta tai ammattikorkeakoululta.

Maakunta järjestäjänä

Tässä vaihtoehdossa korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämisestä vastaisi maakunta. Maakunnat olisivat järjestämisvastuussa korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta, kuten muistakin sosiaali- ja terveyspalveluista ja muusta opiskeluterveydenhuollosta. Opiskeluterveydenhuollon palveluja suunniteltaisiin valtakunnallisesti ja maakuntakohtaisesti kokonaisuutena. Tämä parantaisi mahdollisuuksia kehittää toisen asteen opiskelijoiden opiskeluterveydenhuoltoa ja turvata palvelujen sama sisältö myös toisen asteen opiskelijoille. Kukin maakunta ohjaisi ja koordinoisi alueellaan tapahtuvaa palvelutoimintaa kokonaisuutena ja varmistaisi eri palveluntuottajien tarkoituksenmukaista yhteistyötä ja vastuunkantoa. YTHS toimisi valtakunnallisena palveluntuottajana.

Maakuntien järjestämisvastuu edistäisi yhdenmukaisten opiskeluterveydenhuollon palvelujen tuotantoa kaikille opiskelijoille osana muiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämistä ja turvaisi siten eri opiskelijaryhmien yhdenvertaista kohtelua. Opiskelijan tarpeita vastaavan perus- ja erityistason sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen integraation toteutuminen olisi yhden tahon, maakunnan, vastuulla. Tämä parantaisi edellytyksiä vastata opiskelijoiden palvelutarpeisiin ja parantaisi palvelutuotannon kustannustehokkuutta. Maakunnalla olisi mahdollisuus ja velvollisuus ohjata opiskeluterveydenhuollon sisältöä, tuottamista ja yhteensovittamista osana kaikkien järjestämisvastuulleen kuuluvien sosiaali- ja terveyspalvelujen kokonaisuutta.

Toiminnallinen integraatio opiskeluterveydenhuollon palveluiden ja muiden sosiaali- ja terveyspalveluiden välillä olisi mahdollista. Opiskelijat käyttävät myös sosiaali- ja terveyskeskusten ja suunhoidon yksiköiden palveluja. Osoptimointiongelmia opiskeluterveydenhuollon ja sosiaali- ja terveyskeskuksen tai suunhoidon yksikön välillä ei olisi, koska maakunta olisi järjestäjänä ja rahoittajana sekä opiskeluterveydenhuollossa että muissa terveyspalveluissa. Poikkeus- tai häiriötilanteessa (YTHS-tuottajan ongelmat) palvelujen turvaaminen olisi mahdollista esimerkiksi maakunnan liikelaitoksen kautta.

Maakunta- ja sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen lähtökohtana on koota palvelut laajasti samaan vastuuorganisaatioon saman johdon ja yhteisen budjetoinnin alle ja ohjata järjestämisvastuussa olevia maakuntia kehittämään palvelukokonaisuuden kaikkia osia sekä toiminnallisesti että resursoinnin osalta kustannusvaikuttavasti ja tasapuolisesti. Maakuntien toimintaan ja talouteen kohdistuu strategista ohjausta, säädösohjausta, yksittäisiin tehtäviin liittyvää sopimusohjausta sekä informaatio-ohjausta. Maakuntien toiminnan ja talouden ohjaus sovitetaan yhteen julkisen talouden suunnitelman ja valtion talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä. Valtioneuvoston vahva ohjaus korostuu erityisesti maakuntatalouden resurssiohjauksessa ja digitalisaation edistämässä sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisessä.

Opiskeluterveydenhuollon järjestäminen ja rahoittaminen olisi tässä vaihtoehdossa perusteltua yhtenevä muiden sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisen ja rahoituksen kanssa. Maakunnat saisivat rahoituksen korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämiseksi valtiolta osana maakuntien sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviin perustuvaa yleiskatteellista rahoitusta.

Julkistalouden, ja erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon menojen, kustannusten kasvun hillinnän tavoitetta varten maakuntien tehtäviä ja niiden rahoitusta arvioidaan julkisen talouden suunnitelman valmistelussa. Pääministeri Juha Sipilän hallitus on asettanut tavoitteeksi supistaa maakunta- ja sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen avulla pitkän aikavälin kestävyysvajetta 3 miljardia euroa vuoteen 2030 mennessä. Julkistalouden, ja erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon menojen, kustannusten kasvun hillinnän tavoitetta varten maakuntien tehtäviä ja niiden rahoitusta arvioidaan julkisen talouden suunnitelman valmistelussa. Maakunnille kohdennettavaa valtion rahoitusta tarkistetaan maakuntien rahoituslaissa säädetyn mukaisesti vuosittain. Maakuntien toiminta rahoitetaan pääosin valtion rahoituksella ja osaksi sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen käyttäjiltä perittävillä asiakasmaksuilla sekä muilla käyttömaksuilla. Maakunnan rahoitus määräytyy laskennallisesti pääosin maakunnan asukkaiden palveluiden tarpeen perusteella, mutta myös osin asukasluvun ja olosuhdetekijöiden perusteella.

Tämän vaihtoehdon ongelmakohtana voidaan pitää sitä, että valtion sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviin perustuva rahoitus on maakunnille yleiskatteellista, eikä sitä voida osoittaa kohdennettavaksi suoraan opiskeluterveydenhuollon tehtäviin. Valtion korvaus ohjautuu opiskelijan kotimaakunnalle, mutta velvollisuus järjestää opiskeluterveydenhuollon palvelut on sidottu oppilaitoksen sijaintikuntaan. Tämä vaihtoehto edellyttäisi sen selvittämistä, onko tarpeen sää-

tää erillisestä kustannusten tasausjärjestelmästä maakuntien välillä. YTHS:n valtakunnallisen toiminnan kannalta valtion korvauksen sitominen oppilaitoksen sijaintikuntaan on ongelmallista, sillä opiskeluterveydenhuollon YTHS-mallissa nk. palveluiden ristikkäiskäyttö on varsin suurta. Esimerkiksi vuonna 2016 YTHS:n yksiköt tuottivat yhteensä noin 45 000 asiakaskäyntiä muille kuin oman alueensa opiskelijoille.

Maakunnille kohdennettavaa valtion rahoitusta tarkistetaan vuosittain toteutuneiden kustannusten ja arvioidun kustannustason muutoksen osalta sekä huomioimalla toteutuneet asiakas- ja käyttömaksutulot. Maakuntien toteutuneita sosiaali- ja terveystalouden käyttökustannuksia ei kuitenkaan huomioida valtion rahoituksen tarkistuksessa täysimääräisesti, vaan valtion rahoitusta tarkistetaan vuosittain julkisen talouden kantokyvyn mukaisesti. Rahoituksella turvataan kuitenkin kaikissa tilanteissa perusoikeuksien toteutuminen. Voidaan arvioida, että opiskeluterveydenhuollon palveluihin – johtuen opiskelijoiden ikärakenteesta – ei kohdistu samanlaista kustannusten kasvupainetta kuin väestön ikärakenteen vanhenemisen johdosta muodostuu moniin muihin sosiaali- ja terveystalouden palveluihin. Maakunta (opiskelijan kotimaakunta) pystyisi tarkastelemaan opiskeluterveydenhuollon rahoitusta kokonaisuutena ja turvaamaan kaikkien opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelujen rahoituksen yhdenvertaisesti.

Maakunnat kohdentaisivat erillisääntelyyn nojalla YTHS:lle valtakunnallisesti opiskelijakohtaisesti saman suuruisen tuottajakorvauksen. Maakunnan maksamien tuottajakorvausten vuotuisista määräytymisperusteista (mukaan lukien vuotuinen tarkistaminen) säädettäisiin laissa ja asetuksessa. Uuden YTHS-mallin rahoitus vastaisi julkisen talouden kantokyvyn ja maakuntatalouden kannalta tarkoituksenmukaista tasoa. Säädetyt YTHS-tuottajan rahoituksen määräytymisperusteet turvaisivat tuottajan rahoituksen ja sen vuotuisen tarkistamisen. Tuottajan korvauksen tason vuotuisen tarkistukseen voitaisiin soveltaa samoja tuottavuus- ja tehokkuusvaateita kuin muillekin sosiaali- ja terveystalouden tuottajille. Maakunta ei pystyisi päättämään itsenäisesti suoran korvauksen euromäärästä, sillä se olisi opiskelijakohtaisesti sama kaikille maakunnille. Korvauksen määräytymisperusteista (mukaan lukien vuotuinen tarkistaminen) säädettäisiin erikseen. Maakunta pystyisi tarkastelemaan, seuraamaan ja arvioimaan opiskeluterveydenhuollon palvelujen toteutumista (erityisesti palvelujen sisällön yhdenmukaisuutta ja saatavuutta osana opiskeluterveydenhuollon kokonaisohjausta) maakunnassa. Maakunnat pystyisivät sovittamaan yhteen opiskeluterveydenhuollon ja valinnanvapauslain suoran valinnan palveluja. Tällä tavoin kustannusten hillintä voisi olla mahdollista paremmin kuin, jos valtiollinen toimija toimisi opiskeluterveydenhuollon järjestäjänä.

Mallin ongelmakohtana voidaan pitää sitä, että maakunnat ovat perustuslain 121 §:n 4 momentissa tarkoitettuja itsehallinnollisia yksiköitä. Eduskunnan käsittelyssä olevan hallituksen esityksen maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnonperuskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi (HE 15/2017 vp) mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuu siirtyy kunnilta maakunnille. Maakunnat vastaavat lakiesityksen mukaan myös opiskeluterveydenhuollon palveluiden järjestämisestä jatkossa. Maakuntalaissa ja järjestämislaissa tarkoitettujen palvelujen järjestämisvastuun sisältö määräytyy maakuntalakehdotuksen 7 §:n ja järjestämislakiehdotuksen 9 §:n perusteella. Maakuntalakehdotuksen 7 §:n mukaan järjestämisvastuussa oleva maakunta vastaa asukkaansa laissa säädettyjen oikeuksien toteutumisesta ja palvelukokonaisuuksien yhteensovittamisesta sekä järjestettävien palvelujen ja muiden toimenpiteiden yhdenvertaisesta saatavuudesta, tarpeen, määrän ja laadun määrittämisestä, tuottamistavasta, tuottamisen ohjauksesta ja valvonnasta ja viranomaiselle kuuluvan toimivallan käyttämisestä. Järjestämislakiehdotuksen 9 §:n mukaan maakunnan järjestämisvastuuseen kuuluu maakuntalakehdotuksen 7 §:ssä todetun lisäksi vastuu asiakkaiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen yhteensovittamisesta kokonaisuuksiksi ja toiminnan yhteensovittaminen kunnan, valtion ja maakunnan muiden palvelujen kanssa. Järjestämisvastuussa

oleva maakunta huolehtii lisäksi siitä, että palvelun tuottajat toimivat keskenään yhteistyössä siten, että asiakkaiden käytössä on yhteen sovitettuja palveluja.

Maakuntien itsehallinnon toteutumisesta tulisi arvioida erikseen. Kyse olisi lakisääteisten tehtävien hoitamisesta, joiden rahoituksesta ja tuottajasta säädettäisiin lailla. Tässä esityksessä tarkoitettua korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämisessä järjestämistä vastuu sisältö poikkeaisi kuitenkin maakuntalaissa ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaissa säädetyistä yleisestä sääntelystä. Maakunnalla ei olisi päätösvaltaa palveluntuottajan osalta, koska YTHS olisi laissa määritelty palveluntuottajaksi. Lisäksi YTHS:n tuottaman opiskeluterveydenhuollon rahoituksesta säädettäisiin laissa muuta sosiaali- ja terveydenhuoltoa täsmällisemmin, joten maakunnan päätösvalta toiminnan rahoituksen osalta olisi rajatumpi. Nämä seikat voidaan nähdä ongelmallisina maakunnan itsehallinnollisen aseman näkökulmasta. Maakuntien itsehallinto aiheuttaisi ongelmia myös YTHS:n valtakunnallisen toiminnan kannalta, sillä kukin maakunta vastaa oman alueensa asukkaiden palveluiden toteuttamisesta ja palvelukokonaisuuksien yhteensovittamisesta. Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon yhteensovittaminen muiden maakuntien kanssa vaatisi huomattavasti hallintoresursseja verrattuna yhden järjestäjän malliin. Lisäksi maakuntien itsehallinto voi johtaa tilanteeseen, jossa opiskeluterveydenhuolto järjestetään eri maakunnissa eri tavoin ja YTHS:n valtakunnallisesti yhtenäinen toimintaperiaate vaarantuisi. Maakuntien itsehallinto tuottaisi siten haasteita toteuttaa tavoitteet korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon valtakunnallisuudesta, korkeakouluopiskelijoiden yhdenvertaisuudesta sekä korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon toiminnallisen kokonaisuuden säilyttämisestä. Kansaneläkelaitoksen järjestäjäasemaan ei kohdistu samanlaisia itsehallinnollisia erityispiirteitä ja vaatimuksia kuin maakuntien asemaan.

Maakunnallinen järjestämistä vastuu olisi ongelmallinen myös YTHS-malliin sisältyvän opiskelijoiden rahoitusosuuden keräämisen kannalta. Opiskelijoiden rahoitusosuus, eli terveydenhoitomaksu, olisi veroluonteinen maksu, josta tulee säätää lailla veroluonteisen maksun kriteerit täyttävästi, mukaan lukien veron kerääjästä ja saajasta. Maakunnilla ei ole verotusoikeutta, joten terveydenhoitomaksun kerääminen ja saaminen olisivat ristiriidassa maakunnan muiden tehtävien ja velvollisuuksien kanssa.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos järjestäjänä

Tässä vaihtoehdossa THL vastaisi opiskeluterveydenhuollon järjestämiseen liittyvistä tehtävistä ja maksaisi suoraan valtiolta tulevan korvauksen YTHS:lle, joka tuottaisi palvelut. Vaihtoehdossa olisi yksi valtakunnallinen järjestäjä ja yksi valtakunnallinen tuottaja, jolloin malli olisi hallinnollisesti kevyt. THL voisi viranomaisena toimia myös terveydenhoitomaksujen kerääjänä.

Eräitä terveydenhuollon ja osittain sosiaalihuollon palveluja on valtion järjestämistä vastuulla jo tällä hetkellä, kuten vankiterveydenhuolto, oikeuslääkinnän tehtävät, turvakodit sekä riita- ja rikosasioiden sovittelu. Valtion palvelut -osasto aloitti toimintansa vuoden 2015 alussa. Osaston viranomaistehtäviin kuuluu oikeuslääketieteellisten palvelujen (oikeuslääkintä, oikeustoksikologia ja oikeusgenetiikka) tuottaminen sekä valtion turvakotipalveluiden, rikos- ja riitaasioiden sovittelun ja valtakunnallisen 24/7 lähisuhdeväkivallan uhrien auttavan puhelimen järjestämistä vastuu. Osasto myös tulosohjaa valtion mielisairaaloita, valtion koulukoteja sekä Vankiterveydenhuollon yksikköä. Vankiterveydenhuollon yksikön tarvitsemat hallinnon tukipalvelut on organisoitu THL:n konsernipalvelujen kautta. Vankiterveydenhuollon yksiköllä on oma työjärjestys, hallintopalvelut on organisoitu työjärjestyksessä selkeäksi osaksi THL:n konsernia. Vankiterveydenhuollon yksikkö noudattaa THL:n taloussääntöä sekä muita THL:n hallinnollisia, sisäisiä määräyksiä soveltuvin osin.

Vaihtoehto, jossa valtio toimii opiskeluterveydenhuollon järjestäjänä, THL järjestämisvastuussa olevana valtiotoimijana ja YTHS palvelujen valtakunnallisena tuottajana, poikkeaa kuitenkin vankiterveydenhuollon järjestelystä. Vankiterveydenhuollossa THL vastaa ainoastaan Vankiterveydenhuollon yksikön tulosohjauksesta. Vankiterveydenhuollon yksikkö on itse sekä palvelujen järjestäjä että tuottaja. Lisäksi palvelujen sisältö ja volyyymi poikkeavat merkittävästi: vankiterveydenhuollon asiakkaita on vuositasolla noin 6 000 ja heidän terveydentilansa on valtaväestöä huomattavasti huonompi, korkeakouluopiskelijoita tulisi olemaan yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa yhteensä noin neljännesmiljoona ja heidän terveydentilansa on keskimääräistä väestöä parempi. Järjestämisvastuun siirto edellyttäisi, että THL:lla olisi sitä varten käytettävissään riittävät taloudelliset ja henkilöstöresurssit.

Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon irrottaminen kokonaan maakunnista poikkeaisi maakunta- ja sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen yleisestä tavoitteesta koota maakuntien järjestämis- ja rahoitusvastuulle laajasti sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut ja samalla se poikkeaisi myös maakunta- ja sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa omaksuttavasta järjestämis- ja rahoitusmallista.

Vaihtoehto edellyttää yhteistyötä maakunnan kanssa, jotta varmistetaan palvelukokonaisuudet ja sujuvat palveluketjut muun sosiaali- ja terveydenhuollon siirtyessä maakunnan vastuulle. Opiskeluterveydenhuollosta on säädetty terveydenhuoltolain 17 §:ssä, joka nykyisin koskee vain kunnan järjestämisvastuuseen kuuluvaa terveydenhuoltoa. Tältä osin malli edellyttää säädosmuutoksia.

Poikkeus- tai häiriötilanteissa, esimerkiksi tilanteessa, jossa YTHS ei pystyisi tuottamaan palvelua esimerkiksi konkurssin vuoksi, valtion ei olisi mahdollista turvata palveluja omana tuotantona.

Rahoitus tulisi ohjata erikseen määriteltävällä tavalla THL:lle. Kun maakunnat eivät olisi vastuussa korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelujen järjestämisestä, korkeakouluopiskelijoiden osuus tulisi erottaa maakuntien yleiskatteellisesta rahoituksesta.

Perustelut Kansaneläkelaitoksen valinnalle korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestäjäksi

Kansaneläkelaitoksen järjestäjäasemaan ei kohdistu samanlaisia itsehallinnollisia erityispiirteitä ja vaatimuksia kuin maakuntien asemaan. Kansaneläkelaitos rahoittaa nykyisin yliopisto-opiskelijoiden opiskeluterveydenhuoltoa valtion ja vakuutettujen osuudella sairaanhoitovakuutuksesta. Näin ollen Kansaneläkelaitoksella on kokemusta opiskeluterveydenhuollon valtakunnallisesta maksatuksesta, seurannasta ja valvonnasta. Kansaneläkelaitoksella on muitakin valtakunnallisia järjestämis- ja maksatustehtäviä, kuten kuntoutus ja opintotuki. Siten Kansaneläkelaitos on myös riittävän suuri järjestäjänä reagoimaan mahdollisiin erityistilanteisiin. Kansaneläkelaitoksella on jo valmiina muun muassa opintotukirekisteri. Lisäksi Kansaneläkelaitos viranomaisena pystyy hoitamaan veroluonteisen terveydenhoitomaksun keräämisen.

3.2.2 Opiskeluterveydenhuollon tuottaminen

Opiskeluterveydenhuollon erityisluonteen vuoksi on perusteltua, että korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelujen tuotanto olisi valtakunnallista ja opiskeluterveydenhuoltoon erikoistunutta. Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon valtakunnallisuus on perusteltu edellytys palveluiden tuottamiselle, koska korkeakouluverkko on valtakunnallinen, opiskelijat liikkuvat eri korkeakoulujen välillä ja palveluiden niin sanottu ristiin käyt-

tö eri paikkakunnilla on perusteltua ja parhaiten toteutettavissa yhden valtakunnallisen toimijan kautta.

YTHS:llä on pitkä kokemus yliopisto-opiskelijoiden opiskelukyvyyn edistämisestä ja opiskeluterveydenhuollon palveluiden toteuttamisesta. YTHS:n toiminnan vahvuuksia ovat muun muassa opiskeluterveydenhuollon erityisosaaminen, toiminnan jatkuva kehittäminen, palvelujen hyvä saatavuus ja korkea asiakastyytyväisyys. YTHS:llä on ymmärrystä ja erityisosaamista nuorten aikuisten ikävaiheeseen liittyvistä kehityksellisistä piirteistä ja niiden vaikutuksista opiskelijoiden hyvinvointiin sekä terveyspalvelujen käyttöön. Opiskeluterveydenhuollon tehtävänä on edistää paitsi yksilöiden, myös opiskeluyhteisöjen hyvinvointia. YTHS on yhteistyössä oppilaitosten ja muiden hyvinvointitoimijoiden kanssa systemaattisesti kehittänyt yhteisöllisiä toimintatapoja opiskeluyhteisöjen terveellisuuden ja turvallisuuden edistämiseksi. Lisäksi YTHS on toteuttanut yhteisöterveysyötä panostamalla tutkimustoimintaan ja terveysviestintään. YTHS:llä on valmiit toiminnan rakenteet ja monialaiset yhteistyöverkostot korkeakouluyhteisöjen terveyden edistämiseen.

Vuosina 2011–2014 toteutettu ammattikorkeakouluopiskelijoiden YTHS-kokeilu osoitti, että YTHS-malli sopii erinomaisesti kaikkien korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon toteuttamismalliksi.

Opiskeluterveydenhuollossa ei voi olla useita tuottajia yhdessä oppilaitoksessa. Yhteisöterveyden toteuttaminen oppilaitoksessa vaatii sen, että toteuttaminen on yhdellä koordinoijalla. Yhteisöihin kohdistuva työ, jossa keskeistä on toimijaverkosto opiskeluterveydenhuollon, oppilaitosten, opiskelijajärjestöjen ja muiden opiskelijoiden hyvinvointiin vaikuttavien tahojen kanssa, on tiiviissä vuorovaikutuksessa terveystarkastuksissa ja sairausvastaanotoilla tehtävään työhön. Näin YTHS:n henkilöstölle syntyy käsitys siitä, mitkä ovat juuri kyseisen oppilaitoksen tai yksikön vahvuudet ja haasteet opiskelijoiden opiskelukyvyyn näkökulmasta. Osana yhteisöterveyden edistämistä toteutetaan esimerkiksi toimintaohjeita ja -polkuja oppilaitoksille.

YTHS:n kaikissa toimipisteissä toimivat terveyden edistämistä paikallistasolla suunnittelevat ja koordinoivat terveystyöryhmät, joissa on mukana YTHS:n kaikkien sektorien työntekijöitä, opiskelijoiden, yliopistojen sekä muiden yhteistyökumppanien edustajia. Tämän toiminnan avulla voidaan vaikuttaa myös opiskeluyhteisöjen toimintaan, kuten esimerkiksi ylioppilaskuntaan sekä aine- ja harrastusjärjestöihin, jotka ovat vahvoja vaikuttajia opiskelijaelämässä.

YTHS:n toiminnassa yhteisöllinen terveysviestintä on keskeinen osa yhteisöllistä terveyden edistämistä. Valtakunnallisena alan johtavana toimijana YTHS on tuottanut runsaasti terveys-tietoaineistoa ja koulutuksia, joita opiskelijat ja opiskelijajärjestöt ovat hyödyntäneet. Rajat terveyden edistämisen, itsehoidon ja sairauksien hoidon välillä ovat liukuvia myös viestinnässä. Yhteisöllinen terveysviestintä vaatii omaa osaamistaan. Jotta viestintä on vaikuttavaa, on tärkeää että sisältö on laadittu opiskelijaväestön tarpeet, elämäntilanne ja kehitysvaihe huomioiden.

YTHS:llä on valtakunnalliselle opiskeluterveydenhuollossa valmiina osaaminen, hyvin toimiva ketju, verkostot ja toimintamallit sekä valtakunnallisina resursseina muun muassa yhteisöterveyden ylilääkäri, psykologi ja hammaslääkäri. Huomattava osa YTHS:n yhteisöllisestä työstä, ryhmätoiminnasta, neuvonnasta ja tutkimustyöstä tuotetaan valtakunnallisesti. YTHS:n valtakunnallisesti tuotettuihin yhteisöterveyden palveluihin kuuluvat mm. toiminnan suunnittelu ja organisointi, valtakunnalliset verkostot, tutkimus, terveysviestintä, virtuaalinen neuvonta ja ryhmätoiminta.

Muiden kuin korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestävät jatkossa maakunnat. Korkeakouluopiskelijoita ja toisen asteen opiskelijoita erottaa ryhminä monta tekijää, kuten täysi-ikäisyys, erilaiset hoidontarpeet sekä erilainen lainsäädäntö. Korkeakouluopiskelijat myös liikkuvat huomattavasti toisen asteen opiskelijoita enemmän maakuntarajojen yli erilaisten tutkintoon kuuluvien harjoittelujen, joustavan opinto-oikeuden sekä korkeakoulujen lisääntyvän opetusyhteistyön takia. Siksi onkin perusteltua, että toisen asteen opiskelijoiden ja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuolto järjestetään ryhmien erityispiirteet huomioon ottaen. Aiempien selvitysten (muun muassa STM 2015:44) mukaan opiskeluterveydenhuolto on syytä kehittää niin, että korkeakouluopiskelijoiden palvelujen tuotanto olisi valtakunnallista ja opiskeluterveydenhuoltoon erikoistunutta. Aiemmissä selvityksissä on myös todettu, että on tarpeenmukaista järjestää opiskeluterveydenhuolto toisen asteen opiskelijoille oppilaitoksen yhteydessä tai välittömässä läheisyydessä. Lapsen ja nuoren edun mukaisesti on katsottu koulunkäynnin fyysisen paikan ja opiskeluhoollon muodostama kokonaisuus siten, ettei koulu- tai opiskeluterveydenhuolto eriydy opiskeluhoollon kokonaisuudesta. Tämä tavoite saavutetaan paremmin toteuttamalla toisen asteen opiskeluterveydenhuolto kunnan (jatkossa maakunnan) järjestämissä opiskeluterveydenhuollon palveluissa.

Käytännössä muut ratkaisuvaihtoehdot korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelujen tuottajaksi olisi ollut se, että maakunnan liikelaitokset tuottaisivat opiskeluterveydenhuollon palvelut. Tämä ratkaisu ei olisi toteuttanut tavoitetta opiskeluterveydenhuollon valtakunnallisesta, opiskeluterveydenhuoltoon erikoistuneesta tuottamisesta.

YTHS-mallin etuja ovat opiskeluterveydenhuollon palvelujen hyvä saatavuus ja palvelujen tarpeenmukainen toteutuminen eri opiskelupaikkakunnilla sekä opiskelijoiden vaikuttamismahdollisuudet. Etuina ovat myös laadunvarmistusjärjestelmä ja opiskeluterveydenhuoltoon erikoistunut organisaatio. Lisäksi keskitetty opiskeluterveydenhuollon organisaatio mahdollistaa koordinoitun toiminnan johtamisen ja yhtenäiset tukiprosessit.

Näillä perusteilla YTHS on valittu korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon valtakunnalliseksi palvelujen tuottajaksi.

3.2.3 Terveystenhoitomaksun keräämisen vaihtoehdot

Valmistelun aikana on selvitetty eri vaihtoehtoja siitä, mikä taho voisi toimia lakisääteisen terveydenhoitomaksun kerääjänä. Korkeakouluopiskelijoilta perittävä maksu olisi tarkoitettu yleisesti opiskeluterveydenhuollon rahoittamiseen, eikä olisi vastike opiskelijan saamasta yksilöidystä palvelusta. Kun yksilöity vastikesuhde puuttuu, perustuslakivaliokunnan vakiintuneen tulkintakäytännön mukaan pakollinen terveydenhoitomaksu olisi valtiosääntöoikeudelliselta luonteeltaan vero eikä maksu. Terveystenhoitomaksusta on säädettävä lailla, joka sisältää perustuslain 81 §:n 1 momentin edellyttämällä tavalla säännökset verovelvollisuuden ja veron suuruuden perusteista sekä verovelvollisen oikeusturvasta. Verovelvollisten piirin ja veron suuruuden tulee ilmetä laista niin täsmällisesti, että lain soveltajan (terveydenhoitomaksun määrääjän) päätöksenteko perustuu sidottuun oikeusharkintaan. Terveystenhoitomaksun määräämiseen ja keräämiseen ei voi sisältyä itsenäistä harkintavaltaa.

Veroluonteisen maksun määräämisessä, maksuunpanossa ja kantamisessa on kysymys perustuslain 124 §:n tarkoittamasta julkisesta hallintotehtävästä. Perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Merkittäviä julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan antaa vain viranomaiselle.

Itsehallinnollisesta asemastaan huolimatta ylioppilaskuntaa tai opiskelijakuntaa ei voida pitää sellaisina itsehallintoyhdyskuntina, jotka perustuslakivaliokunnan käytännössä on luettu varsinaiseen viranomaiskoneistoon kuuluviksi ja perustuslain 124 §:ssä tarkoitetuiksi viranomaisiksi. Ylioppilaskunta ja opiskelijakunta ovat lainsäädännöllä organisoituja itsenäisiä toimijoita, jotka toimivat itsenäisinä oikeushenkilöinä. Perustuslaista ei johdu estettä sille, että ylioppilaskunnalle ja opiskelijakunnalle annettaisiin lailla julkinen hallintotehtävä, edellyttäen että perustuslain 124 §:ssä tehtäväsiirrolle määritellyt edellytykset täyttyvät.

Yhtenä edellytyksenä julkisen hallintotehtävän antamisessa muulle kuin viranomaiselle on se, että se on tarkoituksenmukaista tehtävän hoitamisen kannalta. Tämän edellytyksen voidaan arvioida täyttyvän ylioppilaskuntien ja opiskelijakuntien osalta edellyttäen, että maksun kerääminen hoidetaan joustavasti ja tehokkaasti jäsenmaksun keräämisen yhteydessä ja samalla huolehditaan opiskelijoiden oikeusturvan toteutumisesta. Yhtenä perustuslain 124 §:n edellytyksenä julkisen hallintotehtävän siirtämiselle muulle kuin viranomaiselle on se, ettei tehtävän siirto vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa ja hyvän hallinnon edellytyksiä. Perustuslakivaliokunnan käytännössä on katsottu, että edellytyksenä on se, että toiminnassa noudatetaan hallinnon yleislakeja (hallintolaki, julkisuuslaki, kielilaki) ja että asioita käsittelevät toimivat virkavastuulla. Toiminnan valvontaan on myös kiinnitettävä huomiota. Terveystoimintamaksun keräämisen antamisen ylioppilaskunnille ja opiskelijakunnille voitaisiin arvioida olevan perustuslain mukaan mahdollista, edellyttäen että siitä säädettäisiin lailla perustuslain vaatimukset huomioon ottaen.

Maakunnat tulevat toimimaan julkisoikeudellisina yhteisöinä, joilla on itsehallinto siten kuin tulevassa maakuntalaissa (HE 15/2017 vp) säädetään. Niitä on perusteltua pitää perustuslain 124 §:ssä tarkoitettuina viranomaisina, joten niille voitaisiin säätää tehtäväksi terveydenhoitomaksun kerääminen. Maakunnille ei ole kuitenkaan tässä vaiheessa suunniteltu verotusoikeutta.

Kansaneläkelaitos ja THL kuuluvat perustuslain 124 §:ssä tarkoitettuihin viranomaisiin, joille voidaan säätää tehtäväksi veroluonteisen maksun kerääminen. Kansaneläkelaitoksen toimintaan tällainen tehtävä sopisi hyvin ottaen huomioon sen muut tehtävät. Kansaneläkelaitoksella on tehokas ja oikeusvarmuuden kannalta riittävä valtakunnallinen organisaatio ja tietojärjestelmät tehtävän hoitamiseen.

Veroluonteisen maksun keräämisen säätäminen THL:n lakisäätöiseksi tehtäväksi olisi sinänsä mahdollista, mutta tällainen uusi tehtävä ei liity luontevasti laitoksen nykyisiin tehtäviin. THL:n organisaatio ei myöskään välttämättä ole tarkoitukseen paras mahdollinen.

3.3 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta. Lisäksi terveydenhuoltolakiin, sairausvakuutuslakiin, yliopistolakiin ja ammattikorkeakoululakiin tehtäisiin uudesta laista johtuvat muutokset.

Esityksen mukaan Kansaneläkelaitos vastaisi korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämisestä valtakunnallisesti. YTHS tuottaisi korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelut valtakunnallisesti. Opiskeluterveydenhuollon palvelujen sisältö määriteltäisiin edelleenkin terveydenhuoltolaissa.

Ammattikorkeakoulututkintoa ja ylempää ammattikorkeakoulututkintoa suorittavat opiskelijat kuuluisivat YTHS:n palvelujen piiriin. YTHS:n tuottaman opiskeluterveydenhuollon piiriin tulisivat tämän esityksen myötä myös ammattikorkeakouluopiskelijat. Opiskeluterveydenhuol-

lon palvelujen piiriin kuuluvien opiskelijoiden määrittely nykyisessä lainsäädännössä on vanhentunut ja sitä täsmennetään vastaamaan nykytilaa. Tältä osin merkittävin muutos liittyy ammattikorkeakouluopiskelijan määrittelyyn. Ammattikorkeakoululain mukaan ammattikorkeakoulututkintoja ovat ammattikorkeakoulututkinnot ja ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot, joita suorittavat opiskelijat kuuluisivat jatkossa opiskeluterveydenhuollon ja YTHS:n palvelujen piiriin. Nykyisen tulkinnan mukaan ylempää ammattikorkeakoulututkintoa suorittavien opiskelijoiden ei ole katsottu kuuluvan opiskeluterveydenhuollon palvelujen piiriin.

Korkeakouluopiskelijat voisivat jatkossakin käyttää muiden asukkaiden tavoin maakunnan yleisiä terveystalouksia. Kansainvälisillä opiskelijoilla ei kuitenkaan ole vastaavaa oikeutta yleisiin terveystalouksiin automaattisesti Suomeen muuttaessaan. Sosiaali- ja terveydenhuollon valinnanvapaus ei koske opiskeluterveydenhuoltoa, mutta silloin, kun opiskelija käyttää maakunnan yleisiä sosiaali- ja terveystalouksia, hän voi käyttää valinnanvapauttaan samalla tavoin kuin muutkin maakunnan asukkaat.

Terveydenhoitomaksu

Korkeakouluopiskelijan, joka on ilmoittautunut läsnä olevaksi oppilaitokseen, tulisi maksaa terveydenhoitomaksu Kansaneläkelaitokselle. Korkeakouluopiskelijoilta perittävä maksu olisi tarkoitettu yleisesti opiskeluterveydenhuollon rahoittamiseen, eikä olisi vastike opiskelijan saamasta yksilöidystä palvelusta. Kun yksilöity vastikesuhde puuttuu, perustuslakivaliokunnan vakiintuneen tulkintakäytännön mukaan pakollinen terveydenhoitomaksu olisi valtiosääntöoikeudelliselta luonteeltaan vero eikä maksu. Terveydenhoitomaksun maksuvelvollisuudesta, määrästä ja perusteista sekä oikeusturvasta säädettäisiin tässä laissa.

Käyntimaksuja ei jatkossa perittäisi YTHS:n tuottamasta korkeakouluopiskelijoiden terveydenhuollosta.

Arviointia EU:n valtioneuvoston päätöksen näkökulmasta

Valtioneuvoston päätös Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 107 artiklan 1 kohdan mukaan siten, että jäsenvaltion myöntämä taikka valtion varoista muodossa tai toisessa myönnetty tuki, joka vääristää tai uhkaa vääristää kilpailua suosimalla jotakin yritystä tai tuotannonalaa, ei sovellu sisämarkkinoille siltä osin kuin se vaikuttaa jäsenvaltioiden väliin kauppaan.

EU:n valtioneuvoston päätös koskee vain ns. taloudellista toimintaa. Sitä ei sovelleta ei-taloudelliseen toimintaan. Taloudellisen toiminnan ja toisaalta ei-taloudellisen toiminnan käsitteitä ei ole määritelty perustamissopimuksissa, vaan ne ovat muodostuneet EU:n oikeuskäytännössä. Oikeuskäytännön mukaan taloudellista toimintaa on kaikki toiminta, jossa tavaroita ja palveluita tarjotaan markkinoilla (esimerkiksi Asia 118/85, komissio v. Italia, Asia C-35/96, komissio v. Italia, yhdistetyt asiat C-180/98–C-184/98, Pavlov ym.).

Yrityksiä ovat kaikki taloudellista toimintaa harjoittavat yksiköt riippumatta niiden oikeudellisesta muodosta, rahoitustavasta tai taloudellisen voiton tavoitteesta (esimerkiksi Asia C 41/90 Höfner ja Elser). Valtioneuvoston päätöksen kannalta ei ole merkitystä toimijan muodolla tai omistajuudella, esimerkiksi sillä, onko kyseessä yksityinen vai julkisomisteinen yritys. Jos harjoitettava toiminta on tosiasiallisesti taloudelliseksi katsottavaa, voi EU:n yrityskäsitteen määritelmän täyttää myös tällaista toimintaa harjoittava viranomainen. Toisaalta jos järjestelmä on ei-taloudellinen, eivät siinä toimivat yritykset toimi yrityksinä EU:n valtioneuvoston päätöksessä.

Merkittävää on se, että toimintaa harjoitetaan markkinaolosuhteissa. Markkinaolosuhteille on tunnusomaista käyttäytyminen rahastointitarkoituksessa eli esimerkiksi parhaan tuotto-odotuksen tavoittelu vastakohtana niin sanotulle yhteisvastuuperiaatteelle.

EU:n komissio on antanut valtioneudesta erillisen tiedonannon (Komission tiedonanto Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu valtioneuden käsitteestä (2016/C 262/01). Tiedonannossa kootaan käytännössä yhteen EU-tuomioistuimen tärkein oikeuskäytäntö koskien eri sektoreita ja valtioneutua koskevia tulkintatilanteita.

Terveydenhuoltojärjestelmistä on jossain määrin EU:n oikeuskäytäntöä. Tapauksissa on eroteltu toisistaan toisaalta solidaarisuuteen perustuvat järjestelmät, jotka katsotaan ei-taloudellisiksi, ja taloudelliset järjestelmät, joissa ei ole sanottuja solidaarisuuden elementtejä tai sitten taloudellisten elementtien on katsottu olevan vahvempia kuin solidaarisuuteen viittaavien periaatteiden. Tarkastelu on usein hyvin hienojakoista ja edellyttää perinpohjaista analyysiä järjestelmän eri osa-alueista. Tämän vuoksi on haastavaa antaa täysin varmoja vastauksia kysymykseen terveydenhuoltojärjestelmien valtioneutukiluonteesta. Suomen julkisesta perusterveydenhuoltojärjestelmästä ei ole olemassa komission kannanottoja tällä hetkellä, mutta voidaan arvioida, että se nykyisellään täyttää solidaarisuuden periaatteet ja on luonteeltaan ei-taloudellinen.

Yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijat olisivat oikeutettuja, kuten koko muu väestö, valitsemaan oman sosiaali- ja terveyskeskuksen ja saamaan terveydenhuoltopalvelut sosiaali- ja terveyskeskukselta. Sosiaali- ja terveyskeskuspalveluja voi jatkossa tuottaa yksityinen yritys, yhteisö tai maakunnan sosiaali- ja terveyskeskus. Hallituksen esityksessä koskien valinnanvapauslakia (HE 16/2018 vp) todetaan, että tulevan järjestelmän arvioidaan olevan luonteeltaan ei-taloudellinen.

Korkeakouluopiskelijoilla olisi erityinen oikeus YTHS:n palveluihin. YTHS:n tarjoamia palveluita eivät tuota vastaavasti muut toimijat. Valmistelun aikana on käyty keskusteluita, jonka pohjalta voidaan todeta, että ainakaan tällä hetkellä yksityissektorin puolelta ei ole esitetty halua tuottaa opiskeluterveydenhuollon palveluita, joista YTHS nyt vastaa.

Toimintamallin hyväksyttävyyttä EU-valtioneutukisäännösten näkökulmasta on myös tiedusteltu alustavasti Euroopan komissiolta, yksilöimättä toimijoita.

Näin ollen voidaan arvioida, että YTHS olisi edelleen osa Suomen ei-taloudellista, solidaarisuusperiaatteen mukaista järjestelmää, johon ei sovelleta EU:n valtioneutukisääntöjä. On kuitenkin todettava, että terveydenhuoltosektori on Suomessa varsin kanteluherkkä toimiala, joten EU- valtioneutukikantelut eivät ole mitenkään poissuljettuja tälläkään sektorilla.

Arviointia kilpailu- ja hankintalainsäädännön näkökulmasta

Opiskeluterveydenhuollon järjestämisessä, kuten kaikessa muussakin julkisin varoin rahoitettussa toiminnassa, on huomioitava EU:n valtioneuti- ja julkisia hankintoja koskevat säännökset. Mikäli palvelut rahoitetaan julkisin varoin, on kyseessä juridisesti joko julkisina hankintoina tehtävät ostopalvelut tai näiden palveluiden rahoittaminen tai tukeminen julkisin varoin, jolloin kyse on valtioneutusta.

Julkisina hankintoina tehtävät palveluiden ostot edellyttävät lähtökohtaisesti kilpailutusta. Hankinta ilman kilpailutusta edellyttää hankintalainsäädetyksen suorahankintaperusteiden olemassaoloa. Aikaisempi hankintalaki ja sen perusteella annettu oikeuskäytäntö rajaavat suorahankintaperusteet tiukasti. Uusi hankintadirektiivi ja sen perusteella säädetty uusi hankinta-

laki eivät käytännössä muuta nykyisiä suorahankintaperusteita. Palvelua ei suurella todennäköisyydellä ole mahdollista hankkia ostopalveluna suoraan tietyltä palveluntuottajalta.

Opiskeluterveydenhuollon palveluissa korostuvat tietyt asiat. Opiskelijat arvostavat muun muassa palveluiden saatavuutta ja palveluprosessien nopeutta. Palvelun rahoittajalle on tärkeää palveluiden laadun ja niiden tasalaatuisuuden lisäksi se, että näiden palveluiden käytöstä on saatavissa vertailukelpoista tietoa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että palveluja hankkivan on kyettävä varmistamaan nämä asiat, jos tätä palvelua ostettaisiin julkisina hankintoina. Tällöin palvelun ostajan tulisi muun muassa laatia palvelua koskevat yhtenäiset laatukriteerit, joihin voi sisältyä esimerkiksi sellaisia asioita kuin palveluprosessien läpimenoajat, ajanvarauksen toimivuus ja vasteajat sekä asiakastyytyväisyystasot. Ostoista vastaavilla organisaatioilla on oltava julkisten hankintojen monipuolista osaamista. Jos jatkossa palveluiden kilpailutuksesta vastaisi harvempi tai vain yksi taho, on todennäköisesti helpompaa vastata näihin seikkoihin.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

4.1.1 Vaikutukset Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön toimintakuluihin ja julkisen talouden menokehitykseen

Hallituksen esitys laajentaisi YTHS:n palvelutuotannon koskemaan myös ammattikorkeakouluopiskelijoita. Kustannuslaskennan pohjana on käytetty opetus- ja kulttuuriministeriöltä, poliisiammattikoululta ja maanpuolustuskorkeakoululta saatuja opiskelijamäärätietoja, nykyisen korkeakouluverkon mukaisena. Opiskelijakohtaisena kustannuksena on käytetty YTHS:n vuoden 2016 tilinpäätöstietojen mukaista opiskelijakohtaista kustannusta 301,55 euroa/opiskelija. On todennäköistä, että ammattikorkeakouluopiskelijat eivät systemaattisesti eroa yliopisto-opiskelijoista esimerkiksi iän, sukupuolen tai palvelutarpeen perusteella. Myöskään YTHS:n palvelujen laajentamista käsittelevän kokeiluraportin tai terveystutkimusten perusteella ei voida tehdä päätelmää, että ammattikorkeakouluopiskelijat poikkeaisivat sairastuvuudessa olennaisesti yliopisto-opiskelijoista (YTHS 47/2012, YTHS 48/2016, STM raportteja muistioita 2015:44). Tästä syystä laskennan pohjana on käytetty kaikille korkeakouluopiskelijoille samaa opiskelijakohtaista kustannusta.

Nykyisin opiskeluterveydenhuolto on kuntien vastuulla mutta kirjaamiskäytännöistä johtuen ammattikorkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon kustannuksia ei saada luotettavasti arvioitua kuntien käyttömenoista. Tästä syystä YTHS:n tulevia toimintakustannuksia on pyrittävä arvioimaan mm. YTHS:n nykyisten opiskelijakohtaisten kustannusten näkökulmasta, koska nykyisten ammattikorkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon toiminnan kustannuksia ei voida sellaisenaan käyttää referenssinä.

Läsnä olevia ammattikorkeakouluopiskelijoita arvioidaan olevan noin 132 500, yliopisto-opiskelijoita noin 123 000, poliisiammattikorkeakoulun, pelastuspäällystökoulun opiskelijoita sekä puolustusvoimien siviilejä noin 1 340. Näistä opiskelijoista EU- ja muista maista tulevia on noin 17 000. Opetus- ja kulttuuriministeriö on arvioinut, että opiskelijamäärät pysyisivät lähivuosina melko tasaisina.

HE 145/2018 vp

	Nykytila*	Esityksen mukainen laajennus**
Yliopisto-opiskelijat	125 991	123 036
Ammattikorkeakouluopiskelijat***		132 487
Muut****		1 340
Yhteensä	125 991	256 863

* YTHS:n tilinpäätös 2016 tieto

** Opetus- ja kulttuuriministeriön arvio perustuen Vipunen-tietokannan tietoihin

*** Alempaa ja ylempää ammattikorkeakoulututkintoa suorittavat

**** Poliisiammattikorkeakoulun opiskelijat, pelastusalan päällystötutkintoa suorittavat opiskelijat, maanpuolustuskorkeakoulun siviilipokijat

YTHS:n kokonaiskustannuksiin vaikuttavat edellä kuvattu vuosittainen opiskelijamäärä sekä opiskeluterveydenhuoltoon sisältyvien palveluiden opiskelijakohtaiset tuotantokustannukset. Vuonna 2016 YTHS:n opiskelijakohtainen kustannus oli 301,55 euroa/opiskelija ja toimintakulut olivat yhteensä noin 38 miljoonaa euroa. Viime vuosina opiskelijakohtaiset kustannukset ovat olleet melko vakaita ja myös siksi kustannuslaskennan pohjana on hyödynnetty edellä mainittua opiskelijakohtaista kustannusta.

Edellä kuvattujen laskentaperusteiden perusteella YTHS:n toimintakulut olisivat noin 77,5 miljoonaa euroa vuoden 2016 tasossa. Kun menot arvioidaan vuoden 2021 tasossa (ja menojen oletetaan nousevan vuodesta 2016 vuosittain noin kaksi prosenttia) nousisivat toimintakulut esityksen johdosta noin 85,5 miljoonaan euroon.

YTHS:n opiskeluterveydenhuollon kulut vuoden 2021 tasolla arvioituna (milj. €)

Opiskelijat, 23 %	19,7
Valtio, 77 %	65,8
Yhteensä	85,5

Esityksen mukaisesti YTHS:n vuosittaisista toimintakustannuksista korkeakouluopiskelijat kattaisivat terveydenhoitomaksulla 23 prosenttia eli 19,7 miljoonaa euroa. Terveydenhoitomaksu olisi veroluonteinen ja siten riippumaton siitä käyttääkö opiskelija opiskeluterveydenhuollon palveluja vai ei. Opiskelijoiden kokonaisrahoitusosuus säilyisi ennallaan verrattuna nykytilaan, joskin se koostuisi terveydenhoitomaksun ja käyntimaksujen sijaan vain veroluonteisesta terveydenhoitomaksusta (noin 70 euroa/opiskelija vuoden 2016 tasossa). Menettely vakauttaisi esityksen mukaisten palvelujen rahoituksen ja parantaisi rahoituksen ennakoita-

vuotta, sillä terveydenhoitomaksun kerääminen toteutettaisiin systemaattisesti järjestäjän toimesta, kun käyntimaksujen maksukertymä vastaavasti realisoituisi käytön mukaisesti eri aikoina. Toisaalta käyntimaksuista luopuminen voisi olla riski rahoitukselle, sillä käyntimaksuilla voi sosiaali- ja terveyspalveluissa olla myös palvelujen käyttöä ohjaava vaikutus. Jotta rahoitusriski voitaisiin hallita, tulisi korkeakouluopiskelijoita ohjeistaa tehokkaasti palvelujen käytöstä ja toisaalta tuottajan tulisi noudattaa palvelujen tarjonnassa sitä mitä opiskeluterveydenhuollon palvelujen sisällöstä säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon yleis- ja erityislainsäädännössä.

Valtio kattaisi korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon kustannuksista noin 65,8 miljoonaa euroa. Valtion rahoitusosuus toteutuisi vuosittain valtiontalouden kehys- ja talousarvioprosessien kautta. Kansaneläkelaitoksen kautta YTHS:lle nykyisin tulevan sairaanhoitovakuutuksen valtionosuus 16,1 miljoonaa euroa siirrettäisiin YTHS:n rahoitusjärjestelmään. Kuntien menoista ammattikorkeakouluopiskelijoita vastaava rahoitus 27,0 miljoonaa euroa siirrettäisiin YTHS:n rahoitusjärjestelmään, samoin kuin kuntien erillisellä sopimuksella rahoittama osuus yliopisto-opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon kustannuksesta 5,2 miljoonaa euroa. Vakuutettujen rahoitusosuus Kansaneläkelaitoksen nykyisin maksamissa sairaanhoitovakuutuksen korvauksissa on 8,0 miljoonaa euroa, joka poistuisi ja tämän johdosta vakuutettujen sairaanhoitomaksu alenisi vastaavasti. Ko. rahoitusosuus osoitettaisiin YTHS:n rahoitusjärjestelmään jatkossa valtion varoista. Edellisten lisäksi opiskeluterveydenhuollon kustannukset edellyttäisivät noin 9,6 miljoonaa euroa täysin uutta lisärahoitusta valtiolta. Kuntien järjestämä opiskeluterveydenhuolto ammattikorkeakouluopiskelijoille ei arvion mukaan tällä hetkellä ole samalla tasolla kuin yliopisto-opiskelijoiden saamat palvelut. Tästä syystä toiminnan laajentaminen ja palvelutason määräytyminen nykyisen YTHS:n toiminnan mukaisesti aiheuttaisi lisäkustannuksia. Toisaalta voidaan olettaa, että esityksen myötä muun julkisesti rahoitetun terveydenhuollon käyttö vähenisi.

Ammattikorkeakouluopiskelijoiden mukaan tulo YTHS:n tarjoaman opiskeluterveydenhuollon palvelujen piiriin nykyisellä ammattikorkeakoulurakenteella aiheuttaisi valtiolle kertaluonteisia investointikustannuksia, koska YTHS:n oma pääoma on vain noin 3 000 euroa. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden ottaminen palvelujen piiriin edellyttäisi YTHS:n tämän hetkisen arvion mukaan 30 uuden toimipisteen ja 53 hammashoitoyksikön perustamista. Joissakin tapauksissa jo olemassa olevan toimipisteen laajentaminen voisi olla mahdollista. Uusia työpaikkoja tulisi arvion mukaan perustettavaksi 280 ja 350 uutta työntekijää palkattavaksi.

Investointikuluihin liittyviä arviointeja on valmisteltu yhteistyössä YTHS:n kanssa. Investointikulujen arviointiin sisältyy kuitenkin epävarmuutta YTHS:n samanaikaisesti valmistelevan toiminnan kehittämisen vuoksi. Arvioinnin epävarmuudesta johtuen sosiaali- ja terveysministeriö jatkaa asian valmistelua yhteistyössä YTHS:n kanssa. Investointikuluihin on vuodelle 2018 myönnetty 250 000 euroa ja vuodelle 2019 siirtomäärärahana 3 000 000 euroa. Tämä tarkoittaa, että YTHS voi käyttää vuodelle 2019 myönnettyä rahoitusta investointikuluihin myös vuonna 2020.

Opiskelijoiden terveydenhoitomaksun kerääminen olisi Kansaneläkelaitokselle uusi tehtävä ja edellyttäisi asianmukaisia ICT-ratkaisuja. Kansaneläkelaitoksen arvion mukaan ICT-ratkaisujen toteuttamiskustannukset olisivat noin 200 000 euroa vuonna 2018 ja noin 700 000 euroa vuonna 2019. Tietojärjestelmien ylläpitokustannukset olisivat vuosittain hiukan alle 100 000 euroa. Lisäksi Kelalle aiheutuisi työvoimakustannuksia yleisen järjestämistehtävän lisäksi terveydenhoitomaksujen keräämisestä ja perinnästä. Kansaneläkelaitoksen arvion mukaan etuuspalvelujen lakiyksikkö tarvitsee 0,5 henkilötyövuotta vuonna 2018 ja vuodelle 2019 2 henkilötyövuotta. Toiminnan käynnistyttyä lakiyksikkö tarvitsee edelleen 2 henkilötyövuotta. Terveydenhoitomaksujen perimiseen on arvioitu tarvittavan 4 henkilötyövuotta vuodesta 2021

HE 145/2018 vp

alkaan. Kansaneläkelaitoksen hallinnolliset kulut on esitetty tarkemmin alla olevassa taulukossa.

Arvio Kansaneläkelaitoksen hallinnollisista kuluista

	2018	2019*	2020	2021	2022 -
Kelan hallinnolliset kulut:					
- Henkilöstö: järjestäminen	45 000	180 000		184 800	184 800
- Henkilöstö: maksujen perintä				272 800	272 800
Henkilöstö yhteensä	45 000	180 000		457 600	457 600
- ICT: yleisten ratkaisujen toteuttaminen	156 000	320 000		60 000	60 000
- ICT: perinnän toteuttaminen	40 000	360 000		25 000	10 000
ICT yhteensä	196 000	680 000		85 000	70 000
Kansaneläkelaitoksen hallintokulut yhteensä	241 000	860 000		542 600	527 600

*) Myönnetty siirtomäärärahana. Voidaan käyttää myös vuonna 2020

Julkisen talouden suunnitelmassa 2019–2022 on hyväksytty Kansaneläkelaitoksen toimintakuluihin 320 000 euroa vuodelle 2019. Tämän lisäksi ICT-ylläpitoon on myönnetty vuosittain 60 000 euroa. Lisätalousarviossa 2018 on hyväksytty Kansaneläkelaitoksen henkilöstö- ja ICT-kuluja 241 000 euroa. Talousarviossa 2019 on ehdotettu opiskeluterveydenhuollon järjestämisestä aiheutuviin Kansaneläkelaitoksen toimintakuluihin yhteensä 860 000 euroa (momentti 33.10.60 *Kansaneläkelaitoksen sosiaaliturvarahastojen toimintakulut*).

YTHS:n opiskeluterveydenhuollon rahoituksen turvaaminen poikkeustilanteissa olisi valtion vastuulla. Tällainen poikkeustilanne voisi realisoitua esim. silloin, jos opiskelijoiden rahoitusosuus ei täytyisi tai tulisi jokin muu äkillinen tarve. Arvion mukaan erityisesti ensimmäisen kolmen vuoden aikana lisärahoitustarve voisi myös muodostua arvioitua suuremmasta ammatikorkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelujen käytöstä (ns. patoutunut palvelutarve). Tämän osalta mahdollinen vaikutus valtion talouteen on toteutuessaan lyhytaikaista mutta tarkkaa euromääräistä arviota on vaikea antaa. Mahdollinen lisärahoitustarve arvioidaan tarvittaessa sosiaali- ja terveysministeriössä.

HE 145/2018 vp

Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon laajennuksen edellyttämä valtion uusi rahoitustarve (milj. €), vuoden 2021 tasossa arvioituna

	2018	2019	2020	2021	2022
Kokonaan uusi valtion lisärahoitustarve				9,6	9,6
Vakuutettujen rahoitusosuuden kompensatio valtion varoista				8,0	8,0
YTHS:n toiminnan laajentamisen investointikulut	0,25	3,0			
Kelan hallinnolliset kulut:					
- Henkilöstö	0,05	0,2		0,5	0,5
- ICT	0,2	0,7		0,1	0,1
YHTEENSÄ	0,5	3,9		18,2	18,2

Esityksen lisärahoitustarpeen yhteenlaskettu vaikutus julkiseen talouteen vuosina 2018–2021 on arvion mukaan noin 23 miljoonaa euroa suhteessa nykytilaan. Tämä sisältäisi kertaluonteisia kuluja mm. laajennuksen investoinnit ja osan Kansaneläkelaitoksen ICT-kustannuksista. Toiminnan vakiintuessa vuodesta 2022 lähtien lisärahoitustarve suhteessa nykytilaan on arvion mukaan noin 18 miljoonaa euroa vuosittain ilman edellä kuvattua äkillisistä tai muista syistä aiheutuvaa lisärahoitustarvetta.

Muiden sosiaali- ja terveystalouden palvelujen käyttö

Esityksen nettovaikutusta julkiseen talouteen on vaikea arvioida tarkasti. Edellä eriteltyjen kustannusten lisäksi lopullisissa vaikutuksissa tulisi huomioida myös korkeakouluopiskelijoiden muiden (ns. päällekkäisten) terveystalouden palvelujen käyttö.

Tuoreen selvityksen mukaan ammattikorkeakouluopiskelijat ovat käyttäneet yliopisto-opiskelijoita enemmän muita julkisia terveystalouden palveluja. Ammattikorkeakouluopiskelijoista 73 prosenttia ja yliopisto-opiskelijoista 65 prosenttia oli viimeksi kuluneen vuoden aikana käyttänyt myös muita kuin opiskeluterveydenhuollon palveluja. Yleisin syy muiden palvelujen käyttöön oli se, ettei nykyinen opiskeluterveydenhuolto tarjonnut tarvittavaa palvelua. Ammattikorkeakouluopiskelijoista näin koki noin joka neljäs opiskelija ja yliopisto-opiskelijoista noin joka kuudes opiskelija. Molemmilla opiskelijaryhmillä tavallisia syitä muiden palvelujen käyttöön olivat opiskeluterveydenhuollosta riippumattomia, kuten tarve palveluihin päivystysaikaan tai paikkakunnalla, jolla ei ollut opiskeluterveydenhuollon palveluja saatavilla (YTHS 48/2016.)

Palvelujen käyttöä selittää sekä saatavuuteen että palvelujen sisältöön liittyvät tekijät. Koska palvelujen päällekkäinen käyttö ei kohdistu kokonaan samoihin palveluihin, ei muiden terveystalouden palvelujen käyttöä voida pitää kokonaan päällekkäisenä. Kuitenkin noin 25 prosenttia yliopisto-opiskelijoista ja noin 45 prosenttia ammattikorkeakouluopiskelijoista oli opiskeluterveydenhuollon palvelujen lisäksi käyttänyt muun muassa terveyskeskuslääkärin palveluja (YTHS 48/2016) vaikka myös opiskeluterveydenhuoltoon kuuluu terveyden- ja sairaanhoito-palvelut.

HE 145/2018 vp

Päällekkäisten terveystalvelujen käytön aiheuttamien kustannusten tarkka euromääräinen arvioiminen on vaikeaa. Mikäli terveystalvelujen päällekkäistä käyttöä arvioidaan esimerkiksi edellä mainittujen terveystalvelukeskuslääkärin vastaanottokäyntien perusteella ja hyödyntämällä THL:n yksikkökustannusraporttia (Kapiainen, Väisänen ja Haula, 2014), voidaan päällekkäisestä käytöstä johtuvien yleislääkäreiden vastaanottokäyntien kustannusten arvioida olevan karkeasti noin miljoona euroa, mikäli opiskelijat ovat käyneet perusterveydenhuollon lääkäriin vastaanotolla yhden kerran, mutta muutoin edellä mainitun tutkimuksen mukaisesti.

Jatkossa asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa annetun lain (HE 16/2018 vp) mukaisesti myös korkeakouluopiskelijoista maksettaisiin kiinteä korvaus heidän valitsemalleen suoran valinnan talvelujen tuottajalle. Tämä lisäisi riskiä julkisen talouden näkökulmasta, koska kiinteä korvaus maksettaisiin riippumatta siitä tarvitsevatko tai käyttävätkö ko. opiskelijat näitä talveluja. Riskiä hillitsisi se, että korkeakouluopiskelijoiden mahdollisuus käyttää YTHS:n talveluja voitaisiin ottaa huomioon kiinteän korvauksen tason määrittelyssä.

Jos siis YTHS:n voidaan arvioida toimivan tehokkaammin ja vastaavan ammattikorkeakoulussa opiskelevien terveydenhuollon tarpeisiin paremmin kuin aikaisempi järjestelmä, niin esityksestä johtuva lopullinen nettovaikutus julkisen talouden sosiaali- ja terveydenhuollon menokehitykseen voisi pienentyä erityisesti muiden talvelujen käytön vähentymisen kautta. Tämä kuitenkin edellyttäisi, että tarpeetonta päällekkäistä terveystalvelujen käyttöä ei muodostuisi, ja opiskeluterveydenhuollon tehostumisella voitaisiin muutoinkin vähentää muuta terveystalvelujen käyttöä.

4.1.2 Vaikutukset kuntien ja maakuntien talouteen

Kuntien valtionosuuksista ammattikorkeakouluopiskelijoita vastaava rahoitus 27 miljoonaa euroa siirrettäisiin YTHS:n opiskeluterveydenhuollon rahoittamiseen vuodesta 2021 alkaen. Kuntien erillisellä sopimuksella nykyisin rahoittama osuus yliopisto-opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon kustannuksesta 5,2 miljoonaa euroa siirrettäisiin YTHS:n opiskeluterveydenhuollon rahoittamiseen vuodesta 2021 alkaen. Samalla vastuu ko. talvelujen järjestämisestä siirtyisi Kansaneläkelaitokselle.

Korkeakouluopiskelijoiden päällekkäinen talvelujen käyttö vaikuttaa muiden sosiaali- ja terveydenhuollon talvelujen järjestäjien talouteen kustannuksia kasvattavasti etenkin, jos opiskeluterveydenhuollon talvelujen parantunut saatavuus ei vähennä muiden talvelujen käyttöä. Voidaan arvioida, että etenkin ammattikorkeakouluopiskelijoiden osalta muiden talvelujen käyttö vähenisi, kun opiskeluterveydenhuollon talvelujen saatavuus esityksen myötä paranisi. Toisaalta korkeakouluopiskelijoiden päällekkäisten talvelujen tilanne voidaan huomioida sosiaali- ja terveystalvelukeskuksille maksettavan kapitaation määrässä, mikä vähentää kustannusriskiä (HE 16/2018 vp).

4.1.3 Vaikutukset korkeakouluopiskelijoiden talouteen

Vaikutukset ammattikorkeakouluopiskelijoiden maksamiin maksuihin

YTHS:n tuottamien talvelujen laajentaminen ammattikorkeakouluopiskelijoille tarkoittaa muutosta paitsi opiskeluterveydenhuollon talvelujen käyttöön, niin myös opiskelijoilta perittäviin maksuihin. Esityksen myötä korkeakouluopiskelijat maksavat opiskeluterveydenhuollon talveluista veroluonteisen terveydenhoitomaksun (noin 23 prosenttia YTHS:n toimintakuluista eli noin 70 euroa/opiskelija vuoden 2016 tasossa ja karkeasti arvioiden noin 77 euroa vuoden 2021 tasossa). Yliopisto-opiskelijoiden osalta maksut eivät keskimäärin kokonaisuutena

nousisi mutta aikaisemman käytännön (terveydenhoitomaksu ja käyntimaksut) sijaan esityksen myötä maksettaisiin vain terveydenhoitomaksu. Ammattikorkeakouluopiskelijat maksaisivat terveydenhoitomaksun, tämänhetkisten asiakasmaksulaissa säänneltyjen asiakasmaksujen sijaan. Nykyisin ehkäisevät palvelut, kuten terveystarkastukset ovat olleet maksuttomia kaikille ammattikorkeakouluopiskelijoille ja maksuja on kertynyt sairaanhoidosta.

Tarkkaa arviota ammattikorkeakouluopiskelijoille kohdistuvien maksujen nettovaikutuksista on vaikeaa antaa tilastointiin liittyvistä puutteista johtuen. Vuonna 2015 THL:n terveydenhuollon menot ja rahoitus raportin mukaan opiskeluterveydenhuollossa asiakasmaksujen osuus oli noin 5,3 prosenttia ko. menoista. Edellä mainittu luku sisältää myös toisen asteen opiskelijat. Koska kunnat eivät ole kirjanneet kaikkea opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelujen käyttöä ko. toiminnolle, jää epäselväksi, sisältääkö edellä mainittu luku esimerkiksi kaikki ne suun terveydenhuollon palvelut, jotka ovat osa opiskeluterveydenhuoltoa.

Edellä kuvatusta epävarmuudesta johtuen, arvioinnissa on hyödynnettävä laajemmin kuntien käyttötaloustietoja eri palvelukokonaisuuksien osalta. Vuonna 2016 perusterveydenhuollon avopalveluissa asiakasmaksujen osuus oli 4,1 prosenttia menoista ja suun terveydenhuollon palveluissa vastaava osuus oli 27,6 prosenttia. Näin ollen suun terveydenhuollon palvelujen käyttö on kasvattanut myös ammattikorkeakouluopiskelijoihin kohdistuvia yhteenlaskettuja asiakasmaksuja.

Vuonna 2018 terveyskeskuksen avosairanhoidon lääkäripalveluista perittävän vuosimaksun enimmäismäärä on 41,20 euroa. Jos palvelun käyttäjä ei suorita vuosimaksua, häneltä voidaan periä enintään 20,60 euron käyntimaksu käyntikertojen lukumäärästä riippumatta. Edellisten lisäksi suun ja hampaiden tutkimuksesta ja hoidosta perittävät maksut jakautuvat kultakin käyntikerralta perittävään perusmaksuun sekä erikseen veloitettaviin hoito- ja tutkimusmaksuihin. Esimerkiksi perusmaksut vaihtelevat asiantuntijasta riippuen 10,20 eurosta 19,20 euroon.

Koska kuntien opiskeluterveydenhuollon palveluja käyttäneillä on ollut keskimäärin yli kaksi käyntiä yleislääkärin vastaanotolle, ja hiukan yli yksi käyntikerta hammaslääkärille ja noin yksi käynti suuhygienistille, voi tämän ja edellä kuvatun perusteella karkeasti arvioida, että kuntien terveyspalveluja käyttäneiden ammattikorkeakouluopiskelijoiden maksut nousisivat nykyisestä todennäköisesti noin 0–20 eurolla/opiskelija.

Terveydenhoitomaksun kuittaaminen

Terveydenhoitomaksun veroluonteisuudesta johtuen maksu on maksettava riippumatta palvelujen käytöstä ja se on ulosottokelpoinen. Nykytilanteessa palvelujen käyttö ei ole mahdollista maksamatta maksua, mutta esityksen myötä palveluja voi käyttää, vaikka maksua ei olisi maksettu. Toiminnan kokonaisrahoituksen turvaamiseksi on välttämätöntä, että myös opiskelijoiden maksuosuus saadaan kerättyä ja siten kuittaaminen ei edellytä opiskelijan suostumusta. Esityksen mukaan maksu kuitattaisiin Kansaneläkelaitoksen maksamasta opintorahasta, jotta maksun maksamatta jättänyt opiskelija voisi välttyä maksuhäiriömerkinnältä ja ulosotolta. Kuittaamisella ei voida arvioida olevan merkittävää vaikutusta opiskelijoiden taloudelliseen tilanteeseen, koska maksu on veroluonteisuudesta johtuen joka tapauksessa maksettava. Korkeakouluopiskelijoista noin 55 prosenttia sai opintorahaa vuonna 2017.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

YTHS:n terveydenhuollon ammattihenkilöstön valvonta kuuluu Valtion lupa- ja valvontavirastolle vuodesta 2020 lähtien. Tämä tehtävä siirtyy aluehallintovirastoilta ja Valviralta uudelle

le perustettavalle valvontavirastolle. Valvonnan sisältö säilyy ennallaan eikä esityksellä ole valvontaan vaikutusta suhteessa nykytilaan.

Nykyisin THL:n tehtävänä on opiskeluterveydenhuollon tietojen kerääminen ja tilastointi eikä esityksellä ole vaikutusta tähän tehtävään.

Jatkossa korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämisen yleinen seuranta kuuluisi edelleen sosiaali- ja terveysministeriölle. Seuranta kohdistuisi nyt kuntien sijasta Kansaneläkelaitokseen, joka on eduskunnan valvonnassa oleva itsenäinen julkisoikeudellinen laitos. Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon yleinen ohjaus ja kehittäminen kuuluisivat sosiaali- ja terveysministeriölle niin kuin nykyisinkin. Sosiaali- ja terveysministeriön alaisuuteen esitetään perustettavaksi Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon neuvottelukunta, mistä aiheutuu jonkin verran lisätyötä ministeriölle. Ministeriöön ei kuitenkaan esitetä lisää resursseja opiskeluterveydenhuollon seuranta-, ohjaus- ja kehittämistehtäviin. Neuvottelukunta ei arvion mukaan aiheuttaisi YTHS:lle lisäresurssitarpeita.

4.3 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset

4.3.1 Vaikutukset yhdenvertaisuuteen

Korkeakouluopiskelijoille suunnattu YTHS:n toteuttama opiskeluterveydenhuolto tarjoaa yleisterveyden, mielenterveyden ja suunterveyden palveluja kaikille. Hallituksen esitysluonnoksessa toimintaa laajennetaan koskemaan myös ammattikorkeakouluopiskelijoita. Muutos takaa yhdenvertaiset palvelut kaikille korkeakouluopiskelijoille. Järjestelmää on myös aikaisemmin kokeiltu ja tulosten perusteella opiskelijat olivat tyytyväisiä kokeilumallilla tuotettuihin palveluihin (STM 2015).

Koska laajennuksen jälkeenkin YTHS-mallilla tuotettaisiin erilliset palvelut vain korkeakouluopiskelijoille, voidaan järjestelmän kuitenkin katsoa olevan eriarvoistava suhteessa ammatillista tutkintoa suorittaviin opiskelijoihin, joiden opiskeluterveydenhuollosta vastaavat nykyisin kunnat ja maakunta- ja sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen voimaantulon jälkeen maakunnat. Kunnallisesti tuotettu opiskeluterveydenhuolto on muun muassa sosiaali- ja terveysministeriön selvityksen (STM 2012:18) mukaan todettu yleisesti ottaen palvelujen suhteen pirstaleiseksi ja vaihtelu eri opiskelupaikkakuntien välillä on suurta. Toisaalta ammattikorkeakouluopiskelijat (joiden opiskeluterveydenhuollosta kunnat nykyisin vastaavat) olivat varsin yleisesti varsin tyytyväisiä opiskeluterveydenhuollossa toteutuneiden vastaanottokäyntien sisältöön (YTHS 48/2016).

Sosiaali- ja terveysministeriö lähetti kunnille keväällä 2018 Kuntainfon, jolla ohjataan kuntia järjestämään terveydenhuoltolain ja valtioneuvoston asetuksen (338/2011) mukaiset opiskeluterveydenhuollon palvelut myös lukion ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoille. Lisäksi opiskeluterveydenhuoltoa on esitetty aluehallintovirastojen ja Valviran vuoden 2019 valvontaohjelmaan. Nämä toimet lisäävät opiskelijaryhmien käyttämien palvelujen yhdenvertaisuutta.

Opiskeluterveydenhuollon sisältö ja toimintatavat eroavat erityispiirteiltään muiden terveydenhuollon asiakkaiden kanssa tehtävästä työstä. Opiskeluterveydenhuollossa kiinnitetään erityisesti huomiota opiskelukykyyn vaikuttaviin tekijöihin, kuten opiskelijan omiin voimavaroihin, terveyteen, opiskelutaitoihin sekä opiskeluympäristöön ja -yhteisöön.

Opiskeluterveydenhuollon tehtävänä on turvata opiskelijan opiskelukykyä sekä yhteisöllisten että yksilöllisten palveluiden avulla. Opiskeluterveydenhuoltoon sisältyy oppilaitoksen opiskeluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä opiskeluyhteisön hyvinvoinnin edistäminen sekä seuranta. Opiskeluterveydenhuoltoon sisältyy myös opiskelijoiden terveyden ja hyvinvoinnin sekä opiskelukyvyn seuraaminen ja edistäminen sekä terveystarkastukset yksilöllisen tarpeen mukaisesti ja terveyden- ja sairaanhoitopalvelujen järjestäminen opiskelijoille, mielenterveys- ja päihdetyö, seksuaaliterveyden edistäminen ja suun terveydenhuolto. Opiskeluterveydenhuoltoon kuuluu myös opiskelijan erityisen tuen tai tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen sekä opiskelijan tukeminen ja tarvittaessa jatkotutkimuksiin tai -hoitoon ohjaaminen.

4.3.2 Opiskeluterveydenhuollon ja muun terveydenhuollon palveluintegraatio

Koska korkeakouluopiskelijat käyttävät sekä YTHS:n että julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja, on eri palvelukokonaisuuksien toiminnallinen integraatio tärkeää sekä asiakkaan hoidon että kustannusten näkökulmasta. Koska palveluista vastaavat ainakin edellä mainitut kaksi tahoja, tulisi opiskelijoiden tarvitsemat palvelut sovittaa yhteen toimiviksi kokonaisuuksiksi. Valtakunnallisesti palveluintegraatioon vastaisi perustettava opiskeluterveydenhuollon neuvottelukunta, jonka yhtenä tehtävänä integraation varmistaminen tulisi olemaan. Tämän lisäksi tulisi pohtia maakuntatasoisen integraation toimivuutta ja siihen tarvittavia rakenteita.

4.3.3 Vaikutukset korkeakouluopiskelijoiden terveyteen ja hyvinvointiin, opiskelukykyyn ja opiskelusuorituksiin

Esityksellä voidaan toteuttaa kaikkien korkeakouluopiskelijoiden palvelut yhdenmukaisesti ja yhtenäisenä toiminnallisena kokonaisuutena. Uudistuksella arvioidaan olevan myönteisiä vaikutuksia erityisesti ammattikorkeakouluopiskelijoiden opiskelukykyyn ja se tukee etenkin näiden opiskelijoiden mahdollisuutta suoriutua opinnoistaan nykyistä paremmin. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden nykyistä parempi opiskelukyky tukisi myös heidän tulevaa työkykyään ja siten pidemmällä aikavälillä edistäisi työllistymisen ja työssä jatkamisen tavoitteita.

YTHS:n tuottaman opiskeluterveydenhuollon laajentaminen ammattikorkeakouluopiskelijoihin todennäköisesti vähentäisi terveyseroja yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijoiden välillä ja yhdenmukaistaisi palvelujen saantia.

4.3.4 Sukupuolivaikutukset

Vuonna 2016 yliopistoissa opiskeli 85 668 naista ja 73 057 miestä. Ammattikorkeakouluissa opiskeli 76 502 naista ja 66 715 miestä. Korkeakouluopiskelijoissa on enemmän naisia kuin miehiä, joten tältä osin esityksen vaikutukset kohdistuvat hieman enemmän naisiin kuin miehiin, mutta ero ei ole kuitenkaan merkittävä.

4.3.5 Kielelliset oikeudet

Ruotsinkielisiä opiskelijoita oli vuonna 2016 noin 6 prosenttia kaikista yliopisto-opiskelijoista, suomenkielisiä noin 84 prosenttia ja muita kieliä puhuvia 9,6 prosenttia. Ammattikorkeakouluopiskelijoista ruotsinkielisiä oli noin 4 prosenttia, suomenkielisiä 86 prosenttia ja muita kieliä puhuvia 9,5 prosenttia.

Korkeakouluopiskelijoiden kielellisten oikeuksien toteutuminen ja oikeus saada opiskeluterveydenhuollon palveluja suomen tai ruotsin kielellä varmistettaisiin lainsäädännöllä. Oikeus saada palveluja suomen tai ruotsin kielellä määräytyisi samalla tavoin kuin maakunnan järjes-

tämisvastuulla olevassa julkisessa terveydenhuollossa. Esityksen mukaan YTHS velvoitettaisiin noudattamaan kielilakia ja julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain (424/2003) 2, 3 ja 4 §:ien velvoitteita tämän lain mukaisessa toiminnassaan. Käytännössä YTHS on nykyisin tuottanut palveluja suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi.

4.3.6 Henkilöstövaikutukset

Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämisvelvollisuus siirtyy kunnilta Kansaneläkelaitokselle, millä on vaikutuksia myös opiskeluterveydenhuollossa työskentelevään henkilöstöön. Maakunta- ja sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen yhteydessä kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö siirtyy maakuntien palvelukseen (HE 15/2017 vp) vuoden 2021 alusta lukien. Maakunnalla on mahdollisuus hyödyntää opiskeluterveydenhuollossa työskennelleen henkilöstön osaamista maakunnan muissa tehtävissä. YTHS puolestaan tarvitsee lisää henkilöstöä laajentuvaan korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuoltoon. On todennäköistä, että YTHS pyrkii rekrytoimaan erityisesti kuntien ammattikorkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollossa työskennellyttä opiskeluterveydenhuollon henkilöstöä palvelukseensa eri paikkakunnilla.

Ammattikorkeakouluopiskelijoiden ottaminen palvelujen piiriin edellyttäisi YTHS:n arvion mukaan 30 uuden toimipisteen ja 53 hammashoitoyksikön perustamista. Joissakin yksittäistapaüksissa jo olemassa olevan toimipisteen laajentaminen voisi tulla kysymykseen. Uusia työpisteitä tulisi perustettavaksi arviolta 280 ja 350 uutta työntekijää palkattavaksi.

4.3.7 Aluekehitysvaikutukset

Esityksellä ei ole merkittäviä vaikutuksia aluekehitykseen. Opiskeluterveydenhuollon palveluita tarvitaan edelleenkin siellä missä oppilaitokset sijaitsevat. Vaikka järjestäjä ja tuottaja muuttuvat, palvelut ja työpaikat säilyvät pääosin samoilla paikkakunnilla. Etäpalveluiden lisääntymisen vuoksi osa työpaikoista voi olla muualla kuin nykyisillä paikkakunnilla.

4.4 Uudistuksen vaikutusten seuranta

Esitys on osa monikanavarahoituksen yksinkertaistamista sekä sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta, joiden seuranta, jälkikäteisarviointi ja tutkimus muodostavat kokonaisuuden. Esityksen myötä Kansaneläkelaitokselle järjestäjänä muodostuu monipuolinen arviointi- ja seurantavelvoite. Esitys parantaa etenkin ammattikorkeakouluopiskelijoiden osalta palvelujen, opiskelijoiden hyvinvoinnin sekä kustannusten seurantaa suhteessa nykytilaan ja asetettuihin tavoitteisiin. Seurannasta saatuja tietoja voitaisiin käyttää opiskeluterveydenhuollon kansallisessa ohjauksessa ja valvonnassa. Lisäksi jälkikäteis seurannassa on tarpeen seurata opiskeluterveydenhuollon ja muun terveydenhuollon yhteensovittamista. Edellä mainitut tehtävät kuuluvat korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon neuvottelukunnalle ja seurantatehtävät alkavat lain voimaantulua.

Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksen (KOTT) avulla seurataan neljän vuoden välein korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointia ja palvelujen saatavuutta. Jatkossa pyrkimyksenä on, että Terveyden ja hyvinvoinnin laitos toteuttaa tutkimuksen osana muuta säännöllistä kansallista terveystutkimusta (FinTerveys).

Uudistuksen seurannassa ja jälkikäteisarvioinneissa hyödynnettäisiin monipuolisesti eri tutkimusaineistoja. Määrällisessä arvioinnissa käytettäisiin erityisesti rekisteritutkimuksen menetelmiä ja hyödynnettäisiin rekisteri- sekä tilastoaineistoja. Arviointia ja tutkimusta olisi uudis-

tuksen luonteesta johtuen tarpeen fokusoida erityisen tarkasti muun muassa opiskelijanäkökulmaan (kuten palvelujen yhdenvertaisuus ja käyttö, tyytyväisyys, digitaalisten palvelujen käyttö, opiskeluterveydenhuollon ja muun terveydenhuollon integraation toteutuminen) ja tuotannollisiin ja taloudellisiin näkökulmiin (esimerkiksi YTHS:n palveluverkon muodostuminen ja kehittyminen, rahoitukseen ja korvauksiin liittyvät käytännöt ja niiden toimivuus, palvelujen laatu ja vaikuttavuus).

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Opiskeluterveydenhuoltoa on seurattu ja kehitetty tämän vuosituhannen alusta. Ensimmäinen opiskeluterveydenhuollon selvitys valmistui 2002. Sittemmin on tehty muita selvityksiä ja asetettu työryhmiä. Opiskeluterveydenhuollon toiminnan ohjauksen, johtamisen ja kehittämisen puutteeseen on kiinnitetty huomiota muun muassa opiskeluterveydenhuoltoa käsittelevissä työryhmämuistioissa (STM 2005:6, STM 2009:49 ja STM 2014:10).

Sosiaali- ja terveysministeriön asettama työryhmä (STM 2009:49) selvitti vuonna 2009 ammattikorkeakoulujen ja toisen asteen ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelujen kustannuksia ja järjestämistapaa. Työryhmälle annettu toimeksianto ei koskenut lukioita, minkä vuoksi selvitystyö jäi vaillinaiseksi toisen asteen osalta. Työryhmä esitti jatkoselvitystä koko toisen asteen (lukiot ja ammatilliset oppilaitokset) opiskelijoiden opiskeluterveydenhuoltopalvelujen kehittämiseksi. Jatkoselvityksen tavoitteena olisi laadultaan ja saatavuudeltaan yhdenvertaisten opiskeluterveydenhuoltopalvelujen tarjoaminen koulutusalaan riippumatta. Työryhmä ehdotti ammattikorkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelujen järjestämistä ensisijaisesti YTHS-mallin mukaan, jolloin palvelut toteutuisivat yhdenmukaisesti yliopisto-opiskelijoiden kanssa.

Ammattikorkeakouluopiskelijoiden YTHS-mallin kolmevuotinen kokeilu (2011–2014) toteutettiin Lappeenrannassa ja Seinäjoella sekä vertailupaikkakunnilla Kuopiossa ja Hämeenlinnassa. Kokeilun tavoitteena oli selvittää YTHS-mallin soveltuvuutta ammattikorkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämistavaksi sekä esittää loppuarvioinnin perusteella jatkotoimenpide-ehdotukset. Arviointi kohdistui opiskeluterveydenhuollon palveluiden käyttöön ja saatavuuteen. Arviointiin liittyi palvelujen käyttäjien antama palaute ja kokemukset.

Kokeilun perusteella YTHS-malli soveltuisi hyvin ammattikorkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämistavaksi/malliksi niin opiskelijoiden kuin palveluntuottajienkin näkökulmasta. Opiskelijat olivat tyytyväisiä kokeilussa tuotettuihin palveluihin. He myös käyttivät niitä ja opiskelijoiden terveydellisiin tarpeisiin pystyttiin vastaamaan.

Kokeilu toteutettiin perustuen opiskelijoiden vapaaehtoisen terveydenhoitomaksun maksamiseen. Kokeilussa vain osa opiskelijoista (Seinäjoki 38 prosenttia ja Lappeenranta 52 prosenttia, kevät 2013) maksoi terveydenhoitomaksun. Kokeiluun osallistuvien ammattikorkeakouluopiskelijoiden määrä jäi huomattavasti odotettua pienemmäksi, tavoitteena oli 80 prosenttia. Kokeilu osoitti, että vapaaehtoinen terveydenhoitomaksu ei toimi.

Toimeksiantonsa puitteissa kokeilun suunnittelu- ja toimeenpanoryhmä esitti sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen valmistelussa huomioitaviksi seuraavia asioita: Opiskeluterveydenhuollon erityisluonteen vuoksi on perusteltua, että korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelujen tuotanto olisi valtakunnallista ja opiskeluterveydenhuoltoon erikois-

tunutta. Kaikkien korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämiseksi nykyisellä yliopisto-opiskelijoiden terveydenhuoltomallilla on ratkaistava valtioneuto- ja hankinta-oikeudelliset näkökohdat sekä terveydenhoitomaksuun liittyvät kysymykset. Jatkovalmistelussa on selvitettävä, mitä lainsäädännöllisiä muutoksia tarvitaan, jotta kaikki korkeakouluopiskelijat saataisiin laadukkaiden, integroitujen ja opiskelukykyä tukevien palveluiden piiriin.

Kokeilun perusteella YTHS-malli todettiin hyvin soveltuvaksi ammattikorkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämistavaksi. Tuolloin arvioitiin, että mallin laajentaminen kaikkiin ammattikorkeakouluopiskelijoihin edellyttää opiskeluterveydenhuollon järjestämisen säädöspohjan ja YTHS:n rahoituksen uudelleen arviointia sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen yhteydessä.

Osana maakunta- ja sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen valmistelua reformiministeriöryhmä linjasi joulukuussa 2016, että YTHS toimii korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon valtakunnallisena toimijana. YTHS tarjoaisi opiskeluterveydenhuollon palvelut ja korkeakouluopiskelijat olisivat muiden kuntalaisten kanssa yhdenvertaisesti valinnanvapauden piirissä. Valmistelua varten perustettiin työryhmä ajalle 1.3.2017–31.12.2017. Työryhmän tehtävänä oli selvittää ja tehdä esitys tarvittavista säädösmuutoksista, YTHS:n juridisesta asemasta, toiminnan rahoituksesta, opiskeluterveydenhuollon palvelujen täsmentämisestä suhteessa valinnanvapauteen, opiskeluterveydenhuollon kansallisesta ja alueellisesta ohjauksesta.

5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Hallituksen esitysluonnos on ollut lausuntokierroksella 19.4.2018–18.5.2018. Lausuntoja saatiin yhteensä 56 kappaletta. Lausunnon antoivat Ammattikorkeakoulu Arcada, CSC-Tieteen tietotekniikan keskus Oy, Diakonia- ammattikorkeakoulu Oy, Etelä-Suomen aluehallintovirasto, Espoon kaupunki, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu, Helsingin kaupunki, Helsingin yliopisto, Helsingin yliopiston ylioppilaskunta, Hyvinvointialan keskusliitto, Hämeen ammattikorkeakoulu, Itä-Suomen yliopisto, Jyväskylän kaupunki, Jyväskylän yliopisto, Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä, Kajaanin ammattikorkeakoulu, Karelia-ammattikorkeakoulu ja Karelia-ammattikorkeakoulun Opiskelijakunta, Kansaneläkelaitos, Kuopion kaupunki, Lahden ammattikorkeakoulu, Lapin yliopiston ylioppilaskunta, Lappeenrannan kaupunki, Laurea-ammattikorkeakoulu, Mali Päivi, oikeusministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, Opiskelijoiden liikuntaliitto, Oulun kaupunki, Oulun yliopisto, Oulun yliopiston ylioppilaskunta, Poliisiammattikorkeakoulu, Pohjois-Suomen aluehallintovirasto, Porin kaupunki, puolustusministeriö, Savonia-ammattikorkeakoulu Oy, Seinäjoen ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto, Suomen Kuntaliitto, Suomen Lääkäriliitto, Suomen opiskelijakuntien liitto, Suomen Terveystietäjaliitto, Suomen ylioppilaskuntien liitto, Tampereen kaupunki, Tampereen teknillisen yliopiston ylioppilaskunta ja Tampereen teknillinen yliopisto, Tampereen yliopisto, Terveystietäjien ja hyvinvoinnin laitos, Turun ammattikorkeakoulu, Turun kaupunki, Turun yliopisto, Tyrväinen Ville, Vaasan kaupunki, Vaasan yliopisto, valtiovarainministeriö, Vantaan kaupunki, Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö ja Åbo Akademi.

Lausunnonantajista suurin osa kannatti perusratkaisua, jonka mukaan Kansaneläkelaitos toimisi valtakunnallisena palvelujen järjestäjänä ja YTHS tuottaisi palvelut valtakunnallisesti. Lausunnonantajat näkivät myönteisenä sen, että yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijat saisivat jatkossa saman sisältöiset opiskeluterveydenhuollon palvelut. Joissakin lausunnoissa todettiin ehdotetun järjestelmän olevan eriarvoistava suhteessa toisen asteen opiskelijoihin. Lausunnoilla olleessa luonnoksessa oli Poliisiammattikorkeakoulun opiskelijoiden työharjoittelun aikaa koskevia poikkeussäännöksiä oikeudesta käyttää opiskeluterveydenhuollon palvelu-

ja ja velvollisuudesta maksaa terveydenhoitomaksu. Lausuntopalautteessa näitä poikkeussäännöksiä ei pidetty perusteltuina, minkä johdosta ne poistettiin.

Useissa lausunnoissa kiinnitettiin huomiota YTHS:n palvelujen riittävään resursointiin, jotta palvelujen tasalaatuisuus ja YTHS:n toiminnot pystyttäisiin turvaamaan asiakasmäärien noustessa uudistuksen myötä. Muutamassa lausunnossa on kiinnitetty huomiota investointikustannuksiin varatun rahan riittävyteen.

Veroluonteinen terveydenhoitomaksu nähtiin toimivaksi ratkaisuksi. Eräät yliopistot, ylioppilaskunnat ja opiskelijakunnat esittivät kuitenkin kritiikkiä siitä, että maksamatta jätetyt terveydenhoitomaksut voitaisiin kuitata opintorahasta ilman opiskelijan suostumusta. Tämän johdosta maksamatta jätetyn terveydenhoitomaksun kuittaamista koskevia perusteluja on täsmennetty. Valtiovarainministeriö kiinnitti huomiota maksamatta jätetyn viivästymismaksun perintää koskevaan säännökseen. Säännöstä on täsmennetty lausuntopalautteen johdosta.

Osa lausunnonantajista piti vaihto-opiskelijoiden rajaamista YTHS:n palvelujen ulkopuolelle heikennyksenä. Osa taas näki, että vaihto-opiskelijoiden palvelujen järjestäminen aiheuttaa haasteita tuleville maakunnille, erityisesti monikielisten vastaanottopalvelujen, viestinnän ja laskutuksen suhteen.

Mielenterveyspalvelut, mukaan lukien psykiatriapalvelut, nähtiin erityisen tärkeiksi ja niiden sisällyttämistä opiskeluterveydenhuollon palveluihin ehdotetulla tavalla kannatettiin. Ylioppilaskunnat ja yliopistot totesivat, että erikoislääkäripalveluiden (gynekologi ja ihotautilääkärit) tulisi sisältyä YTHS:n palveluihin.

Oikeusministeriö esitti valtiosääntöoikeudellisia kannanottoja liittyen julkisen hallintotehtävän antamiseen yksityiselle, alihankkijoiden käyttöön, palveluntuottajan valvontaan ja rekisterisäännöksiin. Hallituksen esityksen perusteluja on täsmennetty lausunnon pohjalta. Lisäksi oikeusministeriö esitti muutosehdotuksia kielellisiä oikeuksia ja muutoksenhakua koskeviin säännöksiin, mitkä on otettu huomioon.

Valtiovarainministeriö kiinnitti huomiota opiskeluterveydenhuollon hyväksyttävien kustannusten määrittelyyn sekä rahoituksen turvaamiseen poikkeustilanteissa. Lausunnon johdosta rahoitusta koskevia säännöksiä on muutettu.

6 Riippuvuus muista esityksistä

Hallitus on antanut eduskunnan käsiteltäväksi hallituksen esityksen maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi (HE 15/2017 vp), hallituksen esityksen sosiaali- ja terveystietojen tuottamisesta annettavaksi laiksi (52/2017 vp) ja hallituksen esityksen laeiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa (HE 16/2018 vp). Tämän lain 4 §:ssä on viittaus lakiin sosiaali- ja terveystietojen tuottamisesta.

Henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan EU:n yleistä tietosuojasetusta (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2016/679 sekä kansallista tietosuojalakiä (HE 9/2018 vp), joka on parhaillaan eduskunnan käsiteltävänä. Eduskunnan käsittelyssä on hallituksen esitys laiksi sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 159/2017 vp). Siinä esitetään, että laki ja asetusta terveydenhuollon valtakunnallisista henkilörekistereistä kumottaisiin ja niitä koskeva sääntely siirrettäisiin Terveyden ja hyvinvoinnin lai-

HE 145/2018 vp

toksesta annettuun lakiin (668/2008), jossa tiedonsaantioikeuksia koskevia säännöksiä täsmennetään.

Hallituksen esitys eduskunnalle maakuntauudistuksen täytäntöönpanoa sekä valtion lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävien uudelleenorganisointia koskevaksi lainsäädännöksi (HE 14/2018 vp) on parhaillaan eduskunnan käsiteltävänä. Kyseinen esitys sisältää ehdotuksen Laiksi Valtion lupa- ja valvontavirastosta. Tämän lain 36 §:ssä on viittaus kyseiseen lakiin.

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oikeudenkäynnistä hallintoasioissa ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 29/2018 vp) on parhaillaan eduskunnan käsiteltävänä. Kyseinen esitys sisältää ehdotuksen laiksi oikeudenkäynnistä hallintoasioissa, jolla kumotaan hallintolainkäyttölaki. Ehdotetun korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annettavan lain 37 §:ssä on viitattu hallintolainkäyttölakiin.

Esitys liittyy valtion vuoden 2019 talousarvioon ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Laki korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta

1 luku Yleiset säännökset

1 §. *Lain tarkoitus.* Pykälän mukaan lain tarkoituksena olisi turvata korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelut valtakunnallisesti ja parantaa palvelujen laatua ja saataavuutta.

2 §. *Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuoltoon oikeutetut.* Pykälän 1 momentissa määriteltäisiin opiskelijat ja tutkinnot, joita suorittavat henkilöt ovat oikeutettuja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuoltoon.

Lakia sovellettaisiin yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa alemmaa ja ylempää korkeakoulututkintoa taikka ammattikorkeakoulututkintoa ja ylempää ammattikorkeakoulututkintoa opiskelevien, läsnä olevaksi ilmoittautuneiden korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuoltoon. Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelut lain soveltamisalaan kuuluville opiskelijoille järjestäisi tämän lain mukaisesti Kansaneläkelaitos ja opiskeluterveydenhuollon palvelut tuottaisi YTHS. Nykyisin YTHS:n palveluja ovat voineet saada vain yliopistossa tutkintoon johtavassa koulutuksessa olevat, terveydenhoitomaksun maksaneet opiskelijat. Esityksessä ehdotetaan, että YTHS:n tuottamat opiskeluterveydenhuollon palvelut laajennettaisiin kattamaan myös ammattikorkeakouluissa opiskelevat yliopisto-opiskelijoiden lisäksi.

Opiskeluterveydenhuollon palveluihin oikeutettujen korkeakouluopiskelijoiden määritelmä nykyisessä lainsäädännössä on vanhentunut ja sitä täsmennetään vastaamaan nykytilaa. Tältä osin merkittävin muutos liittyy ammattikorkeakouluopiskelijan määrittelyyn. Ammattikorkeakoululain mukaan ammattikorkeakoulututkintoja ovat ammattikorkeakoulututkinnot ja ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot, joita suorittavat opiskelijat kuuluisivat jatkossa opiskelu-

terveydenhuollon ja YTHS:n palvelujen piiriin. Nykyinen lainsäädäntö on tältä osin epäselvää ja nykyisen tulkinnan mukaan ylempää ammattikorkeakoulututkintoa suorittavien opiskelijoiden ei ole katsottu kuuluvan opiskeluterveydenhuollon palvelujen piiriin, koska he ovat usein opiskelleet työn ohella. Tälle rajaukselle ei ole kuitenkaan enää perustetta, koska monet muutkin opiskelijat käyvät työssä opiskelun ohessa. Ehdotus laajentaisi opiskeluterveydenhuollon piiriin kuuluvien opiskelijoiden määrää. Ylempää ammattikorkeakoulututkintoa opiskelevia ja läsnä olevaksi ilmoittautuneita opiskelijoita oli vuonna 2016 noin 11 000, joista ulkomaalaisia oli noin 600.

Momentin 1 kohdan mukaan opiskeluterveydenhuoltoon olisi oikeutettu yliopistolain (558/2009) 1 §:ssä tarkoitettussa yliopistossa tutkintoon johtavassa koulutuksessa oleva opiskelija, joka suorittaa yliopistolain 7 §:ssä tarkoitettua alempaa tai ylempää korkeakoulututkintoa.

Tilaukoulutusopiskelijat rajattaisiin kuitenkin opiskeluterveydenhuollon palvelujen ulkopuolelle. Tilaukoulutuksella tarkoitetaan yliopistolain 9 §:ssä ja ammattikorkeakoululain 13 §:ssä ja poliisiammattikorkeakoulusta annetun lain 20 §:ssä tarkoitettua koulutusta. Yliopisto tai ammattikorkeakoulu voi järjestää opiskelijaryhmälle korkeakoulututkintoon johtavaa opetusta niin, että koulutuksen tilaa ja rahoittaa Suomen valtio, toinen valtio, kansainvälinen järjestö taikka suomalainen tai ulkomainen julkisyhteisö, säätiö tai yksityinen yhteisö (tilaukoulutus). Tilaukoulutusta ei voida järjestää Euroopan talousalueeseen kuuluvien valtioiden kansalaisille eikä niille, jotka Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden muun sopimuspuolen kanssa tekemän sopimuksen mukaan rinnastetaan Euroopan unionin kansalaisiin, eikä edellä mainittujen perheenjäsenille. Tilaukoulutusta ei myöskään voida järjestää niille, joilla on ulkomaalaislaissa (301/2004) tarkoitettu Euroopan unionin sininen kortti, jatkuva tai pysyvä oleskelulupa tai pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskelulupa, eikä edellä mainittujen perheenjäsenille. Perheenjäsenen määrittelyyn sovelletaan ulkomaalaislakia.

Opiskeluterveydenhuoltoon oikeutetut on tässä säännöksessä rajattu vain tutkintoa opiskeleviin, läsnäoleviin opiskelijoihin. Opiskeluterveydenhuollon palveluihin eivät olisi oikeutettuja esimerkiksi ulkomailta Suomeen tulevat vaihto-opiskelijat, yliopistossa täydennyskouluttautuvat tai jatko-opiskelijat. Yliopisto tarjoaa tilaukoulutuksen lisäksi myös ammatilliseen pätevyyteen johtavia koulutuskokonaisuuksia, jotka eivät kuitenkaan ole tutkintoja.

Momentin 2 kohdan mukaan opiskeluterveydenhuoltoon oikeutettuja olisi ammattikorkeakoululain (932/2014) 7 §:ssä tarkoitettussa ammattikorkeakoulussa tutkintoon johtavassa koulutuksessa oleva opiskelija, joka suorittaa ammattikorkeakoululain 11 §:ssä tarkoitettua ammattikorkeakoulututkintoa tai ylempää ammattikorkeakoulututkintoa, lukuun ottamatta tilaukoulutusopiskelijaa.

Momentin 3 kohdan mukaan opiskeluterveydenhuoltoon oikeutettu olisi Poliisiammattikorkeakoulusta annetun lain (1164/2013) 14 §:ssä tarkoitettua ammattikorkeakoulututkintoa suorittava opiskelija, lukuun ottamatta tilaukoulutusopiskelijaa. Poliisiammattikorkeakoulussa ylempää ammattikorkeakoulututkintoa suorittavat opiskelijat ovat komennettuina ammattikorkeakouluun poliisiyksiköistä. He ovat opiskelun aikana virkasuhteessa komentavaan yksikköön, saavat palkkaa ja ovat samalla myös työterveyshuollon piirissä. Sen vuoksi poliisiammattikorkeakoulun ylempää ammattikorkeakoulututkintoa opiskelevat henkilöt rajattaisiin korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon ulkopuolelle.

Momentin 4 kohdan mukaan opiskeluterveydenhuoltoon olisi oikeutettu Maanpuolustuskorkeakoulusta annetussa laissa (1121/2008) tarkoitettuja muita kuin upseerin virkaan vaadittavia sotatieteellisiä ja sotilasamatillisia opintoja opiskeleva opiskelija. Kyseessä olisi Maanpuo-

lustuskorkeakoulun Viranomaisyhteistyön koulutusohjelman (SMVIR) opiskelijat, joita on kaksi vuotta kestävässä koulutuksessa yhteensä noin 20 henkilöä. Nämä opiskelijat käyttäisivät jatkossa YTHS:n tuottamia opiskeluterveydenhuollon palveluja. Muut Maanpuolustuskorkeakoulussa opiskelevat, kuten kadetit ja Puolustusvoimien virkamiesopiskelijat, käyttäisivät jatkossakin Sotilaslääketieteen keskuksen Santahaminan terveysaseman palveluja.

Ulkomailta Suomeen tulevat vaihto-opiskelijat jäisivät opiskeluterveydenhuollon ulkopuolelle, samoin kuin jatko-opiskelijat, täydentävässä koulutuksessa olevat opiskelijat tai avoimen yliopiston opiskelijat. Vaihto-opiskelijat pääsevät oleskelun aikana tarpeellisen terveydenhuollon palveluiden piiriin EU-kansalaisina pääsäännön mukaan eurooppalaisen sairaanhoitokortin avulla julkisessa terveydenhuollossa ja kolmansien valtioiden kansalaisten osalta oleskeluoikeuden edellytyksenä olevan yksityisen sairausvakuutuksen avulla. Lisäksi vaihto-opiskelijat ovat oikeutettuja kiireelliseen sairaanhoitoon terveydenhuoltolain 50 §:n mukaisesti.

Pykälän 2 momentin mukaan edellytyksenä opiskeluterveydenhuollon palvelujen saamiselle olisi se, että opiskelija on ilmoittautunut läsnä olevaksi oppilaitokseen. Tämä säännös koskisi yliopistossa, ammattikorkeakoulussa ja Poliisiammattikorkeakoulussa opiskelevia opiskelijoita. Maanpuolustuskorkeakoulusta annetussa laissa ei ole vastaavan sisältöistä säännöstä läsnä olevaksi ilmoittautumisesta, vaan opiskelu maanpuolustuskorkeakoulussa määritellään muulla tavoin.

Läsnä olevaksi ilmoittautumisella tarkoitettaisiin yliopistolain 39 §:n tai ammattikorkeakoululain 29 §:n mukaisesti läsnä olevaksi ilmoittautumista. Yliopistolain 39 §:n ja ammattikorkeakoululain 29 §:n mukaan yliopiston ja ammattikorkeakoulun lukuvuosi alkaa 1 päivänä elokuuta ja päättyy 31 päivänä heinäkuuta. Syyslukukausi alkaa 1 päivänä elokuuta ja päättyy 31 päivänä joulukuuta. Kevätlukukausi alkaa 1 päivänä tammikuuta ja päättyy 31 päivänä heinäkuuta. Opiskelijaksi hyväksytyn, joka on ilmoittanut ottavansa vastaan opiskelupaikan, tulee asianomaisen yliopiston tai ammattikorkeakoulun määräämällä tavalla ilmoittautua yliopistoon tai ammattikorkeakouluun, minkä jälkeen hänet merkitään opiskelijaksi. Opiskelijan on joka lukuvuosi ilmoitauduttava läsnä olevaksi tai poissa olevaksi.

Poliisiammattikorkeakoulusta annetun lain 30 §:n mukaan Poliisiammattikorkeakoulun lukuvuosi alkaa 1 päivänä elokuuta ja päättyy 31 päivänä heinäkuuta. Opiskelijaksi hyväksytyn, joka on ilmoittanut ottavansa vastaan opiskelupaikan, tulee Poliisiammattikorkeakoulun määräämällä tavalla ilmoittautua Poliisiammattikorkeakouluun, minkä jälkeen hänet merkitään opiskelijaksi. Opiskelijan on joka lukuvuosi ammattikorkeakoulun määräämällä tavalla ilmoitauduttava läsnä olevaksi tai poissa olevaksi.

Pykälän 3 momentin mukaan oikeus käyttää opiskeluterveydenhuollon palveluja jatkuu sen lukukauden loppuun asti, jolle opiskelija on ilmoittautunut läsnä olevaksi. Jos opiskelija valmistuu kesken lukukauden, hänellä säilyy oikeus opiskeluterveydenhuollon palvelujen käyttämiseen kyseisen lukukauden loppuun saakka. Terveystenhoitomaksu maksetaan aina vähintään lukukauden pituiseksi ajaksi.

3 §. Opiskeluterveydenhuolto. Tässä laissa opiskeluterveydenhuollolla tarkoitettaisiin korkeakouluopiskelijoille järjestettävää terveydenhuoltolain (1326/2010) 17 §:ssä tarkoitettua opiskeluterveydenhuoltoa.

Opiskeluterveydenhuollolla tarkoitetaan tässä laissa terveydenhuoltolain 17 §:ssä tarkoitettua opiskeluterveydenhuoltoa. Terveystenhoitolaissa on määritelty opiskeluterveydenhuollon sisältö siten, että opiskeluterveydenhuoltoon sisältyvät oppilaitoksen opiskeluympäristön terveellisyys ja turvallisuus sekä opiskeluyhteisön hyvinvoinnin edistäminen sekä seuranta

kolmen vuoden välein; opiskelijoiden terveyden ja hyvinvoinnin sekä opiskelukyvyn seuraaminen ja edistäminen, johon sisältyvät lukion ja ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoille kaksi määräaikaista terveystarkastusta ja kaikille opiskelijoille terveystarkastukset yksilöllisen tarpeen mukaisesti. Lisäksi opiskeluterveydenhuoltoon kuuluu perusterveydenhuollon terveyden- ja sairaanhoitopalvelut, mukaan lukien mielenterveys- ja päihdetyö, seksuaaliterveyden edistäminen ja suun terveydenhuolto sekä opiskelijan erityisen tuen tai tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen, opiskelijan tukeminen ja tarvittaessa jatkotutkimuksiin tai -hoitoon ohjaaminen sekä psykoterapiaan ohjaamisen edellyttämä hoito ja lausunto.

4 §. *Suhde muuhun lainsäädäntöön.* Pykälässä säädetään tämän lain suhteesta muihin lakeihin. YTHS:öön sovelletaan sen tuottaessa opiskeluterveydenhuollon palveluja sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamisesta annettua lakia (/), jäljempänä palveluntuottajalaki. Palveluntuottajalailla korvataan muun muassa nykyinen laki yksityisistä terveyspalveluista, johon YTHS:n toimilupa nykyisin perustuu. Palveluntuottajalaissa säädetään sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottajien toimintaedellytyksistä, rekisteröinnistä ja valvonnasta. Palvelun tuottajan on turvattava palvelujen laatu, asiakaskeskeisyys, turvallisuus ja asianmukaisuus sekä valvottava niiden toteutumista. Palveluntuottajalla tulee olla omavalvontasuunnitelma.

Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palveluja tuottaessa on lisäksi noudatettava, mitä terveydenhuollon palveluista säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon yleis- ja erityislainsäädännössä. Asiakkaan ja potilaan asemasta ja oikeuksista säädetään potilaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (785/1992).

Opiskelijat ovat oikeutettuja maakunnan järjestämiin sosiaali- ja terveyspalveluihin samalla tavoin kuin muutkin maakunnan asukkaat. Käyttäessään maakunnan järjestämistä palveluista olevia yleisiä sosiaali- ja terveyspalveluja, he voivat käyttää oikeuttaan valita hoitopaikkansa siten kuin asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa annetussa laissa säädetään. Hallituksen esityksessä laeiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 16/2018 vp) säädetään, että oikeus valita maakunnan liikelaitos ja sen palveluyksikkö ei koske terveydenhuoltolain 17 §:ssä säädettyä opiskeluterveydenhuoltoa.

YTHS on juridiselta muodoltaan säätiö ja sen hallintoon ja toimintaan sovelletaan säätiölakia (487/2015).

5 §. *Opiskeluterveydenhuollon seuranta, ohjaus ja kehittäminen.* Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämisen yleinen seuranta kuuluisi sosiaali- ja terveysministeriölle.

Kansaneläkelaitos on itsenäinen julkisoikeudellinen laitos, jonka valvonta kuuluu eduskunnan valitsemille valtuutetuille. Kansaneläkelaitoksen valtiosääntöoikeudellinen erityisasema perustuu perustuslain 36 §:ään, jonka mukaan eduskunta valitsee valtuutetut valvomaan Kansaneläkelaitoksen hallintoa ja toimintaa sen mukaan kuin laissa erikseen säädetään. Kansaneläkelaitos on valtiosääntöoikeudellisen erityisasemansa vuoksi erillään valtioneuvoston ja ministeriöiden alaiseen viranomaiskoneistoon kuuluvista ohjaus- ja valvontasuhteista. Näin ollen valtioneuvosto ja ministeriöt eivät voi kohdistaa Kansaneläkelaitokseen samanlaista hallinnollista ohjausta ja valvontaa kuin alaisiinsa valtion virastoihin.

Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon yleinen ohjaus ja kehittäminen kuuluisivat sosiaali- ja terveysministeriölle.

6 §. *Opiskeluterveydenhuollon järjestäminen.* Kansaneläkelaitokselle ehdotetaan säädettäväksi korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämisvastuu valtakunnallisesti. Kyseessä olisi Kansaneläkelaitokselle uusi tehtävä.

Kansaneläkelaitos järjestäjänä vastaisi opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon yhtenäisen kokonaisuuden toteutumisesta ja palvelukokonaisuuksien yhteensovittamisesta sekä järjestettävien palvelujen ja muiden toimenpiteiden yhdenvertaisesta saatavuudesta, tarpeen, määrän ja laadun määrittelemisestä.

7 §. *Kansaneläkelaitoksen tehtävät.* Kansaneläkelaitos huolehtisi korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelujen riittävästä saatavuudesta ja saavutettavuudesta valtakunnallisesti sekä hyväksyisi opiskeluterveydenhuollon palveluverkon. Kansaneläkelaitos hyväksyisi muun muassa YTHS:n toimipisteet, kussakin toimipisteessä tarjottavat palvelut ja alihankinnan määrän. Kansaneläkelaitos hyväksyisi kunkin toimipisteen toiminnallisen kokonaisuuden palveluiden tarpeen edellyttämällä tavalla. Opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelukokonaisuus on turvattava riippumatta siitä, missä toimipisteessä palveluja tuotetaan.

Kansaneläkelaitoksen olisi seurattava ja arvioitava järjestämänsä korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon laatua ja vaikuttavuutta sekä kustannuksia, tuottavuutta ja taloudellisuutta.

YTHS:n tili- ja toimintakauden päätyttyä Kansaneläkelaitos tarkastaisi opiskeluterveydenhuollon tuottamisesta aiheutuneet kustannukset ja toiminnalle asetettujen laatua, vaikuttavuutta, taloudellisuutta ja tuottavuutta koskevien tavoitteiden toteutumisen.

Kansaneläkelaitoksen olisi huolehdittava siitä, että tuottaessaan opiskeluterveydenhuollon palveluja, YTHS käyttää toimintansa suunnittelussa ja johtamisessa tietoa toiminnan laadusta, vaikuttavuudesta ja kustannuksista.

8 §. *Opiskeluterveydenhuollon palvelujen tuottaminen.* Pykälän mukaan YTHS tuottaisi opiskeluterveydenhuollon palvelut valtakunnallisesti yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opiskelijoille. Opiskeluterveydenhuollon erityisluonteen vuoksi on perusteltua, että korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelujen tuotanto olisi valtakunnallista ja opiskeluterveydenhuoltoon erikoistunutta. YTHS on tuottanut valtakunnallisesti jo 1950-luvulta lähtien yliopistojen opiskelijoille opiskeluterveydenhuollon palvelut yliopistopaikkakuntien kanssa tekemiensä sopimusten mukaisesti. YTHS:llä on osaamista yliopisto-opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palveluiden toteuttamisesta. YTHS:n toiminnan vahvuuksia ovat muun muassa opiskeluterveydenhuollon erityisosaaminen, toiminnan kehittäminen, palvelujen hyvä saatavuus ja hyvä asiakastyytyväisyys.

YTHS:n on tuotettava opiskeluterveydenhuollon palvelut pääosin omana toimintanaan. Jos tämän lain mukaista tuottamisvelvollisuutta ei voida muuten toteuttaa, YTHS voi hankkia omaa toimintaansa täydentäviä palveluja muulta palveluntuottajalta noudattaen julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettua lakia (1397/2016).

YTHS tuottaisi opiskeluterveydenhuollon palvelut ensisijaisesti omana toimintanaan, mutta joissain tilanteissa tiettyä henkilöstöryhmää, esimerkiksi opiskeluterveydenhuoltoon perehtyneet lääkärit, voi olla vaikea rekrytoida tai joillain maantieteellisillä alueilla voi olla tarpeen täydentää omaa palvelutuotantoa hankkimalla palveluja muulta palveluntuottajalta. Alihankinnan tulee kuitenkin olla omaa toimintaa täydentävää, joten esimerkiksi kokonaisen maantieteellisen alueen opiskeluterveydenhuollon palveluja ei olisi mahdollista tuottaa alihankinnan kautta.

Myös niissä tilanteissa, joissa YTHS on käyttänyt alihankkijaa, YTHS vastaisi alihankkijan yksittäiselle opiskelijalle antamasta palvelusta ja on kokonaisvastuussa yksittäisen opiskelijan saamista opiskeluterveydenhuollon palveluista. Tällä varmistettaisiin alihankintapalvelujen laatua ja potilasturvallisuutta. YTHS:llä olisi myös velvollisuus raportoida hankkimistaan palveluista Kansaneläkelaitokselle samalla tavoin kuin itse tuottamistaan palveluista.

YTHS:n nykyinen käytäntö on, että YTHS tekee itse hoidon tarpeen arvion, jota myös alihankkijat ovat velvollisia noudattamaan. Tällöin myös muulta palveluntuottajalta hankitut palvelut on toteutettava osana YTHS:n tuottaman opiskeluterveydenhuollon kokonaisprosessia.

9 §. *Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön tehtävät.* YTHS:n olisi palveluja tuottaessaan huolehdittava palveluverkon toimivuudesta, resursoinnista, toiminnan kehittämisestä, ammattihenkilöstön riittävydestä ja osaamisesta, palvelujen saatavuudesta ja saavutettavuudesta sekä ammattimaisesta johtamisesta ja omavalvonnasta. Palveluja tuottaessa on myös käytettävä palvelujen yhteensovittamisen toteutumista koskevaa alueellista ja kansallista tietoa, tutkimukseen perustuvaa muuta tietoa sekä asiakkaiden ja henkilöstön kokemuksiin perustuvaa tietoa.

YTHS:n harjoittama mahdollinen muu toiminta ei saisi vaarantaa tässä laissa säädettyjen velvoitteiden täyttämistä. Momentissa tarkoitettu muu toiminta voisi olla esimerkiksi palvelujen myyntiä muille kuin opiskeluterveydenhuollon asiakkaille. Tällä hetkellä YTHS:llä on vain vähäisessä määrin tällaista toimintaa, esimerkiksi laboratoriopalvelun, isännöinnin ja siivouksen myyntiä Turussa.

YTHS:n koordinoima Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimus (KOTT) on toteutettu neljän vuoden välein vuodesta 2000 lähtien. Terveystutkimuksen aineisto kerätään sekä ammattikorkeakouluopiskelijoilta että yliopisto-opiskelijoilta. Otos on ollut vuodesta 2008 lähtien 10 000 opiskelijaa. Tutkimus on toteutettu opetus- ja kulttuuriministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön sekä YTHS:n rahoituksella. Vuoden 2016 budjetti oli 160 000 euroa.

Tutkimus sisältää kysymyksiä terveydentilasta, terveyspalvelujen käytöstä, terveiskäyttäytymisestä, hampaiden hoidosta, liikunnasta, ruokatottumuksista, päihteiden käytöstä, rahapelaamisesta ja internetin käytöstä, opiskelusta, toimeentulosta ja työssäkäynnistä sekä ihmissuhteista. Tulokset raportoidaan laajasti eri näkökulmista.

10 §. *Kiireettömään hoitoon pääsy.* Kansaneläkelaitoksen järjestämään ja YTHS:n tuottamaan opiskeluterveydenhuoltoon sovellettaisiin terveydenhuoltolain 51 §:ssä tarkoitettuja hoitoon pääsyä koskevia säädöksiä. Sen mukaan potilaan tulee saada arkipäivisin virka-aikana välittömästi yhteys terveydenhuollon toimintayksikköön. Terveyspalvelun ammattihenkilön on tehtävä hoidon tarpeen arviointi viimeistään kolmantena arkipäivänä siitä, kun potilas otti yhteyden, jollei arviota ole voitu tehdä ensimmäisen yhteydenoton aikana. Hoidon tarpeen arvioinnin yhteydessä lääketieteellisesti tai hammaslääketieteellisesti tarpeelliseksi todettu hoito on järjestettävä potilaan terveydentila ja sairauden ennakoitavissa oleva kehitys huomioon ottaen kohtuullisessa ajassa, kuitenkin kolmessa kuukaudessa siitä, kun hoidon tarve on arvioitu. Tämä kolmen kuukauden enimmäisaika voidaan ylittää suun terveydenhuollossa ja perusterveydenhuollon yhteydessä toteutettavassa erikoissairaanhoidossa enintään kolmella kuukaudella, jos lääketieteellisistä, hoidollisista tai muista vastaavista perustelluista syistä hoidon antamista voidaan lykätä potilaan terveydentilan vaarantumatta.

11 §. *Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon neuvottelukunta.* Sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä toimisi valtioneuvoston kolmeksi vuodeksi kerrallaan asettama korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon neuvottelukunta.

Neuvottelukunnassa olisivat edustettuina sosiaali- ja terveysministeriö, valtiovarainministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, Kansaneläkelaitos, maakunnat, THL, YTHS, yliopistot ja ammattikorkeakoulut, ylioppilaskunnat ja opiskelijakunnat.

Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon neuvottelukunnan tehtävänä olisi:

- 1) seurata korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämistä;
- 2) ohjata ja seurata YTHS:n tuottaman opiskeluterveydenhuollon toteutumista;
- 3) kehittää YTHS:n tuottamaa opiskeluterveydenhuoltoa;
- 4) edistää YTHS:n tuottaman opiskeluterveydenhuollon ja maakuntien järjestämän opiskeluterveydenhuollon ja muun terveydenhuollon yhteensovittamista;
- 5) seurata palveluverkkoa ja opiskeluterveydenhuollon palvelujen toteutumista, palvelujen käyttöä ja tarvetta valtakunnallisesti sekä opiskelijoiden tyytyväisyyttä palveluihin.

Valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin tarkemmin korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon neuvottelukunnan kokoonpanosta, asettamisesta ja tehtävistä.

12 §. *Palvelujen yhteensovittaminen muiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kanssa.* Kansaneläkelaitoksen ja YTHS:n on otettava huomioon opiskeluterveydenhuollon järjestämisessä ja tuottamisessa palvelujen yhteensovittaminen muiden sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä kuntoutuspalvelujen kanssa. Lisäksi tulee huomioida palvelukokonaisuuden ja sujuvien palveluketjujen toteutuminen yhteistyössä maakunnan järjestämän opiskeluterveydenhuollon ja muun sosiaali- ja terveydenhuollon sekä kuntoutuspalvelujen järjestäjien kanssa.

Maakunnilla on järjestämisvastuu muista sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista. Ne tuotetaan muun muassa maakunnan liikelaitoksessa, ostopalveluna, sosiaali- ja terveyskeskuksessa, suunhoidon yksikössä, asiakassetelillä tai henkilökohtaisella budjetilla. Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon tuottaminen eroaa muiden sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamisesta, sillä tuottajana on ainoastaan YTHS ja palvelut ovat sidoksissa korkeakoulun opiskeluyhteisöön ja -ympäristöön. Sen vuoksi on tärkeää yhteen sovittaa palvelut muiden sosiaali- ja terveyspalvelujen kanssa, jotta pystytään varmistamaan palvelukokonaisuudet ja sujuvat palveluketjut maakunnan järjestämien palvelujen kanssa. Erityisesti tilanteissa, joissa opiskelija tarvitsee sosiaali- ja terveyspalveluja, jotka eivät kuulu opiskeluterveydenhuollon piiriin, tulee varmistaa sujuvat palveluketjut ja -prosessit.

YTHS:n tehtävänä olisi myös koordinoita korkeakouluopiskelijoiden toiminta-, opiskelu- ja työkyvyn tuen sekä kuntoutuksen prosesseja. YTHS:n tulisi toimia tiiviissä yhteistyössä muiden opiskelijan hoidosta ja kuntoutuksesta vastaavien tahojen kanssa opiskelijan sujuvan kuntoutumisprosessin varmistamiseksi.

13 §. *Palvelujen tuottamisessa syntyvät häiriötilanteet.* Pykälän mukaan tilanteessa, jossa YTHS ei pystyisi tuottamaan tässä laissa säädettyjä opiskeluterveydenhuollon palveluja eikä toteuttamaan tämän lain 8 ja 9 §:ssä säädettyjä tehtäviään laissa edellytetyllä tavalla, Kansaneläkelaitoksen olisi järjestettävä palvelut muulla tavalla. Kansaneläkelaitoksen järjestämisvastuuseen kuuluisi opiskeluterveydenhuollon järjestäminen myös siinä tilanteessa, jos YTHS ei pystyisi niitä tuottamaan. Pykälässä tarkoitettu tilanne olisi hyvin poikkeuksellinen, kuten esimerkiksi säätiön konkurssi tai purkautuminen muusta syystä taikka laajamittainen ja pitkäkestoinen ongelma palvelujen tuottamisessa tai muu tilanne, jossa YTHS ei laajamittaisesti ja

pitkäkestoisesti kykenisi täyttämään säädettävän lain mukaisia velvoitteitaan tai laiminlöisi niitä. Kyseessä oleva ongelmatilanne ei voisi olla paikallinen, vaan jotta pykälää ryhdyttäisiin soveltamaan, kyseessä tulisi olla valtakunnallinen tai useaa aluetta koskeva ongelma palvelujen tuottamisessa.

Pykälän tavoitteena on palvelujen turvaaminen opiskelijoille siinäkin tilanteessa, että lakisääteinen tuottaja ei kykenisi tuottamaan palvelua. Tässä tilanteessa Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus ja velvollisuus järjestämisvastuunsa nojalla hankkia opiskeluterveydenhuollon palvelut muulla tavoin, esimerkiksi hankkimalla ne muilta terveydenhuollon toimijoilta.

Kun kyseeseen saattaisi tulla pykälässä tarkoitettu tilanne, Kansaneläkelaitoksen ja YTHS:n tulisi neuvotella keskenään siitä, onko kyseessä pykälässä tarkoitettu tilanne ja selvittää mahdollisuudet ja aikataulu tilanteen lainmukaiseksi saattamiselle. YTHS:n kanssa käytävien neuvottelujen perusteella Kansaneläkelaitoksen tulee todeta, täytyvätkö pykälän soveltamisen edellytykset.

2 luku Opiskeluterveydenhuollon rahoitus

14 §. *Opiskeluterveydenhuollon hyväksyttävät kustannukset.* Pykälässä säädettäisiin korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon hyväksyttävistä kustannuksista.

Pykälän 1 momentin mukaan korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon hyväksyttäviä kustannuksia olisivat terveydenhuoltolain 17 §:ssä tarkoitettujen opiskeluterveydenhuollon palvelujen tuottamisesta aiheutuvat tarpeelliset ja kohtuulliset kustannukset. Hyväksyttävien kustannusten määrittelyssä otettaisiin huomioon laatua, vaikuttavuutta, taloudellisuutta ja tuottavuutta koskevat tavoitteet, jotka Kansaneläkelaitos korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestäjänä asettaisi.

Pykälän 2 momentin mukaan korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon hyväksyttävät kokonaiskustannukset muodostuisivat opiskelijalle annettavien opiskeluterveydenhuollon palvelujen opiskelijakohtaisesta hyväksyttävästä kustannuksesta kerrottuna läsnä olevaksi ilmoittautuneiden korkeakouluopiskelijoiden määrällä. Syyslukukaudella läsnä olevaksi ilmoittautuneiden korkeakouluopiskelijoiden määrä olisi pääsääntöisesti tiedossa lokakuun loppuun mennessä.

Hyväksyttävät kokonaiskustannukset määriteltäisiin valtiontalouden kehyksiä ja valtion talousarviota valmisteltaessa.

15 §. *Arvio hyväksyttävistä kustannuksista.* Pykälässä säädettäisiin korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon hyväksyttävien kustannusten arvioinnista.

Pykälän 1 momentin mukaan sosiaali- ja terveysministeriö laatisi vuosittain arvion 14 §:ssä tarkoitetuista opiskeluterveydenhuollon hyväksyttävistä kustannuksista. Arvion tavoitteena olisi saada tietoa opiskeluterveydenhuollon kustannuksiin vaikuttavista tekijöistä ja vuosittaisesta rahoitustarpeesta. Sosiaali- ja terveysministeriö arvioisi myös opiskeluterveydenhuollon kustannusten tulevaa kehitystä.

Arvion perusteella sosiaali- ja terveysministeriö tekisi ehdotuksen valtion rahoitusosuudesta opiskeluterveydenhuoltoon julkisen talouden suunnitelmaa ja valtion talousarviota varten.

Arvio perustuisi opiskeluterveydenhuollon palvelujen tarpeeseen, saatavuuteen, taloudellisuuteen ja vaikuttavuuteen. Arviossa otettaisiin huomioon palvelujen saatavuuden toteutunut kehitys ja saatavuuden mahdolliset ongelmat sekä kustannustason muutos.

Pykälän 2 momentin mukaan sosiaali- ja terveysministeriön laatima arvio perustuisi Kansaneläkelaitoksen toimittamiin 21 §:ssä tarkoitettuihin ja muihin selvityksiin ja arvioihin. Kansaneläkelaitoksesta annetun lain (731/2001) 2 §:n 3 momentin perusteella Kansaneläkelaitoksen tehtävänä on harjoittaa etuusjärjestelmien ja oman toimintansa kehittämistä palvelevaa tutkimusta sekä laatia tilastoja, arvioita ja ennusteita. Lisäksi hyödynnettäisiin THL:n keräämiä opiskeluterveydenhuoltoa koskevia tietoja, esimerkiksi perusterveydenhuollon avohoidon ilmoitustietoja sekä korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksen tietoja. Sosiaali- ja terveysministeriö käyttäisi tarvittaessa myös muiden tahojen, kuten YTHS:n, opiskeluterveydenhuollon tilaa koskevia selvityksiä ja tietoja.

16 §. *Hyväksyttävien kustannusten tarkistaminen.* Pykälässä säädettäisiin korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon hyväksyttävien kustannusten vuosittaisesta tarkistamisesta.

Pykälän 1 momentin mukaan hyväksyttävät kustannukset tarkistettaisiin vuosittain 15 §:ssä tarkoitetun arvioinnin perusteella. Kustannukset voivat joko laskea tai nousta. Hyväksyttävien kustannusten enimmäiskasvua rajoitettaisiin soveltuvalla indeksillä kustannusten hallinnan varmistamiseksi. Hyväksyttäviä kustannuksia voitaisiin kuitenkin korottaa vuosittain enintään työntekijän eläkelain (395/2006) 96 §:n 1 momentissa tarkoitettulla palkkakertoimella.

Nykyisin Kansaneläkelaitos käyttää YTHS:n kustannusten seurannassa indeksiä, josta ansiotasoindexin osuus on 70 % ja kuluttajahintaindeksin osuus on 30 %. Perusteena tämän indeksin käytölle on se, että YTHS:n kustannuksista yli 68 % aiheutuu henkilöstömenoista. Työeläkelakien mukaisessa palkkakertoimessa ansiotason muutoksen painokerroin on 0,8 ja kuluttajahintojen muutoksen painokerroin on 0,2. Siten jo olemassa olevista ja voimassa olevan lain-säädännön mukaisista indekseistä työeläkelakien mukainen palkkakerroin soveltuisi parhaiten kuvaamaan YTHS:n kustannuskehitystä. Palkkakerointa ei myöskään ole jäädytetty sen olemassaolonaikana.

Korkeakouluopiskelijoiden terveyspalvelujen tarpeen ei arvioida kasvavan samassa suhteessa kuin koko väestön sosiaali- ja terveyspalvelujen tarpeen arvioidaan kasvavan. YTHS:n opiskelijakohtaiset kustannukset ovat viime vuosina pysyneet vakaina. Siten esimerkiksi maakuntaindeksin käyttö kuvaamaan YTHS:n kustannuskehitystä ja rajoittamaan hyväksyttävien kustannusten enimmäiskasvua saattaisi johtaa sellaiseen kustannusten kasvuun, joka ei olisi perusteltu suhteessa korkeakouluopiskelijoiden palvelutarpeeseen.

Eduskunta päättää vuosittain opiskeluterveydenhuollon hyväksyttävien kustannusten enimmäismäärästä ja valtion rahoituksesta opiskeluterveydenhuoltoon valtion talousarvion yhteydessä. Opiskelijakohtaisen kustannuksen lähtökohtana on käytetty YTHS:n vuoden 2016 tilinpäätöstietojen mukaista opiskelijakohtaista kustannusta 301,55 euroa/opiskelija. Viime vuosina opiskelijakohtaiset kustannukset ovat olleet melko vakaita ja myös siksi kustannuslaskennan pohjana on hyödynnetty edellä mainittua opiskelijakohtaista kustannusta.

Pykälän 2 momentin mukaan hyväksyttävien kustannusten tarkistuksessa voitaisiin kuitenkin ottaa huomioon opiskeluterveydenhuollon palvelujen laajuuden tai sisällön muutos tai muu palvelujen tuottamista koskeva muutos, joka johtuu laista tai asetuksesta. Lisäksi voitaisiin ottaa huomioon opiskeluterveydenhuollon palvelujen tuottamista koskeva muutos, joka johtuu toimintaympäristön olennaisesta muutoksesta.

Opiskeluterveydenhuollon palvelujen saatavuuden varmistamiseksi olisi mahdollistettava poikkeaminen hyväksyttävien kustannusten enimmäiskasvua rajoittavasta indeksistä lainsäädännön muutosten tai YTHS:stä riippumattomien toimintaympäristön olennaisten muutosten perusteella. Toimintaympäristön olennaisia muutoksia voisivat olla esimerkiksi korkeakouluverkoston muutokset, joiden johdosta YTHS:n tulisi perustaa uusia toimipisteitä tai lakkauttaa olemassa olevia toimipisteitä.

17 §. Rahoituksen periaatteet. Pykälässä säädettäisiin korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon rahoituksen periaatteista, rahoittajatahoista ja rahoitusosuuksista.

Pykälän 1 momentin mukaan opiskeluterveydenhuollon rahoitus koostuisi opiskelijoiden Kansaneläkelaitokselle suorittamista 24 §:ssä tarkoitetuista terveydenhoitomaksuista ja valtion Kansaneläkelaitokselle maksamasta rahoituksesta.

Pykälän 2 momentin mukaan valtion varoista rahoitettaisiin 77 prosenttia ja opiskelijoilta perittävillä terveydenhoitomaksuilla rahoitettaisiin 23 prosenttia opiskeluterveydenhuollon hyväksyttävistä kokonaiskustannuksista.

Tavoitteena olisi rahoituksen jakautuminen valtion rahoitusosuuden ja opiskelijoilta perittävien terveydenhoitomaksujen tuoton kesken pykälän 2 momentin mukaisilla prosenttiosuuksilla. Terveydenhoitomaksun määrä ja rahoitusosuudet perustuisivat kuitenkin arvioon toteutuvasta opiskelijamäärästä, joten terveydenhoitomaksujen kautta kertyvä opiskelijoiden rahoitusosuus ei käytännössä olisi täsmälleen 23 prosenttia kokonaisrahoituksesta.

Toteutuneeseen opiskelijoiden rahoitusosuuteen vaikuttaisi myös se, kuinka moni opiskelija käytännössä maksaisi terveydenhoitomaksun säädettyssä ajassa, sillä mahdolliset perintätoimet viivästyttäisivät maksutuoton kertymistä. Osaa maksamatta jääneistä maksuista ei välttämättä saataisi perittyä edes perintätoimien kautta. Lisämaksujen jälkikäteinen kerääminen ei kuitenkaan olisi tarkoituksenmukaista toimenpiteiden hallinnollisen kuormittavuuden ja vaikean ennakoitavuuden vuoksi.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että jos opiskelijoiden terveydenhoitomaksut eivät jonakin vuonna kattaisi kokonaan 23 prosenttia hyväksyttävistä kokonaiskustannuksista, puuttuva osuus rahoitettaisiin viipymättä valtion varoista lisätalousarviomenettelyssä. Jos opiskelijoiden terveydenhoitomaksut olisivat jonakin vuonna enemmän kuin 23 prosenttia hyväksyttävistä kokonaiskustannuksista, ylittävää osuutta ei palautettaisi opiskelijoille.

Rahoitusosuuksien jakauman arvioidaan käytännössä poikkeavan pykälän 2 momentin mukaisista prosenttiosuuksista varsin vähän, todennäköisesti ainoastaan prosentin sadasosia tai kymmenyksiä. Poikkeamat toteutuneissa rahoitusosuuksissa pyrittäisiin ottamaan huomioon ja korjaamaan seuraavien vuosien terveydenhoitomaksujen määrää määriteltäessä. Aiempien vuosien poikkeamia ei kuitenkaan kompensoitaisi seuraavien vuosien terveydenhoitomaksuissa.

Terveydenhoitomaksujen lisäperintä opiskelijoilta tai liikaa perittyjen maksujen palautus opiskelijoille olisi käytännössä hyvin hankalaa, koska opiskelijoiden rahoitusosuuden toteutuminen olisi mahdollista todentaa vasta jälkikäteen, seuraavana vuonna. Tällöin edellistä vuotta koskevat mahdolliset lisämaksut tai palautukset kohdistuisivat eri opiskelijajoukkoon kuin jolta maksut olisi alun perin peritty.

18 §. Opiskeluterveydenhuollon lisärahoitus ennakoimattomassa tilanteessa. Pykälässä säädettäisiin korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon lisärahoituksesta.

Sen lisäksi mitä 17 §:ssä säädetään, valtio vastaisi siitä, että Kansaneläkelaitoksen käytettävissä on korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon riittävä rahoitus, jos se on välttämätöntä opiskeluterveydenhuollon palvelujen saatavuuden turvaamiseksi äkillisestä ja ennakoinnattomasta syystä johtuen.

Pykälässä tarkoitettu lisärahoitus voisi tulla käyttöön poikkeuksellisissa, äkillisissä ja ennakoinnattomissa tilanteissa, joissa opiskeluterveydenhuollon palvelujen tarve yllättäen ja ennakoinnattomasti kasvaisi. Tällainen tilanne voisi olla esimerkiksi oppilaitoksessa tai alueella tapahtunut onnettomuus, väkivaltatilanne tai muu vastaava tilanne, josta aiheutuisi lisärahoitus-tarve tarvittavan jälkihoidon ja opiskelukyvyn tuen toteuttamiseksi. Pykälässä tarkoitettu lisärahoitus olisi kertaluonteinen ja tapauskohtaisesti päätettävä eikä sitä otettaisi myöhemmin huomioon 16 §:n mukaisessa hyväksyttävien kustannusten tarkistamisessa.

19 §. Valtion rahoitusosuuden suoritukset. Pykälässä säädettäisiin valtion rahoitusosuuden suorituksista Kansaneläkelaitokselle. Kyseessä olisi kaksivuotinen siirtomääräraha. Valtio suorittaisi Kansaneläkelaitokselle neljässä erässä vuoden aikana korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon valtion rahoitusosuuden. Kansaneläkelaitoksen olisi kymmenen pankkipäivää ennen kunkin erän maksupäivää ilmoitettava sosiaali- ja terveysministeriölle valtion maksuerän suuruus.

Valtion maksuerien suuruus voisi vaihdella vuodelle talousarviossa myönnetyn valtion rahoitusosuuden puitteissa. Vaihtelu riippuisi esimerkiksi opiskeluterveydenhuollon palvelujen tuottamiseksi YTHS:lle maksettavista korvauksista ja opiskelijoiden terveydenhoitomaksujen kertymisestä. Pääosa terveydenhoitomaksuista kertyisi oletettavasti lukukausien alussa eli tammi-maaliskuussa ja heinä-syyskuussa.

20 §. Kansaneläkelaitoksen toimintakulut. Pykälässä säädettäisiin Kansaneläkelaitoksen toimintakulujen korvaamisesta. Valtio korvaisi Kansaneläkelaitokselle tämän lain toimeenpanosta aiheutuvat toimintakulut, siten kuin Kansaneläkelaitoksesta annetun lain (731/2001) 12 d §:ssä säädetään.

Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestäminen ja opiskelijoiden terveydenhoitomaksun kerääminen ja mahdollinen perintä olisivat Kansaneläkelaitokselle uusia tehtäviä ja edellyttäisivät uusia tietojärjestelmäratkaisuja eli tietojärjestelmien toteuttamista ja ylläpitoa sekä uusien tehtävien edellyttämät henkilöstöresurssit.

21 §. Kansaneläkelaitoksen selvitykset ja arvio. Pykälässä säädettäisiin Kansaneläkelaitoksen vuosittain sosiaali- ja terveysministeriölle toimittamista selvityksistä ja arvioista koskien sen järjestämää opiskeluterveydenhuoltoa.

Pykälän 1 momentin mukaan Kansaneläkelaitoksen olisi vuosittain huhtikuun loppuun mennessä toimitettava sosiaali- ja terveysministeriölle selvitykset YTHS:n edellisenä vuonna tuotaman opiskeluterveydenhuollon toteutumisesta.

Kansaneläkelaitos laatisi ja koostaisi vuosittain huhtikuun loppuun mennessä selvitykset YTHS:n tuottaman opiskeluterveydenhuollon toteutumisesta. Selvitykset tulisi antaa ainakin talouden toteumasta, opiskelijamäärästä, henkilöstöresurssien kehityksestä, toiminnassa tapahtuneista muutoksista, tavanomaista suuremmista investoinneista sekä Kansaneläkelaitoksen YTHS:lle asettamien tavoitteiden toteutumisesta.

Kansaneläkelaitos laatisi vuosittain helmikuun loppuun mennessä alustavat arviot ja huhtikuun loppuun mennessä tarkemmat arviot 14 §:n mukaisista seuraavaa vuotta koskevista hy-

väksyttävistä kustannuksista. Selvitystensä ja arvioidensa laatimiseksi Kansaneläkelaitos kävisi neuvotteluja YTHS:n kanssa ja hyödyntäisi säätiöltä saatavaa talousarviota ja muita säätiöltä saatavia tarpeellisia selvityksiä sekä kuulisi tarvittaessa muita opiskeluterveydenhuollon keskeisiä sidosryhmiä. Kansaneläkelaitos laatisi arviot tarvittavasta opiskelijakohtaisesta rahoituksesta, opiskelijamäärän kehityksestä ja tarvittavan rahoituksen kokonaismäärästä kuuluttamaan tarvittavia asiantuntijatahoja. Kansaneläkelaitos ottaisi arvioissaan huomioon YTHS:n tuottaman opiskeluterveydenhuollon viimeisimmän tili- ja toimintakauden tiedot, palvelutarvetta ja saatavuutta koskevat tiedot sekä mahdolliset toimintaan vaikuttavat lainsäädännön muutokset. Kansaneläkelaitos tuottaisi arvioidensa tueksi tarpeelliset perustelevat ja täsmentävät selvitykset.

Pykälän 2 momentin mukaan Kansaneläkelaitoksen olisi vuosittain helmikuun loppuun mennessä toimitettava sosiaali- ja terveysministeriölle arvio seuraavalle vuodelle vahvistettavasta opiskelijoiden terveydenhoitomaksun suuruudesta. Arviota käytettäisiin valtion talousarviovalmistelun pohjana ja sitä tarkennettaisiin syksyllä, kun opiskelijamäärä on tiedossa.

3 luku **Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiölle suoritettava korvaus**

22 §. Korvauksen maksaminen. Pykälässä säädettäisiin Kansaneläkelaitoksen YTHS:lle suorittaman korvauksen määrittelemisestä, korvauksen maksamisesta ja korvauksen tarkistamisesta.

Pykälän 1 momentin mukaan Kansaneläkelaitos maksaisi korvauksen YTHS:lle opiskeluterveydenhuollon palvelujen tuottamisesta aiheutuvista kustannuksista. Korvaus perustuisi opiskelijakohtaiseen hyväksyttävään kustannukseen ja arvioon opiskelijamäärästä.

Pykälän 2 momentin mukaan Kansaneläkelaitos ottaisi korvausta määrittäessään huomioon YTHS:n tuottaman opiskeluterveydenhuollon käyttökustannukset ja perustamiskustannukset sekä YTHS:n hallintokustannuksista sen osan, joka kohdistuisi tämän lain mukaiseen toimintaan.

Korvausta määritettäessä otettaisiin huomioon kaikki tämän lain mukaisten velvoitteiden ja palveluiden toteuttamiseksi YTHS:lle aiheutuvat tarpeelliset ja kohtuulliset perustamis- ja käyttökustannukset. Kustannusten tarpeellisuutta ja kohtuullisuutta arvioitaisiin suhteessa tämän lain ja terveydenhuoltolain 17 §:n mukaisiin YTHS:n tehtäviin ja velvoitteisiin. Arvioinnissa otettaisiin huomioon myös YTHS:n toiminnan tehokkuus ja taloudellisuus, käytettävissä olevan valtion ja opiskelijoiden rahoituksen määrä sekä varojen tarkoituksenmukainen käyttö. Lisäksi otettaisiin huomioon Kansaneläkelaitoksen YTHS:n tässä laissa tarkoitetulle toiminnalle asettamat laatua, vaikuttavuutta, taloudellisuutta ja tuottavuutta koskevat tavoitteet.

Tarpeellisia perustamiskustannuksia olisivat muun muassa opiskeluterveydenhuollon palvelujen tuottamiseksi välttämättömät tutkimus-, hoito- ja toimistolaitteiston ja -kaluston sekä terveydenhuollon ja hallinnon tietojärjestelmien hankkimisesta ja uusimisesta aiheutuneet kustannukset.

Tarpeellisia käyttökustannuksia olisivat muun muassa:

1. terveydenhuollon ammattihenkilöiden ja asiantuntijoiden sekä avustavan henkilökunnan, hallinnollisen henkilökunnan ja siivoushenkilökunnan palkkakustannukset sekä niistä maksetut pakolliset sivukulut tai vastaavien palvelujen muulta palveluntuottajalta hankkimisesta aiheutuvat vastaavat kustannukset

2. terveydenhuollon ammattihenkilöstön täydennyskoulutus ja muu ammattitaidon ylläpitämiseen liittyvä koulutus
3. toimitilojen kohtuulliset vuokra- ja ylläpitokustannukset
4. tutkimus-, hoito- ja toimistolaitteiston ja -kaluston käytöstä ja kunnossapidosta aiheutuneet kustannukset sekä tutkimus- ja hoitovälineiden ja -tarvikkeiden kustannukset sekä tietojärjestelmien jatkuvat lisenssi- ja muut vastaavat kustannukset
5. säädettävän lain velvoitteiden toteuttamiseksi tarpeelliset YTHS:n yleiset hallintokustannukset sekä
6. muut opiskeluterveydenhuollon toteuttamiseksi ja kehittämiseksi välttämättömät kustannukset.

Pykälän 3 momentin mukaan Kansaneläkelaitos suorittaisi YTHS:lle korvauksen neljässä erässä vuoden aikana.

Korvauksen maksuerien suuruus voisi vaihdella vuosittaisen kokonaiskorvauksen puitteissa. Kansaneläkelaitos ja YTHS voisivat sopia kunkin maksuerän suuruudesta. Kansaneläkelaitoksen olisi vuosittaisen kokonaiskorvauksen puitteissa turvattava maksuerien kautta YTHS:n riittävä maksuvalmius. Maksuerät eivät olisi riippuvaisia siitä, minä ajankohtana opiskelijat maksavat terveydenhoitomaksunsa.

Pykälän 4 momentin mukaan korvauksen määrä tarkistettaisiin lopullisen opiskelijamäärän mukaisesti. Tarkistusmenettelystä säädettäisiin tarvittaessa valtioneuvoston asetuksella. Lopullinen opiskelijamäärä olisi kevät- ja syyslukukausien opiskelijamäärien keskiarvo.

Kansaneläkelaitos tekisi toteutuneeseen opiskelijamäärään perustuvan tarkistuspäätöksen kokonaiskorvauksen määrästä YTHS:n tili- ja toimintakauden päätyttyä. Lopullinen kevät- ja syyslukukausien opiskelijamäärien keskiarvon toteuma, johon kokonaiskorvauksen määrittely perustuisi, on tiedossa vasta kunkin lukukauden päätyttyä. Korkeakoulut voivat voimassa olevan lainsäädännön perusteella määrätä ajankohdat, jolloin opiskelijoiden on ilmoittauduttava läsnä oleviksi oppilaitokseen. Tästä johtuen läsnäoloilmoittautumisia voi tapahtua koko vuoden ajan. Suurimmaksi osaksi läsnäoloilmoittautumiset tapahtuvat kuitenkin lukukausien alussa. Kansaneläkelaitoksen tekemän tarkistuspäätöksen perusteella kokonaiskorvauksen määrä voisi laskea tai nousta riippuen toteutuneesta opiskelijamäärästä.

Mikäli tietyllä tili- ja toimintakaudella YTHS:n tuotantokustannukset osoittautuisivat ennalta määritellyä korvausta alemmiksi, Kansaneläkelaitos ottaisi ylijäämän huomioon seuraavan tili- ja toimintakauden korvausta määrittäessään.

Pykälän 5 momentin mukaan YTHS:n tili- ja toimintakauden päätyttyä Kansaneläkelaitos tarkastaisi opiskeluterveydenhuollon tuottamisesta aiheutuneet kustannukset ja toiminnalle asetettujen laatua, vaikuttavuutta, taloudellisuutta ja tuottavuutta koskevien tavoitteiden toteutumisen. Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestäjänä Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus ja velvollisuus seurata ja tarkastaa YTHS:n tämän lain mukaisen toiminnan laatua, vaikuttavuutta, taloudellisuutta, tuottavuutta ja tehokkuutta. Tämän perusteella Kansaneläkelaitos toimittaisi sosiaali- ja terveysministeriölle 21 §:n 1 momentissa tarkoitettut selvitykset.

23 §. Takaisinperintä ja lisäsuoritus. Pykälässä säädettäisiin Kansaneläkelaitoksen YTHS:lle suorittaman korvauksen takaisinperinnästä ja korvauksen lisäsuorituksen maksamisesta.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että jos YTHS on käyttänyt korvausta muuhun kuin tämän lain mukaiseen toimintaan, Kansaneläkelaitos tekisi päätöksen korvauksen takaisinperinnästä.

Pykälän 2 momentin mukaan, jos Kansaneläkelaitos havaitsisi 22 §:n 4 momentissa tarkoitettussa tarkistuksessa, että korvausta on maksettu liikaa, Kansaneläkelaitos tekisi päätöksen liikaa maksetun korvauksen takaisinperinnästä. Jos taas tarkistuksen perusteella YTHS:llä olisi oikeus lisäkorvaukseen, Kansaneläkelaitos maksaisi lisäkorvauksen sen jälkeen, kun korvauksen tarkistus on tehty.

Pykälän 3 momentin mukaan takaisinperintä tai lisäsuoritus voitaisiin ottaa huomioon seuraavissa Kansaneläkelaitoksen YTHS:lle maksamissa korvauksen maksuerissä.

Kansaneläkelaitos antaisi mahdollisesta liikaa maksetun korvauksen takaisinperinnästä YTHS:lle valituskelpoisen päätöksen. Liikaa maksettu korvaus voitaisiin periä takaisin vähentämällä se Kansaneläkelaitoksen seuraavista YTHS:lle maksamista korvauksen maksueristä. Takaisinperintä voitaisiin jakaa useampaan maksuerään, jos takaisinperittävä summa olisi merkittävä ja YTHS:n maksuvalmiuden turvaaminen sitä vaatisi.

Tarkistuspäätöksen perusteella syntyvä lisäkorvaus maksettaisiin YTHS:lle seuraavien korvauksen maksuerien yhteydessä.

4 luku **Terveydenhoitomaksu**

24 §. Terveystenhoitomaksun maksuvelvollisuus. Tämän lain 2 §:ssä tarkoitetun korkeakouluopiskelijan, joka on ilmoittautunut läsnä olevaksi oppilaitokseen tai opiskelee Maanpuolustuskorkeakoulussa muita kuin upseerin virkaan vaadittavia sotatieteellisiä ja sotilasammattillisia opintoja, on suoritettava lukukausikohtainen terveydenhoitomaksu Kansaneläkelaitokselle.

Kevätlukukauden maksu on suoritettava viimeistään tammikuun 31 päivänä ja syyslukukauden maksu viimeistään syyskuun 30 päivänä. Jos opiskelija ilmoittautuu läsnä olevaksi opiskelijaksi kevätlukukaudelle tammikuun 31 päivän jälkeen, maksu on suoritettava viimeistään 31 päivänä heinäkuuta. Jos opiskelija ilmoittautuu läsnä olevaksi opiskelijaksi syyslukukaudelle syyskuun 30 päivän jälkeen, maksu on suoritettava viimeistään 31 päivänä joulukuuta. Käytäntö olisi selkeä opiskelijoille ja Kansaneläkelaitokselle yksinkertainen ja kustannustehokas sen sijaan, että maksun eräpäivä määräytyisi läsnä olevaksi ilmoittautumisajankohdan mukaan yksilöllisesti.

Terveydenhoitomaksu maksettaisiin lukukausittain. Vaikka opiskelija valmistuisi kesken lukukauden, maksua ei palautettaisi ja oikeus opiskeluterveydenhuollon palvelujen käyttöön säilyisi kyseisen lukukauden loppuun.

Pykälässä säädettäisiin kesken lukukauden korkeakouluun läsnä olevaksi ilmoittautuneen opiskelijan velvoitteesta maksaa Kansaneläkelaitokselle terveydenhoitomaksu ja terveydenhoitomaksun maksuajasta. Terveystenhoitomaksut on tarkoituksenmukaista kerätä etupainotteisesti heti, kun korkeakouluopiskelijan maksuvelvollisuus ja oikeus käyttää YTHS:n palveluja ovat muodostuneet.

Maanpuolustuskorkeakoulun opiskelija opiskelee tutkintoon vaadittavat opinnot opetus suunnitelmassa määritellyssä ajassa. Opiskelija voi menettää opiskeluoikeutensa, jos Maanpuolustuskorkeakoulu ei myönnä hänelle lisäaikaa opintojen loppuun saattamiseen. Maanpuolustuskorkeakoulun tutkinto-opiskelijoilla on läsnäolovelvollisuus tutkintoon kuuluvassa opetuksessa ja harjoituksissa. Heillä ei ole läsnä olevaksi ilmoittautumismenettelyä.

Kansaneläkelaitoksen, YTHS:n sekä opiskelija- ja ylioppilaskuntien on panostettava opiskelijoiden ohjeistamiseen ja viestintään, jotta opiskelijat tulevat tietoisiksi maksuvelvollisuudesta ja maksamiseen liittyvistä menettelyistä.

25 §. Terveystenhoitomaksun suuruus. Terveystenhoitomaksun lukukausikohtaisessa määrässä otettaisiin huomioon, että opiskelijoilta perittävillä terveystenhoitomaksuilla tulisi rahoitettavaksi 23 prosenttia opiskeluterveydenhuollon hyväksyttävistä kokonaiskustannuksista. Karkean arvion mukaan terveystenhoitomaksu vuoden 2021 tasossa olisi lukuvuodessa noin 77 euroa, joka pitäisi maksaa kahdessa erässä.

Terveystenhoitomaksun määrää tarkistettaisiin vuosittain siten, että valtion rahoitusosuudella ja terveystenhoitomaksun tuotoilla katetaan 14 §:ssä tarkoitettujen hyväksyttävien opiskeluterveydenhuollon kustannukset. Maksua tarkistettaessa noudatetaan 17 §:ssä säädettyjä rahoitusosuuksia.

Terveystenhoitomaksusta säädetäisiin vuosittain ennen marraskuun 30 päivää annettavalla valtioneuvoston asetuksella, jotta terveystenhoitomaksun suuruus olisi sekä Kansaneläkelaitoksen että opiskelijoiden tiedossa heti seuraavan vuoden alussa.

Opiskelijakohtaisen terveystenhoitomaksun määrää tarkistettaisiin vuosittain toteutuneen opiskelijamäärän ja opiskeluterveydenhuollon hyväksyttävien kokonaiskustannusten perusteella. Terveystenhoitomaksun määrään vaikuttavat muutokset opiskelijamäärässä sekä kustannustasossa ja tästä syystä terveystenhoitomaksun suuruus voi vaihdella vuosittain.

26 §. Maksuunpanopäätös. Kansaneläkelaitos antaa opiskelijalle hänen pyynnöstään terveystenhoitomaksua koskevan maksuunpanopäätöksen. Tästä päätöksestä olisi muutoksenhakuoikeus. Opiskelija voi pyytää maksuunpanopäätöksen esimerkiksi silloin kun opiskelija on eri mieltä maksuvelvollisuudesta.

27 §. Terveystenhoitomaksun periminen ja viivästymismaksu. Pykälässä säädetäisiin terveystenhoitomaksuun liittyvän viivästymismaksun perimisestä. Opiskelijan tulisi maksaa maksu ensisijaisesti oma-aloitteisesti laissa säädetyn määräajan puitteissa. Jos opiskelija ei maksa terveystenhoitomaksua määräajassa, Kansaneläkelaitos lähettää opiskelijalle maksuuihuttutuksen, joka sisältää viivästymismaksun. Maksuuihuttutuksessa opiskelijaa uihuttutetaan maksun mahdollisuudesta kuitata maksu opintorahasta ilman opiskelijan suostumusta sekä mahdollisuudesta siirtää maksu ulosottoperintään. Terveystenhoitomaksu peritään kahdessa erässä, jolloin vuoden 2021 maksujen määrä olisi arviolta noin 38,50 euroa lukukaudessa.

Määräajan jälkeen maksettavalle terveystenhoitomaksulle perittäisiin kiinteä viivästymismaksu. Viivästymismaksu voi olla enintään 15 prosenttia sen lukukauden terveystenhoitomaksun määrästä, jona maksu on 24 §:n 2 momentin mukaisesti erääntynyt. Viivästymismaksun suuruudesta säädetäisiin valtioneuvoston asetuksella. Viivästymismaksun määrä olisi siis arviolta noin 5 euroa lukukaudelta vuoden 2021 tasossa.

Tavanomaisen korkolain mukaisen viivästyskoron periminen aiheuttaisi toimeenpanossa huomattavia lisäkustannuksia mm. tietojärjestelmien osalta ja edellyttäisi lisäksi terveystenhoi-

tomaksujen kertymän jatkuvaa yksilökohtaista seurantaa, mikä vaatisi huomattavasti enemmän henkilöstöresursseja Kansaneläkelaitoksessa. Lisäksi terveydenhoitomaksun suuruisten pääomien korot jäävät erittäin mataliksi hallintokustannuksiin nähden.

Korkeakouluopiskelijan terveydenhoitomaksu ja viivästymismaksu ovat suoraan ulosottokelpoisia. Maksut peritään ja ne vanhentuvat siten kuin verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetussa laissa (706/2007) säädetään. Vanhentuminen lasketaan maksun 24 §:n 2 momentin mukaisesta erääntymisestä.

28 §. *Terveydenhoitomaksun kuittaaminen.* Korkeakouluopiskelijan terveydenhoitomaksu ja viivästymismaksu voidaan kuitata Kansaneläkelaitoksen myöhemmin maksamasta etuudesta. Ilman opiskelijan suostumusta kuittaaminen voidaan kuitenkin kohdistaa vain opintotukilain (65/1994) perusteella maksettavaan opintorahaan. Tässä laissa tarkoitetun opiskeluterveydenhuollon rahoituksen turvaamiseksi on tärkeää, että maksamatta jätetty terveydenhoitomaksu voidaan kuitata opiskelijalle myönnetystä opintorahasta. Näin toimittaessa opiskelija välttyy maksuhäiriömerkinnältä ja ylimääräisiltä perintä- ja ulosottokuluilta. Tämä menettelytapa on varma, nopea ja myös hallinnollisesti kustannustehokas.

Kerrallaan kuitattava summa olisi arviolta 38,50 euroa terveydenhoitomaksua ja lisäksi noin 5 euroa viivästymismaksua. Opiskelija saisi tiedon kuittamisesta Kansaneläkelaitoksen lähettämässä maksukehotuksessa, jolloin opiskelijan olisi mahdollista reagoida asiaan ja hoitaa maksu muulla tavoin. Mikäli kuittaaminen ei ole mahdollista, siirtyy maksu ulosottoperintään, mikä aiheuttaa lisäkustannuksia sekä opiskelijalle että viranomaisille.

Korkeakouluopiskelijoista noin 55 prosenttia saa opintorahaa. Yliopisto-opiskelijoista opintorahaa saa 51 prosenttia ja ammattikorkeakouluopiskelijoista 59 prosenttia.

Kuittamismahdollisuus ilman suostumusta vastaa muuta lainsäädäntöä Kansaneläkelaitoksen maksamien etuuksien perinnässä. Esimerkiksi liikaa maksettu opintoraha voidaan kuitata opintorahasta ilman etuudensaajan suostumusta.

Kansaneläkelaitokselta saadun tiedon mukaan runsaan 5000 korkeakouluopiskelijan terveydenhoitomaksu saattaisi tulla maksettavaksi toimeentulotuesta. Terveydenhoitomaksu kuitattaisiin opintorahasta vain silloin, kun asiakas ei ole maksanut maksua oma-aloitteisesti, asiakas ei ole maksanut maksua Kansaneläkelaitoksen lähettämän maksukehotuksen perusteella, asiakas saa opintorahaa ja asiakas ei saa toimeentulotukea.

Asiakas voisi hakea terveydenhoitomaksua toimeentulotuesta myös jo ennen kuin se kuitattaisiin opintorahasta. Maksaminen voitaisiin hoitaa esimerkiksi siten, että jos asiakas on oikeutettu toimeentulotukeen maksun erääntymiskuukaudelta, maksu hoidettaisiin Kansaneläkelaitoksen sisäisesti toimeentulotuesta normaaliin eräpäivään mennessä tai jos asiakas on maksanut maksun itse, maksu huomioitaisiin menona toimeentulotukilaskelmassa.

Jos asiakas hakisi toimeentulotukea vasta, kun maksu on jo kuitattu, huomioitaisiin kuittauskuukaudelta tulona vain opiskelijalle tosiasiasa maksettu opintoraha eli hän saisi kuitatun määrän verran enemmän toimeentulotukea kyseessä olevalta kuukaudelta.

5 luku **Rekisterit ja tietojen luovuttaminen**

29 §. *Asiakas- ja potilastietojen rekisterinpito.* Pykälässä säädettäisiin korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon yhteydessä syntyneiden asiakas- ja potilastietojen rekisterin-

pidosta. YTHS on luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2016/679 tarkoitettu rekisterinpitäjä sen tuottamisvastuulle kuuluvassa toiminnassa syntyneille terveydenhuollon potilasasiakirjoille. Näistä potilasasiakirjoista ja niiden käsittelystä säädetään potilaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (785/1992), sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetussa laissa (159/2007), viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) ja tietosuojalaissa (/).

Rekisterinpidosta on säädetty aikaisemmin henkilötietolaissa (523/1999). Jatkossa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679 luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (tietosuoja-asetus) ja parhaillaan eduskunnan käsiteltävänä oleva kansallinen tietosuojalaki korvaavat nykyisen henkilötietolain.

Asiakas- ja potilasasiakirjojen käsittelyyn sovelletaan muutoin mitä niistä säädetään potilaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa, sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetussa laissa, viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetussa laissa ja henkilötietolaissa. Näissä laeissa on säädetty muun muassa asiakas- ja potilastietojen laatimisesta ja niitä sisältävien asiakirjojen salassapidosta ja tietojen käsittelystä.

YTHS:n käyttämät palkkioperiaatteella toimivat lääkärit ja hammaslääkärit työskentelevät pääsääntöisesti YTHS:n tiloissa ja YTHS:n potilastietojärjestelmässä sekä saavat vastaanotoille tulevat opiskelijat YTHS:n tekemän hoidon tarpeen arvioinnin kautta.

Nykyisin alihankinta toimii siten, että terveydenhuollon ammattilaiset työskentelevät omissa tiloissaan ja omien potilastietojärjestelmiensä avulla. Alihankinta-toimija toimittaa opiskelijan hoitoon liittyvät tiedot YTHS:lle, jotka kirjataan YTHS:n potilastietojärjestelmään.

Jatkossa Kanta-palvelussa olisi toiminnallisuus, jolla tuottajat pystyvät arkistoimaan potilasta koskevat tiedot suoraan järjestäjän rekisteriin, jolloin potilastiedot olisivat jatkuvasti ajan tasalla.

30 §. Maksutietojen rekisterinpito. Kansaneläkelaitos olisi terveydenhoitomaksun keräämiseen liittyvien maksutietojen rekisterinpitäjä. Kansaneläkelaitos vastaa tämän lain mukaisista terveydenhoitomaksujen hallinnollisesta ja teknisestä toteutuksesta. Tämä tehtävä sisältää terveydenhoitomaksujen keräämisen lisäksi niiden perintään ja mahdolliseen terveydenhoitomaksun palautukseen liittyvän rekisterinpidon.

31 §. Tiedonsaanti ja tietojen luovutus. Pykälässä säädettäisiin Kansaneläkelaitoksen tietojensaantioikeudesta opetushallituksen ylläpitämästä VIRT- opintotietopalvelusta ja korkeakouluilta sekä Kansaneläkelaitoksen tietojensaantioikeudesta YTHS:ltä. VIRT- opintotietopalvelu ja Korkeakoulujen opiskelijaksi-ilmoittautumis- ja lukukausi-ilmoittautumispalvelu OILI ovat opetus- ja kulttuuriministeriön omistamia.

Kansaneläkelaitos saa kaikki VIRT- opintotietopalvelun tiedot. Kansaneläkelaitos käyttää tällä hetkellä muun muassa opintosuoritustietoja, ulkomaan opiskelujaksotietoja, lukukausi-ilmoittautumistietoja eli läsnä- ja poissaolotietoja, tutkintotietoja ja opiskeluoikeustietoja.

OILI-ilmoittautumispalvelusta ei saada Kansaneläkelaitokseen suoraan mitään tietoja. OILI-palvelu on korkeakoulujen opiskelijaksi ilmoittautumis- ja lukukausi-ilmoittautumispalvelu, jossa korkeakoulujen yhteishaussa opiskelupaikan saanut opiskelija voi sähköisesti ilmoittau-

tua opiskelijaksi korkeakouluun sekä tarvittaessa maksaa esimerkiksi ylioppilaskunnan jäsenmaksun. Korkeakoulu voi hyödyntää OILI-palvelua myös jatkavien opiskelijoiden ilmoittautumisten vastaanottamiseen. Korkeakouluista tiedot siirtyvät VIRT A-opintotietopalveluun. Kaikki korkeakoulut eivät tällä hetkellä käytä vielä OILI-palvelua, eikä sitä käytetä myöskään opintojaan jatkavien opiskelijoiden ilmoittautumiseen, vaan vain aloittavien.

Opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitomaksujen keräämisessä hyödynnettäisiin VIRT A-opintotietovarannon läsnäolotietoja, jotka Kansaneläkelaitos jo nyt saa opintoetuksia varten. Opiskeluterveydenhuollon järjestämisessä ja rahoituksen arvioinnissa Kansaneläkelaitos tarvitsee lähinnä tietoja opiskelijamääristä ja niiden sijoittumisesta eri paikkakunnille. Nämä tiedot ovat saatavilla muutoinkin kuin VIRT A-opintotietovarannosta, mutta VIRT A-opintotietopalvelusta saa vertailutietoja. YTHS saa VIRT A-opintotietovarannosta jo nyt yliopisto-opiskelijoiden läsnäolotiedot ja tulee tarvitsemaan niitä todennäköisesti jatkossakin.

Korkeakoulut vastaavat rekisterinpitäjinä VIRT A-opintotietopalvelun tietojen oikeellisuudesta.

Pykälän 1 momentin mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada salassapitosäännösten estämättä ja korvauksetta opetushallituksen ylläpitämästä korkeakoulujen valtakunnallisesta VIRT A-opintotietopalvelusta ja korkeakouluilta terveydenhoitomaksun keräämistä varten tarvittavat tiedot. Tällaisia tietoja ovat korkeakoulun nimi, suoritettava tutkinto, opiskelijan nimi, henkilötunnus ja tarvittavat yhteystiedot, läsnäolotiedot ja muut maksun perimistä varten välttämättömät tiedot. Kansaneläkelaitos käyttää ensisijaisesti korkeakoulujen valtakunnallisesta VIRT A-tietopalvelusta saatavia tietoja, mutta jos tietoja ei ole saatavissa sieltä, Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada tiedot korkeakouluilta.

Pykälässä tarkoitettujen VIRT A-opintotietopalvelun tietojen perusteella Kansaneläkelaitos pystyy toteamaan maksuvelvolliset opiskelijat ja yksittäisen opiskelijan maksuvelvollisuuden terveydenhoitomaksun keräämistä ja tarvittaessa maksuunpanopäätöksen antamista ja maksamattoman terveydenhoitomaksun perintää varten.

Pykälän 2 momentin mukaan Kansaneläkelaitoksella ja tämän lain mukaisella muutoksenhakuelimellä on oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä korvauksetta käsiteltävänä olevan asian ratkaisemiseksi tai muun tämän lain mukaisen yksittäisen tehtävän täytäntöönpanoa varten välttämättömät tiedot valtion ja maakunnan viranomaiselta ja muulta julkisoikeudelliselta yhteisöltä. Kansaneläkelaitoksella on oikeus yksittäistapauksessa käyttää tämän lain mukaista asiaa käsitellessään muiden sille säädettyjen tehtävien hoitamista varten saamia tietoja, jos on ilmeistä, että ne vaikuttavat tämän lain mukaiseen asiaan ja Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada tiedot muutoinkin erikseen

Pykälän 3 momentin mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada salassapitosäännösten estämättä ja korvauksetta YTHS:ltä järjestämänsä korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon lainmukaisuuden, laadun, vaikuttavuuden, taloudellisuuden, tuottavuuden ja jatkuvan kehityksen seuraamiseksi ja arvioimiseksi tarvitsemaan tietoja. Nämä tiedot tarkoittavat lähinnä YTHS:n järjestelmistä saatavia olemassa olevia tilastotietoja. Tiedot eivät sisällä yksittäisen opiskelijan terveydentilatietoja. Lisäksi Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus tarkastaa säätiön kirjanpito ja suorittaa YTHS:n toimintaan ja tiloihin kohdistuva arviointi sisältäen auditoinnin ennalta ilmoitettuna ajankohtana. Tietojen antovelvollisuus koskee myös YTHS:n muilta palveluntuottajilta hankkimia tässä laissa tarkoitettuja palveluja.

Kansaneläkelaitos voisi antaa tarvittaessa tarkempia ohjeita tämän lain toimeenpanoon liittyvistä menettelyistä.

Kansaneläkelaitos tarvitsee säädettävän lain mukaisen järjestämistehtävän hoitamiseksi ja YTHS:n tuottaman palvelun lainmukaisuuden, laadun, vaikuttavuuden ja taloudellisuuden seuraamiseksi ja varmistamiseksi YTHS:ltä laajasti tietoja säätiön toiminnasta ja taloudesta.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin YTHS:lle velvollisuus toimittaa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämään perusterveydenhuollon avohoidon hoitoilmoitusrekisteriin (Avohilmo) tarvittavat tiedot. Tietojen luovutus THL:lle perustuu lakiin ja asetukseen terveydenhuollon valtakunnallisista henkilörekistereistä (556/1989), lakiin sosiaali- ja terveydenhuollon tilastotoimesta (409/2001) ja lakiin Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksesta (668/2008) sekä lakiin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä (159/2007). Nämä samat ovat koskeneet myös YTHS:tä, koska se on tuottanut kunnan järjestämisvastuulla olevaa opiskeluterveydenhuoltoa.

Nykyään kunta tai kuntayhtymä on velvollinen toimittamaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle perusterveydenhuollon avohoidon ilmoituksen (Avohilmo) tiedonkeruuseen kuuluvat tiedot tilastolain (280/2004) perusteella. Avohilmo-tietojen toimittaminen on ollut velvoittavaa vuodesta 2011 alkaen. Tiedot eivät sisällä yksittäisen opiskelijan tunnistetietoja.

YTHS on nykyisinkin ilmoittanut tiedot THL:n hoitoilmoitusrekisteriin. YTHS:n toiminta on tähän saakka perustunut kunnan järjestämisvastuulla olevan opiskeluterveydenhuollon tuottamiseen sopimuksen perusteella. Koska YTHS:n asema muuttuu, on selvyuden vuoksi tarpeen säätää laissa tietojen antovelvollisuudesta.

THL käyttää tietoja sen tehtäviin kuuluvassa tilasto- ja rekisteritoiminnassa, perusterveydenhuollon kehittämisessä, toiminnan seuranta- ja arviointimenetelmien mittareina hallinnollisen ja poliittisen päätöksenteon ja seurannan tukena. THL toteuttaa seurantaa ja tuottaa tietoa muun muassa terveydenhuoltolain (1326/2010), tartuntatautilain (1227/2016) sekä asetusten 421/2004, 338/2011 ja 339/2011 perusteella muun muassa hoitoon pääsystä, epidemiatilanteesta, rokotustilanteesta, lasta odottavien naisten sekä lasten ja nuorten terveyden edistämiseksi tehtävistä tarkastuksista. Lisäksi tapahtumatason tietoa tarvitaan terveystalvijoja koskevaan tutkimukseen.

32 §. *Teknisen yhteyden käyttö rekisteritietojen luovutuksessa.* Edellä 31 §:ssä tarkoitettuja tietoja voitaisiin luovuttaa myös teknisen käyttöyhteyden avulla. Ennen teknisen käyttöyhteyden avaamista tietoja pyytävän olisi esitettävä selvitys siitä, että tietojen suojauksesta huolehditaan asianmukaisesti.

6 luku **Erinäiset säännökset**

33 §. *Palvelujen kieli.* Pykälässä säädetään YTHS:n velvollisuudesta noudattaa opiskeluterveydenhuollon palveluja tuottaessaan kielilakia (423/2003), saamen kielilakia (1086/2003), viittomakielilakia (359/2015) ja julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain (424/2003) 2, 3 ja 4 §:ssä säädetään mainitun lain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettua viranomaisen toiminnasta, jollei muussa laissa toisin säädetä.

Perustuslain 17 §:n mukaan turvataan lailla jokaisen oikeus käyttää tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa asiassaan omaa kieltään, joko suomea tai ruotsia, sekä saada toimituskirjan-

sa tällä kielellä. Julkisen vallan on huolehdittava maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön siivestyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan.

Oikeudesta käyttää suomen tai ruotsin kieltä, tulla kuulluksi ja saada toimituskirjansa suomen tai ruotsin kielellä sekä henkilön oikeudesta tulkkaukseen näitä kieliä viranomaisissa käytettäessä säädetään kielilain 10, 18 ja 20 §:ssä. Kielilain mukaan viranomaisen on oma-aloitteisesti huolehdittava siitä, että yksityishenkilön kielelliset oikeudet toteutuvat käytännössä. Palveluja järjestettäessä toiminta on suunniteltava niin, että kielilain säännöstä noudatetaan.

Lainkohdassa on myös viittaus saamen kielilakiin (1023/2003), jossa säädetään oikeudesta tulla kuulluksi ja saada toimituskirjansa saamen kielellä. Oikeus koskee saamen kielilaisissa mainittuja viranomaisia saamelaisten kotiseutualueella ja tietyin edellytyksin kotiseutualueen ulkopuolella.

Pykälän 2 momentin mukaan opiskeluterveydenhuollon palvelut olisi järjestettävä sekä suomeksi että ruotsiksi kaksikielisessä maakunnassa, siten että asiakas saa ne valitsemallaan kielellä, joko suomeksi tai ruotsiksi. Yksikielisessä maakunnassa YTHS:n on järjestettävä palvelut maakunnan kielellä, siten että asiakkaalla olisi oikeus käyttää suomen tai ruotsin kieltä. Kielilaisissa säädetään asiakkaan oikeudesta tulla kuulluksi ja saada toimituskirjansa suomen tai ruotsin kielellä ja oikeudesta tulkkaukseen. Asiakkaalla olisi oikeus käyttää saamen kieltä saamelaisten kotiseutualueella tuotettavissa opiskeluterveydenhuollon palveluissa sekä Lapin maakunnan alueella sellaisissa sosiaali- ja terveyspalveluissa, joita tuotetaan vain kotiseutualueen ulkopuolella sijaitsevista toimipisteistä. Saamen kielilaisissa (1086/2003) säädetään oikeudesta tulla kuulluksi ja saada toimituskirjansa saamen kielellä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin asiakkaan ja potilaan osallistumisen turvaamisesta tilanteissa, joissa asiakkaalla tai potilaalla ja henkilöstöllä ei ole yhteistä kieltä tai henkilö ei aistitai puhevamman tai muun syyn vuoksi voi tulla ymmärretyksi. Tällaisissa tilanteissa olisi huolehdittava siitä, että henkilö saa riittävän käsityksen asiansa sisällöstä ja merkityksestä ja voi ilmaista mielipiteensä. Jos tulkkia ei olisi mahdollista saada paikalle, tulisi ymmärtämisestä huolehtia muilla tavoin. Säännös vastaisi asiallisesti voimassa olevaa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) 5 §:n 3 momenttia sekä potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) 5 §:n 2 momenttia. Viranomaisen velvollisuudesta edistää viittomakieltä käyttävän mahdollisuuksia käyttää omaa kieltään ja saada tietoa omalla kielellään säädetään viittomakielilaisissa (359/2015).

Pykälän 4 momentissa säädetään Pohjoismaiden kansalaisten oikeudesta käyttää omaa kieltään, suomen, islannin, norjan, ruotsin tai tanskan kieltä. YTHS:n on tällöin mahdollisuuksien mukaan huolehdittava siitä, että Pohjoismaiden kansalaiset saavat tarvittavan tulkkaus- ja käännösavun. Pohjoismaiden kansalaisten oikeus käyttää omaa äidinkieltään perustuu Pohjoismaiden sosiaaliturvasopimuksen (SopS 69/1996) 5 artiklaan.

34 §. Käyttämättä jätetystä ajasta perittävä maksu. Pykälän 1 momentin mukaan, jos henkilö on varannut ennakolta vastaanottoajan palvelun saamiseksi ja hän on ilman hyväksyttävää syytä jäänyt saapumatta varattuna aikana vastaanotolle, häneltä perittäisiin valtioneuvoston asetuksella säädettyyn suuruinen maksu. YTHS perii maksun, joka jää YTHS:lle aiheutuneiden kulujen kattamiseen. Nykyisin peruuttamattoman käynnin sakkomaksu on 35 euroa, joka veloitetaan käyttämättä jätetystä vastaanotto-, ryhmä- ja tutkimuskäynnistä, myös käyntimaksuttomista vastaanottokäynneistä.

Opiskelijoiden käyntimaksuista esitetään luovuttavan. Käyntimaksuja on peritty vain käynneistä hammaslääkärillä ja erikoislääkärillä. Käyntimaksujen tuotto on muodostanut noin 20

prosenttia YTHS:n opiskelijoiden rahoitusosuudesta ja noin 5 prosenttia säätiön kokonaisrahoituksesta. Saatuun tuottoon nähden käyntimaksujen laskutuksesta ja perinnästä aiheutuneet kustannukset ovat ylittäneet käyntimaksuista saadut tulot. Jatkossa YTHS ei tarjoaisi erikoislääkäripalveluja lukuun ottamatta psykiatripalveluja, joista ei nykyiselläänkään peritä käyntimaksuja. Näin ollen käyntimaksujen kertymä oletettavasti jäisi aiempaa pienemmäksi. Käyntimaksut eivät jatkossakaan voisi olla asiakasmaksulain mukaisia asiakasmaksuja, joiden keräämisestä tulevat vastaamaan maakunnat.

Säädettävän lain 17 §:n mukaan valtion rahoitusosuus korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon kustannuksista tulisi olemaan 77 prosenttia ja opiskelijoiden terveydenhoitomaksuilla katettava osuus 23 prosenttia. Jatkossa opiskelijoiden rahoitusosuus muodostuu vain terveydenhoitomaksusta, koska käyntimaksujen kertymää olisi vaikea ennakoida ja käyntimaksuista aiheutuisi suhteessa niiden taloudelliseen merkitykseen kohtuuttomasti hallinnollista taakkaa. Rahoituksen ennakoimattomuus vaikeuttaisi myös valtion vuosittaisen rahoituksen määrän ja terveydenhoitomaksun suuruuden arviointia.

Pykälän 2 momentin mukaan YTHS tekisi opiskelijan pyynnöstä opiskelijalle maksuunpanopäätöksen. Tähän päätökseen on mahdollisuus hakea muutosta siten kuin 37 §:ssä säädetään. YTHS:n tekemä päätös on edellytyksenä sille, että opiskelija voi tarvittaessa hakea muutosta maksusta hallinto-oikeudelta.

35 §. Valvonta. Valtion lupa- ja valvontavirasto valvoo YTHS:n toiminnan lainmukaisuutta siten kuin siitä säädetään valmisteilla olevassa Valtion lupa- ja valvontavirastoa koskevassa laissa (HE 14/2018 vp). Valmisteilla olevan lainsäädännön mukaan muun muassa nykyiset Valviran ja aluehallintovirastojen terveydenhuollon palvelujen antajia ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä koskevat valvontatehtävät siirtyisivät uudelle perustettavalle Valtion lupa- ja valvontavirastolle. Uusi virasto valvoisi siten myös YTHS:n sekä sen alihankkijoina mahdollisesti toimivien terveydenhuollon palveluntuottajien toimintaa.

36 §. Rikosoikeudellinen virka- ja vahingonkorvausvastuu. YTHS:n palveluksessa oleviin henkilöihin sovelletaan rikoslain (39/1889) 40 luvun säännöksiä, jotka koskevat rikosoikeudellista virkavastuuta henkilöiden suorittaessa tässä laissa tarkoitettuja tehtäviä. Vahingonkorvausvastuusta säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974).

YTHS:n palveluksessa olevaan henkilöstöön sovellettaisiin ehdotuksen mukaan rikoslain (39/1889) 40 luvun mukaista rikosoikeudellista virkavastuuta, sillä opiskeluterveydenhuollosta on säädetty terveydenhuoltolain 17 §:ssä ja se on pääosin julkisrahoitteista. Vastuu voi tulla sovellettavaksi silloin, kun henkilöstöön kuuluvat suorittavat ehdotetun lain mukaisia tehtäviä. Virkavastuulla tarkoitettaisiin virkamiehiä koskevia rikoslain virkavastuusäännöksiä, joita sovellettaisiin kaikkiin YTHS:ään palvelussuhteessa oleviin työntekijöihin. Hankittaessa palveluja muilta palveluntuottajilta, säännöksiä sovellettaisiin myös alihankkijan henkilöstöön heidän suorittaessaan ehdotetun lain mukaisia tehtäviä. Vahingonkorvausvastuun osalta pykälä sisältää selvyuden vuoksi viittauksen vahingonkorvauslakiin (412/1974).

37 §. Muutoksenhaku. Pykälän 1 momentin mukaan 22, 23, 26 ja 27 §:n mukaiseen Kansaneläkelaitoksen päätökseen saisi vaatia oikaisua Kansaneläkelaitokselta siten kuin hallintolaissa (434/203) säädetään. Oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saisi hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Pykälän 2 momentin mukaan 34 §:n mukaiseen YTHS:n päätökseen saisi vaatia oikaisua YTHS:ltä siten kuin hallintolaissa säädetään. Oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saisi hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Pykälän 3 momentin mukaan 1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa hallinto-oikeuden päätökseen saisi hakea muutosta vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Hallintolainkäyttölain 13 §:n mukaan kun muutoksenhaussa hallinto-oikeuden päätöksestä korkeimpaan hallinto-oikeuteen tarvitaan muun lain mukaan valituslupa, lupa on myönnettävä, jos lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa tai oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi on tärkeää saattaa asia korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavaksi, asian saattamiseen korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavaksi on erityistä aihetta asiassa tapahtuneen ilmeisen virheen vuoksi tai valitusluvan myöntämiseen on muu painava syy.

38 §. Voimaantulo. Lait ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2021 samaan aikaan maakuntauudistuksen ja sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen kanssa.

Jos valtion talousarviossa myönnetty rahoitus osoittautuisi riittämättömäksi ammattikorkeakouluopiskelijoiden ennakoimattomasta palvelutarpeesta johtuen, voidaan ensimmäisten kolmen vuoden aikana myöntää toimintaan lisärahoitusta. Esimerkiksi suun terveydenhuollon palvelujen osalta havaittiin ammattikorkeakouluopiskelijoiden YTHS-mallin kokeilussa viitteitä patoutuneesta hoidon tarpeesta. Mahdollista patoutunutta hoidon tarvetta arvioidaan kuitenkin esiintyvän ainoastaan alkuvaiheessa tämän lain voimaantulon jälkeen ja sen arvioidaan tasaantuvan palvelujen vakiintuessa.

Lisärahoitustarpeen arvioi sosiaali- ja terveysministeriö ottaen huomioon palvelujen saatavuus sekä järjestämisen ja tuottamisen tehokkuus. Mahdollista lisärahoitusta arvioitaisiin osana lisätalousarviomenettelyä ja päätökset lisärahoituksesta tehtäisiin kyseisessä prosessissa. Näin ollen kyseinen joustomekanismi reagoisi tarvittaessa kesken vuotta. Pykälässä tarkoitettu lisärahoitus olisi kertaluonteinen eikä sitä otettaisi myöhemmin huomioon 16 §:n mukaisessa hyväksyttävien kustannusten tarkistamisessa.

YTHS tekisi esityksen mahdollisesta lisärahoituksen tarpeesta Kansaneläkelaitokselle. Kansaneläkelaitos arvioisi esityksen perusteella lisärahoituksen tarpeen. Jos Kansaneläkelaitos katsoisi lisärahoituksen välttämättömäksi, se toimittaisi arvionsa tarvittavan lisärahoituksen määrästä sosiaali- ja terveysministeriölle. Sosiaali- ja terveysministeriö ottaisi huomioon omassa arviossaan palvelujen saatavuuden sekä järjestämisen ja tuottamisen tehokkuuden.

Syksyllä 2020 alkavan lukukauden aikana opiskeluterveydenhuollossa toimitaan nykyisen käytännön mukaisesti. Syksyllä 2020 ilmoittautuessa suoritetaan ylioppilaskunnan jäsenmaksun yhteydessä kuitenkin vain syksyn 2020 osuus terveydenhoitomaksusta, jonka suuruus on puolet koko lukuvuoden maksusta. Tämän lain mukainen terveydenhoitomaksu maksetaan Kansaneläkelaitokselle kevätlukukaudesta 2021 alkaen. Yhteistyö opiskelijajärjestöjen kanssa on olennaista, jotta korkeakouluopiskelijat saavat ajoissa tietoa opiskeluterveydenhuollon uudistuksesta. Korkeakoulujen tulee myös informoida opiskelijoita läsnä olevaksi ilmoittautumisesta ja terveydenhoitomaksun maksamisesta.

1.2 Laki terveydenhuoltolain 17 §:n muuttamisesta

17 §. Opiskeluterveydenhuolto. Pykälän 1 momentin mukaan maakunnan olisi järjestettävä opiskeluterveydenhuollon palvelut alueellaan sijaitsevien lukioiden ja ammatillista koulutusta antavien opiskelijoille heidän kotipaikastaan riippumatta. Kunnan tehtävät siirtyisivät maakunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain mukaisesti. Opiskeluterveydenhuollon sisältö säilyisi ennallaan tältä osin.

HE 145/2018 vp

Kansaneläkelaitoksen olisi järjestettävä opiskeluterveydenhuolto korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain (/) 2 §:ssä tarkoitetuille opiskelijoille. Tämän vuoksi momentista ehdotetaan poistettavaksi maininta siitä, että korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuolto voidaan kunnan suostumuksella järjestää myös muulla Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston hyväksymällä tavalla.

Pykälän 2 momentissa on kuvattu opiskeluterveydenhuollon sisältöä.

Momentin 1 kohdan mukaan opiskeluterveydenhuoltoon sisältyisi oppilaitoksen opiskeluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä opiskeluyhteisön hyvinvoinnin edistäminen sekä seuranta kolmen vuoden välein. Säännös vastaisi nykyistä sääntelyä.

Momentin 2 kohdan mukaan opiskeluterveydenhuoltoon sisältyisi opiskelijoiden terveyden ja hyvinvoinnin sekä opiskelukyvyn seuraaminen ja edistäminen, johon sisältyvät lukion ja ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoille kaksi määräaikaista terveystarkastusta ja kaikille opiskelijoille terveystarkastukset yksilöllisen tarpeen mukaisesti. Tältä osin säännös vastaisi nykyistä sääntelyä.

Momentin 3 kohdan sanamuotoa on täsmennetty nykyiseen verrattuna, mutta sisältö vastaa aikaisempaa käytäntöä. Opiskeluterveydenhuollon palveluihin kuuluvat vain perusterveydenhuollon terveyden- ja sairaanhoitopalvelut, mukaan lukien mielenterveys- ja päihdetyö, seksuaaliterveyden edistäminen ja suun terveydenhuolto. YTHS on varsinkin aikaisemmin tarjonnut lisäksi ihotauti- ja gynekologipalveluja, vaikka terveydenhuoltolaki ei siihen velvoita.

Momentin 4 kohdan sanamuotoa on täsmennetty. Sen mukaan opiskeluterveydenhuoltoon kuuluu opiskelijan erityisen tuen tai tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen, opiskelijan tukeminen ja tarvittaessa jatkotutkimuksiin tai -hoitoon ohjaaminen. Poikkeuksena perusterveydenhuollon palveluista on psykoterapiaan ohjaamisen edellyttämä psykiatrin hoito ja lausunto, joka kuuluu opiskeluterveydenhuollon mielenterveyspalveluihin.

Pykälän 3 momentin sisältö säilyisi voimassa olevan lain 1 momentin mukaisena. Opiskeluterveydenhuoltoon kuuluu myös opiskelijan muun kuin oppisopimukseen perustuvan työpäivällä järjestettävän koulutuksen ja työharjoittelun aikainen terveydenhuolto.

Pykälän 4 momentissa kunnan tehtävät siirtyisivät maakunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain mukaisesti ja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon osalta Kansaneläkelaitokselle korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain mukaisesti. Tämän vuoksi maakunnan ja Kansaneläkelaitoksen on opiskeluterveydenhuollon palveluja järjestäessään toimittava yhteistyössä alaikäisen opiskelijan vanhempien ja huoltajien, muun opiskelijahuolto- ja opetushenkilöstön, YTHS:n sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa. Yhteistyötahoksi lisättäisiin YTHS koska sen tehtäväksi tulisi tuottaa korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuoltopalvelut.

Pykälän 5 momentin asiasisältö säilyisi voimassa olevan lain mukaisena, mutta kunnan tehtävät siirtyisivät jatkossa maakunnalle. Opiskeluterveydenhuolto olisi osa oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaista opiskeluhuoltoa sekä ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 99 §:n 3 momentin mukaista opiskelijahuoltoa. Maakunnan tulisi osallistua lukiolain (714/2018) 12 §:ssä tarkoitetun opetussuunnitelman ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 99 §:n 1 momentissa tarkoitettujen opiskelijahuollon järjestämistapojen laatimiseen siltä osin, kun ne koskevat opiskelijahuoltoa sekä oppilaitoksen ja kodin välistä yhteistyötä.

1.3 Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta

13 luku Työterveyshuoltoa koskevat korvaukset

11 §. *Yliopisto-opiskelijoiden terveydenhoito.* Pykälässä säädetään Kansaneläkelaitoksen YTHS:lle suorittamista yliopisto-opiskelijoiden perusterveydenhuollon kustannusten korvauksista. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi.

Jatkossa Kansaneläkelaitoksen YTHS:lle maksamista korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon tuottamisesta aiheutuvien kustannusten korvauksista säädettäisiin ehdotetussa laissa korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta.

12 §. *Hyväksyttävät kustannukset.* Pykälässä säädetään yliopisto-opiskelijoiden perusterveydenhuollon hyväksyttävistä kustannuksista. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi.

Jatkossa korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon hyväksyttävistä kustannuksista säädettäisiin ehdotetussa laissa korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta.

13 §. *Korvauksen määräytyminen.* Pykälässä säädetään Kansaneläkelaitoksen YTHS:lle suorittamien korvausten määräytymisestä. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi.

Jatkossa Kansaneläkelaitoksen YTHS:lle maksamien korvausten määräytymisestä säädettäisiin ehdotetussa laissa korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta.

14 §. *Oikeus saada tietoja ja antaa tarkempia ohjeita korvauksen määräytymisestä.* Pykälässä säädetään Kansaneläkelaitoksen oikeudesta saada YTHS:ltä tarvitsemiaan tietoja, tarkastaa säätiön kirjanpito ja antaa tarkempia ohjeita korvauksen hakemisesta ja määräytymisestä. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi.

Jatkossa Kansaneläkelaitoksen oikeudesta saada YTHS:ltä tarvitsemiaan tietoja ja tarkastaa säätiön kirjanpito säädettäisiin ehdotetussa laissa korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta.

18 luku Sairausvakuutusrahasto ja vakuutusmaksut

8 §. *Sairaanhoitovakuutuksen kulut.* Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan YTHS:lle 13 luvun 11 §:n perusteella maksettavat korvaukset ovat sairausvakuutusrahastosta maksettavia sairaanhoitovakuutuksen kuluja. Pykälän 1 momentin 3 kohta ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana.

11 §. *Työtulovakuutuksen kulut.* Pykälän 1 momentin 3 kohdasta poistettaisiin tarpeettomana viittaus YTHS:lle maksettaviin korvauksiin.

1.4 Laki yliopistolain 46 §:n muuttamisesta

46 §. *Ylioppilaskunta.* Pykälän 2 momentissa säädetään ylioppilaskunnan erityisistä tehtävistä. Pykälän 2 momentin 3 kohdasta poistettaisiin viittaus sairausvakuutuslakiin ja siihen lisättäisiin viittaus ehdotettuun lakiin korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta.

1.5 Laki ammattikorkeakoululain 41 §:n muuttamisesta

41 §. *Opiskelijakunta.* Pykälän 1 momentissa säädetään opiskelijakunnan erityisistä tehtävistä. Pykälän 1 momentin 3 kohdasta poistettaisiin viittaus sairausvakuutuslakiin ja siihen lisättäisiin viittaus ehdotettuun lakiin korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin tarkemmin korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon neuvottelukunnan kokoonpanosta, asettamisesta ja tehtävistä, terveydenhoitomaksun suuruudesta sekä terveydenhoitomaksun perimisestä ja viivästysmaksusta.

Kansaneläkelaitos maksaa korvauksen YTHS:lle opiskeluterveydenhuollon tuottamisesta aiheutuvista kustannuksista. Lain 22 §:n 4 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset korvauksen määrän tarkistamisesta. Terveydenhoitomaksun suuruudesta säädettäisiin vuosittain ennen marraskuun 30 päivää annettavalla valtioneuvoston asetuksella lain 25 §:n mukaan. Määräajan jälkeen maksettavalle terveydenhoitomaksulle peritään kiinteä viivästymismaksu. Viivästymismaksun suuruus voi olla enintään 15 prosenttia terveydenhoitomaksun määrästä. Lain 27 §:n mukaan viivästymismaksun suuruudesta säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella.

Lain 34 §:n mukaan YTHS voi periä käyttämättä jätetystä ajasta maksun. Maksun suuruudesta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Valtioneuvoston neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta antamaa asetusta (338/2011) on tarpeen muuttaa samassa yhteydessä.

3 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2021.

YTHS tuottaa kuntien järjestämän yliopisto-opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelut terveydenhuoltolain 17 §:n 1 momentin mukaisesti kuntien suostumuksella ja kuntien kanssa tehtyjen sopimusten perusteella vuoden 2020 loppuun saakka. YTHS hakee Kansaneläkelaitokselta lopullista kokonaiskorvausta toteuttamansa yliopisto-opiskelijoiden perusterveydenhuollon kustannuksista tili- ja toimintakaudelta 2020 huhtikuun 30 päivään 2021 mennessä. Kansaneläkelaitos antaa päätöksensä lopullisesta kokonaiskorvauksesta tili- ja toimintakaudelta 2020 sairausvakuutuslain 13 luvun 11–14 §:n ja sairausvakuutuslaissa tarkoitettujen työterveyshuollon korvausten laskennallisten enimmäismäärien määrittelemisestä annetun valtioneuvoston asetuksen 2 luvun perusteella kesäkuun 30 päivään 2021 mennessä.

Syksyllä 2020 alkavan lukukauden aikana opiskeluterveydenhuollossa toimitaan nykyisen käytännön mukaisesti. Syksyllä 2020 opiskelijan ilmoittautuessa läsnä olevaksi suoritetaan ylioppilaskunnan jäsenmaksun yhteydessä kuitenkin vain syksyn 2020 osuus terveydenhoitomaksusta, jonka suuruus on puolet koko lukuvuoden maksusta. Tämän esityksen mukainen terveydenhoitomaksu maksetaan Kansaneläkelaitokselle kevätlukukaudesta 2021 alkaen.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Yleistä

Perustuslain 19 §:n 1 momentissa on turvattu oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Säännöksen tarkoittama huolenpito tarkoittaa sosiaali- ja terveyspalveluja. Perustuslain 19 §:n 3 momentissa on julkiselle vallalle säädetty velvoite turvata jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistää väestön terveyttä. Perustuslain 19 §:n 3 momenttia täydentävät sosiaali- ja terveydenhuollon erityislainsäädännön säännökset kuntien velvollisuudesta järjestää sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut. Palvelujen riittävyttä arvioitaessa lähtökohtana pidetään sellaista palvelujen tasoa, joka luo jokaiselle ihmiselle edellytykset toimia yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä. Riittävät palvelut eivät perustuslain 19 §:n 3 momentissa tarkoitettussa mielessä samaistu kuitenkaan 19 §:n 1 momentin viimesijaiseen turvaan.

Perustuslain 22 § velvoittaa julkista valtaa turvaamaan perusoikeuksien käytännön toteutumisen. Julkisella vallalla tarkoitetaan tässä sekä valtiota että kuntia. Erityislainsäädännöllä säädetäisiin Kansaneläkelaitokselle velvollisuus järjestää korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuolto. Julkisen vallan tulee aktiivisesti luoda tosiasialliset edellytykset perusoikeuksien toteuttamiseksi. Valtion tulee lainsäädäntötoimin, asianmukaisella rahoituksella ja voimavarojen kohdentamisella sekä toiminnan järjestämisellä huolehtia siitä, että riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut tulevat turvatuiksi. Toiminnan edellyttämä rahoitus ja voimavarat toteutetaan nyt pääosin valtion rahoituksella.

Opiskeluterveydenhuollon palvelujen yhdenvertaisuus

Esitystä tulee arvioida erityisesti perustuslain 6 §:ssä säädetyn yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Perustuslain 6 § sisältää vaatimuksen oikeudellisesta yhdenvertaisuudesta ja syrjinnän kiellon. Palvelujen yhdenvertaisuuden kannalta olennaista on näin ensinnäkin se, ettei ketään aseteta erilaiseen asemaan esimerkiksi iän tai muun henkilöön liittyvän syyn vuoksi ilman hyväksyttävää syytä.

Esityksen tavoitteena on turvata korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelut valtakunnallisesti ja parantaa palvelujen laatua ja saatavuutta. YTHS:n tuottaman opiskeluterveydenhuollon laajentaminen ammattikorkeakouluopiskelijoihin yhdenmukaistaa palvelujen saantia korkeakouluopiskelijoiden välillä sekä vähentää terveyseroja yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijoiden välillä.

Opiskeluterveydenhuollon sisältö ja toimintatavat eroavat erityispiirteiltään muiden terveydenhuollon asiakkaiden kanssa tehtävästä työstä. Opiskeluterveydenhuollossa kiinnitetään erityisesti huomiota opiskelukykyyhin vaikuttaviin tekijöihin, kuten opiskelijan omiin voimavaroihin, terveyteen, opiskelutaitoihin sekä opiskeluympäristöön ja -yhteisöön.

Opiskeluterveydenhuollon tehtävänä on turvata opiskelijan opiskelukykä sekä yhteisöllisten että yksilöllisten palveluiden avulla. Opiskeluterveydenhuoltoon sisältyy oppilaitoksen opiskeluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä opiskeluyhteisön hyvinvoinnin edistäminen sekä seuranta. Opiskeluterveydenhuoltoon sisältyy myös opiskelijoiden terveyden ja hyvinvoinnin sekä opiskelukyvyn seuraaminen ja edistäminen sekä terveystarkastukset yksilöllisen tarpeen mukaisesti ja terveyden- ja sairaanhoitopalvelujen järjestäminen opiskelijoille, mielenterveys- ja päihdetyö, seksuaaliterveyden edistäminen ja suun terveydenhuolto. Opiskeluterveydenhuoltoon kuuluu myös opiskelijan erityisen tuen tai tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen sekä opiskelijan tukeminen ja tarvittaessa jatkotutkimuksiin tai -hoitoon ohjaa-

minen. Näin ollen tämä ei olisi ongelmallista perustuslain 6 §:ssä tarkoitetun yhdenvertaisuuden kannalta suhteessa muihin terveydenhuollon asiakkaisiin.

Opiskeluterveydenhuollon erityisluonteen vuoksi on tarkoituksenmukaista, että kaikkien korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelut toteutetaan valtakunnallisesti ja opiskeluterveydenhuoltoon erikoistuneesti yhtenä kokonaisuutena. Koordinaatiovastuu on tärkeä määrittää entistä selkeämmin opiskeluterveydenhuollolle, jotta voidaan riittävän varhain tukea opiskelijan opiskelukykyä, opiskelujen jatkumista sekä ehkäistä opiskelujen keskeytymistä. Uudistuksella arvioidaan olevan myönteisiä vaikutuksia erityisesti ammattikorkeakouluopiskelijoiden opiskelukykyyn ja se tukee etenkin näiden opiskelijoiden mahdollisuutta suorittaa opinnoistaan nykyistä paremmin. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden nykyistä parempi opiskelukyky tukisi myös heidän tulevaa työkykyään ja siten pidemmällä aikavälillä edistäisi työllistymisen ja työssä jatkamisen tavoitteita. Muutos takaa yhdenvertaiset palvelut kaikille korkeakouluopiskelijoille. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL24/2014) pitänyt tärkeänä, että yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijoilla on lähtökohtaisesti samanlaiset mahdollisuudet osallistua oppilaitostaan, opiskeluaan ja palveluitaan koskevaan päätöksentekoon ja että eri opiskelijaryhmien palvelut, edut tai velvoitteet eivät perusteettomasti poikkea toisistaan.

Esitystä tulee arvioida perustuslain turvaamien yhdenvertaisuuden ja riittävien palvelujen saannin näkökulmasta erityisesti arvioitaessa eri opiskelijaryhmien palvelujen saantia. Toisen asteen opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta vastaisi jatkossa maakunta. Opiskeluterveydenhuollon sisällöstä säädetään terveydenhuoltolaissa ja valtioneuvoston asetuksessa (338/2011), palvelujen sisältö on muutoin sama molemmille opiskelijaryhmille, erona on vain se, että toisen asteen opiskelijoilla on yksi terveystarkastus enemmän kuin korkeakouluopiskelijoilla. Toisen asteen opiskelijat ovat myös oppilas- ja opiskeluhuoltolain piirissä. Sosiaali- ja terveysministeriö on ohjeistuksella kiinnittänyt kuntien huomiota terveydenhuoltolain ja valtioneuvoston asetuksen (338/2011) mukaisten opiskeluterveydenhuollon palvelujen järjestämiseen myös lukion ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoille. Lisäksi opiskeluterveydenhuoltoa on esitetty aluehallintovirastojen ja Valviran vuoden 2019 valvontaohjelmaan. Nämä toimet lisäävät opiskelijaryhmien yhdenvertaisuutta huolimatta siitä, että korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelujen järjestäjänä ja tuottajana olisivat eri tahot kuin toisen asteen opiskelijoille.

Sivistykselliset oikeudet

Perustuslain 16 §:n 2 momentti sisältää julkiseen valtaan kohdistuvan velvollisuuden turvata jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden estämättä. Ehdotettujen muutosten tavoitteena on turvata yhdenvertaisesti sekä ammattikorkeakouluissa että yliopistoissa opiskelevien opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelut valtakunnallisesti ja parantaa palvelujen saatavuutta. Tällä tavoin voidaan tukea riittävän varhain opiskelijan opiskelukykyä, opiskelujen jatkumista sekä ehkäistä opiskelujen keskeytymistä. Siten esityksen arvioidaan osaltaan turvaavan korkeakouluopiskelijoiden perustuslain 16 §:ssä säädettyjä sivistyksellisiä oikeuksia.

Hallintotehtävän antaminen muulle kuin viranomaiselle

Esitystä on syytä arvioida myös perustuslain 124 §:n näkökulmasta. Säännöksen mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältä-

viä tehtäviä voidaan kuitenkin antaa vain viranomaiselle. Säännöksen sanamuodolla korostetaan sitä, että julkisten hallintotehtävien hoitamisen tulee pääsääntöisesti kuulua viranomaisille ja että tällaisia tehtäviä voidaan antaa muille kuin viranomaisille vain rajoitetusti. Hallintotehtävien uskominen muulle kuin viranomaiselle on toisin sanoen aina poikkeus pääsäännöstä.

Perustuslakivaliokunta on eri yhteyksissä esittänyt näkemyksensä siitä, että perustuslain 124 §:n mukaisella järjestelyllä voi etenkin yksityisen oikeusasemaan olennaisesti vaikuttavissa tilanteissa olla vain viranomaistoimintaa täydentävä ja avustava luonne. Perustuslakivaliokunnan käsittelyssä olleet julkisten hallintotehtävien antaminen yksityisen hoidettavaksi tai valtionkin omistaman yksityisoikeudellisen organisaation muodossa ovat koskeneet yleensä tilanteita, joissa on ollut kysymyksessä viranomaisen pääasiaa koskevaan päätöksentekoon nähden epäitsenäisen osakokonaisuuden ulkoistamista tai teknisemmän tai operatiivisemmän taikka viranomaistoiminnalle edellytyksiä luovan palvelutoiminnan ulkoistamista (esimerkiksi PeVL 62/2014 vp. Suomen edustustojen eräiden oleskelulupatehtävien antamisesta ulkoiselle palveluntuottajalle, PeVL 8/2014 vp. viranomaisten turvallisuusverkkotoiminnan antamisesta Suomen erillisverkot oy:lle, PeVL 6/2013 vp. passien toimittamiseen hakijalle, PeVL 47/2005 vp. operatiivisista lennonvarmistustehtävistä, PeVL 16/2002 vp. rautatieliikenteen vaatimuksenmukaisuuden teknisen arvioinnin ja tarkastuslaitoksen tehtävistä). Lakisääteisten palvelujen järjestäminen on perustuslakivaliokunnan mukaan luonnehdittavissa tosiasiallisesti hallinto toiminnaksi, vaikka pohjalla oleva palvelu sinänsä olisi enemmän yksityisen edun toteuttamiseen liittyvä ja siten ei julkista hallintotehtävää. Tällainen asetelma on esimerkiksi oikeusapuja edunvalvontapalveluiden järjestämisessä (PeVL 16/2016 vp.).

Perustuslain perustelujen mukaan valtuutusta ei ole lähtökohtaisesti tarkoitettu käytettäväksi laajojen hallinnollisten tehtäväkokonaisuuksien antamiseen viranomaiskoneiston ulkopuolisille tai niin sanottujen ”kvasiviranomaisten” perustamiseen. Perustuslakivaliokunnan tulkintakäytäntö on koskenut yksittäisten tehtävien siirtoa. Valiokunta on yksittäisenkin tehtävän osalta edellyttänyt, että

- Kyseessä ei ole merkittävän julkisen vallan siirto
- Tehtävän siirto on tarkoituksenmukainen muun muassa hallinnon tehokkuuden ja muiden hallinnon sisäisten tarpeiden sekä myös yksityisten henkilöiden ja yhteisöjen tarpeiden vuoksi ja
- Siirrettäessä huolehditaan perusoikeuksien, oikeusturvan ja muiden hyvän hallinnon vaatimusten turvaamisesta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon osalta ei ole perustuslakivaliokunnan aikaisemman tulkintakäytännön perusteella yksiselitteisen selvää, mikä osa toimintaa kuuluu merkittävän julkisen vallan käytön, julkisen vallan käytön tai julkisen hallintotehtävän kategoriaan. Selkeästi julkisen vallan tai merkittävän julkisen vallan käyttöä sisältävät tilanteet ovat usein tiettyjä osia hoitoketjusta tai terveydenhuollon kokonaisuudesta. Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan, joka koskee hallituksen esitystä tartuntatautilaiksi, muun kuin virkasuhteisen lääkärin toimivaltuudet piti rajoittaa välttämättömiin ensivaiheen toimenpiteisiin (PeVL 11/2016 vp.). Kanta liittyy kuitenkin rajoittamistoimenpiteiden sisältämään varsin voimakkaaseenkin mahdollisuuteen puuttua henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen tartuntatautiin leviämisen estämiseksi.

Nyt esitettävässä korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämistä ja tuottamista koskevassa esityksessä kyseessä olisivat terveydenhuoltolain 17 §:ssä säädetyt perusterveydenhuollon palvelut sisältäen psykiatrin palvelut jatkohoitoon ja kuntoutukseen ohjaamiseksi. Sen sijaan merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältävät ja viranomaisen ominaisuudessa hoidettavat palvelut eivät kuuluisi näihin palveluihin. Esitys ei muuta perustuslain 19 §:n

HE 145/2018 vp

mukaista julkisen vallan velvoitetta turvata jokaiselle yhdenvertaisesti riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut sekä edistää väestön terveyttä ja hyvinvointia.

Perustuslain esitöiden mukaan perustuslain 124 §:ssä ”julkisella hallintotehtävällä” viitataan varsin laajaan hallinnollisten tehtävien kokonaisuuteen, johon kuuluu esimerkiksi lakien toimeenpanoon sekä yksityisten henkilöiden ja yhteisöjen oikeuksia, velvollisuuksia ja etuja koskevaan päätöksentekoon liittyviä tehtäviä. Perustuslain 124 §:n perustelujen sekä perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön mukaan, julkisen hallintotehtävän käsite on ”julkisen vallan käyttöä” laajempi käsite ja että julkinen hallintotehtävä voi olla luonteeltaan myös palvelutehtävä. Julkiseksi hallintotehtäväksi katsottava lakisääteinen palvelutehtävä ei välttämättä sisällä julkisen vallan käyttöä tai julkisen vallan käytön osuus siinä voi ainakin olla vähäinen.

Terveydenhuolto on puolestaan perinteisesti nähty ns. tosiasiallisena toimintana, jossa ei pääsääntöisesti tehdä hallintopäätöksiä. Tästä huolimatta myös terveydenhuollossa tosiasiaassa käytetään potilaan aseman ja oikeuksien kannalta julkista valtaa, kun arvioidaan potilaan terveydentilaa, diagnosoidaan sairauksia ja tehdään diagnosoinnin tutkimiseen liittyviä ratkaisuja, tehdään ratkaisuja hoidon tarpeesta sekä hoitotoimenpiteistä, joihin potilas ohjataan tai ei ohjata. Näistä ratkaisuista riippuu, saako ihminen hoitoa vai ei.

Perustuslaissa ei myöskään ole määritelty sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisen ja tuotannon tapaa (HE 309/1993 vp., s 71/II, PeVL 20/2004 vp. s. 2/II). Valtiosääntöoikeudellisessa arvioinnissa on otettava huomioon, mikä vaikutus eri ratkaisuilla on perusoikeuksien käytännön toteutumisen edellytyksiin.

Sosiaali- ja terveydenhuollossa julkisena vallankäyttönä tai ainakin julkisena hallintotehtävänä voidaan pitää nykyisin kunnan ja jatkossa maakuntalaissa ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaissa säädetyn maakunnan järjestämisvastuun ytimeen kuuluvaa vastuuta siitä, että:

- ihmiset saavat palvelut yhdenvertaisesti
- palveluihin kerättyjä verovaroja käytetään tehokkaasti väestön tarvitsemiin palveluihin siten, että myös yksilötasolla riittävät ja tarpeen mukaiset palvelut turvataan.

Verovarojen käytön näkökulmasta jokainen palvelu- tai hoitopäätös on samalla päätös rahoituksen kohdentamisesta. Pääosa sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksista määritetään näiden päätösten kautta. Hoitopäätökset terveydenhuollossa ovat luonteeltaan terveydenhuollon ammattihenkilön tosiasiallista toimintaa ja harvemmin hallintopäätöksiä.

Perustuslain 124 §:n tarkoituksenmukaisuusvaatimus on hallintotehtävän antamisen oikeudellinen edellytys, jonka täyttymistä tulee arvioida tapauskohtaisesti. Arviointi on oikeudellista harkintaa perustuslain soveltamisesta, ei lainsäätäjän ja sille esityksiä tekevän hallituksen tarkoituksenmukaisuusharkintaa. Perustuslakivaliokunnan julkisen hallintotehtävän siirtoa koskevassa tulkintakäytännössä (muun muassa PeVL 8/2014 vp) on tarkoituksenmukaisuuden arvioinnissa kiinnitetty huomiota muun muassa siihen, että on luotu riittävä ohjaus- ja valvontamalli siirretyn hallintotehtävän ohjaamiselle ja valvonnalle. Esimerkiksi turvallisuusverkkoa koskevan esityksen osalta (HE 54/2013 vp) perustusvaliokunta (PeVL 8/2014 vp) on edellyttänyt, että ”sääntelyn sisältämä valvonta- ja ohjausmalli tosiasiallisesti ja selkeästi turvaa toiminnan luonne huomioon ottaen palveluntuottajan riittävän valvonnan ja ohjauksen” ja ”toiminnan tehokas ja johdonmukainen johtaminen varmistetaan kaikissa käytännön tilanteissa, erityisesti poikkeustilanteissa”. Julkisen hallintotehtävän siirron edellytyksissä on kyse oikeudellisista kriteereistä, joissa painottuvat perusoikeuksien yhdenvertaiseen toteutumiseen liittyvät seikat. Kriteereitä on arvioitava YTHS:lle kaavailun tuottamisvastuun, opiskelijoiden perusoikeuksien turvaamisen ja valtion näkökulmasta.

Opiskeluterveydenhuollon erityisluonteen vuoksi on tarkoituksenmukaista, että kaikkien korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelut toteutetaan valtakunnallisesti ja opiskeluterveydenhuoltoon erikoistuneesti yhtenä kokonaisuutena.

Opiskeluterveydenhuollon palvelujen tuottaminen YTHS:n toimesta olisi tarkoituksenmukaista, sillä YTHS on tuottanut yliopisto-opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelut 1950-luvulta lähtien. YTHS:n toiminta on jo nykyään muodostunut merkittäväksi osaksi opiskeluterveydenhuollon palvelutuotantoa. Vakiintuneena opiskeluterveydenhuollon palvelujen tuottajana YTHS on tutkinut ja kehittänyt opiskeluterveydenhuollon palvelujen sisältöä ja laatua sekä ottanut käyttöön opiskelijälähtöisiä palvelumuotoja, esimerkiksi etäpalveluja ja muita digitaalisia palveluja.

YTHS:n toiminta on valtakunnallista ja mahdollistaa palveluihin hakeutumisen ja hoidon saamisen aiempaa joustavammin eri puolilta maata. Asiakaslähtöisyyden näkökulmasta järjestelmä vastaa opiskelijan yksilökohtaisiin tarpeisiin ja tukee opiskelijan opiskelukykyä ja hyvinvointia.

Opiskeluterveydenhuollon palvelujen turvaaminen

Perusoikeuksien turvaamisen näkökulmasta on punnittava muun muassa sitä, turvataanko järjestelmällä perusoikeudet yhdenvertaisesti koko Suomessa ja minkälainen on YTHS:n tosiasiallinen mahdollisuus tuottaa opiskeluterveydenhuollon palvelut. Myös riittävän rahoituksen turvaaminen on olennaista arvioinnissa.

Lakiehdotuksen 13 §:ssä on säännös, jonka mukaan tilanteessa, jossa YTHS ei pysty tuottamaan opiskeluterveydenhuollon palveluja tässä laissa edellytetyllä tavalla, Kansaneläkelaitoksen on järjestettävä palvelut muulla tavalla. Lakiehdotuksen 33 §:n mukaan YTHS:n toimintaan sovellettaisiin palvelujen kieltä koskevia säädöksiä. Lakiehdotuksen 35 §:ssä on YTHS:n toiminnan lainmukaisuuden valvontaa ja 36 §:ssä YTHS:n palveluksessa olevan henkilöstön rikosoikeudellista virkavastuuta ja vahingonkorvausvastuuta koskevat säännökset.

Lisäksi ehdotuksen 18 ja 38 §:ään sisältyy säännökset, joiden mukaan valtio vastaisi siitä, että Kansaneläkelaitoksen käytettävissä on korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon riittävä rahoitus sekä toimintaa käynnistettäessä että ennakoimattomissa tilanteissa.

Siten voidaan arvioida, että säännökset täyttävät näiltä osin opiskelijoiden perusoikeuksien ja YTHS:n rahoituksen turvaamisen vaatimukset sekä turvaavat YTHS:n tosiasiallisen mahdollisuuden tuottaa opiskeluterveydenhuollon palvelut.

Kansaneläkelaitos on eduskunnan valvonnassa oleva itsenäinen julkisoikeudellinen laitos, jonka asema pohjautuu perustuslakiin. Perustuslain 36 §:n mukaan eduskunta valitsee valtuutetut valvomaan Kansaneläkelaitoksen hallintoa ja toimintaa sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään. Perustuslain kirjauksella Kansaneläkelaitos on kytketty eduskunnan vaikutusvallan piiriin. Kansaneläkelaitoksen valtiosääntöoikeudellisen erityisasemansa vuoksi se on erillään valtioneuvoston ja ministeriöiden alaiseen viranomaiskoneistoon kuuluvista ohjaus- ja valvontasuhteista. Näin ollen valtioneuvosto ja ministeriöt eivät voi kohdistaa Kansaneläkelaitokseen samanlaista hallinnollista ohjausta ja valvontaa kuin alaisiinsa valtion virastoihin.

Terveydenhoitomaksu

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi korkeakouluopiskelijoiden velvollisuudesta maksaa terveydenhoitomaksu. Korkeakouluopiskelijoilta perittävä maksu olisi tarkoitettu yleisesti opis-

keluterveydenhuollon rahoittamiseen, eikä olisi vastike opiskelijan saamasta yksilöidystä palvelusta. Kun yksilöity vastikesuhde puuttuu, perustuslakivaliokunnan vakiintuneen tulkintakäytännön mukaan pakollinen terveydenhoitomaksu olisi valtiosääntöoikeudelliselta luonteeltaan vero eikä maksu.

Terveydenhoitomaksusta on säädettävä lailla, joka sisältää perustuslain 81 §:n 1 momentin edellyttämällä tavalla säännökset verovelvollisuuden ja veron suuruuden perusteista sekä verovelvollisen oikeusturvasta. Verovelvollisten piirin ja veron suuruuden tulee ilmetä laista niin täsmällisesti, että lain soveltajan (terveydenhoitomaksun määrääjän) päätöksenteko perustuu sidottuun oikeusharkintaan. Terveydenhoitomaksun määräämiseen ja keräämiseen ei voi sisältyä itsenäistä harkintavaltaa. Lakiehdotuksen 2 luvussa säädettäisiin opiskeluterveydenhuollon rahoituksesta, joka on osaltaan perusteena terveydenhoitomaksun suuruutta laskettaessa. Lisäksi 4 luvussa säädettäisiin terveydenhoitomaksun määräytymisperusteista, terveydenhoitomaksun maksuvelvollisuudesta, maksuunpanopäätöksestä sekä terveydenhoitomaksun perimisestä ja viivästysmaksusta. Näin ollen voidaan arvioida, että terveydenhoitomaksusta on säädelty lakiehdotuksessa riittävän tarkkarajaisesti ja täsmällisesti.

Veroluonteisen maksun määräämisessä, maksuunpanossa ja kantamisessa on kysymys perustuslain 124 §:n tarkoittamasta julkisesta hallintotehtävästä. Perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Perustuslakivaliokunnan käytännössä on katsottu, että edellytyksenä on se, että toiminnassa noudatetaan hallinnon yleislakeja (hallintolaki, laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta, kielilaki) ja että asioita käsittelevät toimivat virkavastuulla. Toiminnan valvontaan on myös kiinnitettävä huomiota. Merkittäviä julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan antaa vain viranomaiselle. Kansaneläkelaitokseen kuuluu perustuslain 124 §:ssä tarkoitettuihin viranomaisiin, joille voidaan säätää tehtäväksi veroluonteisen maksun kerääminen. Kansaneläkelaitoksella on myös tehokas ja oikeusvarmuuden kannalta riittävä valtakunnallinen organisaatio ja tietojärjestelmät tehtävän hoitamiseen. Näin ollen voidaan arvioida, että veroluonteisen maksun eli terveydenhoitomaksun keräämisen säätäminen Kansaneläkelaitoksen tehtäväksi ei ole ongelmallinen perustuslain 124 §:n kannalta.

Muutoksenhaku ja asetuksenantovaltuus

Jokaisella on perustuslain 21 §:n 1 momentin nojalla oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Pykälän 2 momentin mukaan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla. Lakiehdotuksen 37 §:n mukaan terveydenhoitomaksun perimisestä ja viivästysmaksusta saisi hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Muutoksenhakumahdollisuuden järjestämisen tuomioistuihin voidaan katsoa riittävän täyttämään oikeusturvavaatimuksen.

Perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaan tasavallan presidentti, valtioneuvosto ja ministeriö voivat antaa asetuksia perustuslaissa tai muussa laissa säädetyin valtuuden nojalla. Lailla on kuitenkin säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan. Esityksessä ehdotetaan, että valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin tarkemmin korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon neuvottelukunnan kokoonpanosta, asettamisesta ja tehtävistä, terveydenhoitomaksun suuruudesta sekä terveydenhoitomaksun perimisestä ja viivästysmaksusta. Ehdotetut asetuksenantovaltuudet ovat perustuslain edellyttämällä tavalla tarkkarajaisia ja niiden voidaan tämän vuoksi katsoa täyttävän perustuslain vaatimukset.

HE 145/2018 vp

Hallituksen käsityksen mukaan ehdotukset ovat perustuslain mukaisia ja lakiehdotukset voidaan säätää tavallisen lain säätämisjärjestyksessä. Asian merkittävyyden vuoksi olisi kuitenkin tarpeen pyytää perustuslakivaliokunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain tarkoitus

Lain tarkoituksena on turvata korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelut valtakunnallisesti ja parantaa palvelujen laatua ja saatavuutta.

2 §

Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuoltoon oikeutetut

Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuoltoon on oikeutettu:

1) opiskelija, joka suorittaa yliopistolain (558/2009) 7 §:ssä tarkoitettua alempaa tai ylempää korkeakoulututkintoa, lukuun ottamatta tilauskoulutusopiskelijaa;

2) opiskelija, joka suorittaa ammattikorkeakoululain (932/2014) 11 §:ssä tarkoitettua ammattikorkeakoulututkintoa tai ylempää ammattikorkeakoulututkintoa, lukuun ottamatta tilauskoulutusopiskelijaa;

3) opiskelija, joka suorittaa Poliisiammattikorkeakoulusta annetun lain (1164/2013) 14 §:ssä tarkoitettua ammattikorkeakoulututkintoa, lukuun ottamatta tilauskoulutusopiskelijaa;

4) opiskelija, joka suorittaa Maanpuolustuskorkeakoulusta annetussa laissa (1121/2008) tarkoitettuja muita kuin upseerin virkaan vaadittavia sotatieteellisiä ja sotilasammattillisia opintoja.

Lisäksi edellytyksenä on, että 1 momentin 1—3 kohdassa tarkoitettu opiskelija on ilmoittautunut läsnä olevaksi yliopistolain 39 §:n, ammattikorkeakoululain 29 §:n tai Poliisiammattikorkeakoulusta annetun lain 30 §:n mukaisesti.

Oikeus käyttää opiskeluterveydenhuollon palveluja jatkuu sen lukukauden tai lukuvuoden loppuun asti, jolle opiskelija on ilmoittautunut läsnä olevaksi.

3 §

Opiskeluterveydenhuolto

Tässä laissa opiskeluterveydenhuollolla tarkoitetaan terveydenhuoltolain (1326/2010) 17 §:ssä tarkoitettua opiskeluterveydenhuoltoa korkeakouluopiskelijoille.

4 §

Suhde muuhun lainsäädäntöön

Tässä laissa tarkoitettuun palvelun tuottajaan sovelletaan lisäksi sosiaali- ja terveystalouden tuottamisesta annettua lakia (/).

Tässä laissa tarkoitettuja palveluja tuottaessa on noudatettava, mitä terveydenhuollon palveluista säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon yleis- ja erityislainsäädännössä. Asiakkaan ja potilaan asemasta ja oikeuksista säädetään potilaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (785/1992).

5 §

Opiskeluterveydenhuollon seuranta, ohjaus ja kehittäminen

Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämisen yleinen seuranta kuuluu sosiaali- ja terveysministeriölle.

Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon yleinen ohjaus ja kehittäminen kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle.

6 §

Opiskeluterveydenhuollon järjestäminen

Kansaneläkelaitos vastaa korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämisestä valtakunnallisesti.

7 §

Kansaneläkelaitoksen tehtävät

Kansaneläkelaitos huolehtii korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelujen riittävästä saatavuudesta ja saavutettavuudesta valtakunnallisesti sekä hyväksyy opiskeluterveydenhuollon palveluverkon.

Kansaneläkelaitoksen on seurattava ja arvioitava järjestämänsä korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon laatua ja vaikuttavuutta sekä kustannuksia, tuottavuutta ja taloudellisuutta.

Kansaneläkelaitoksen on huolehdittava siitä, että opiskeluterveydenhuollon palvelujen tuottamisessa käytetään toiminnan suunnittelussa ja johtamisessa tietoa toiminnan laadusta, vaikuttavuudesta ja kustannuksista.

8 §

Opiskeluterveydenhuollon palvelujen tuottaminen

Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö tuottaa korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelut valtakunnallisesti.

Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön on tuotettava opiskeluterveydenhuollon palvelut pääosin omana toimintanaan. Jos tämän lain mukaista tuottamisvelvollisuutta ei voida muuten toteuttaa, Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö voi hankkia omaa toimintaansa täydentäviä opis-

keluterveydenhuollon palveluja muulta palveluntuottajalta noudattaen julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettua lakia (1397/2016). Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö vastaa alihankkijan yksittäiselle opiskelijalle antamasta palvelusta ja on kokonaisvastuussa yksittäisen opiskelijan saamista opiskeluterveydenhuollon palveluista.

9 §

Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön tehtävät

Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön on palveluja tuottaessaan huolehdittava palveluverkon toimivuudesta, resursoinnista, toiminnan kehittamisestä, ammattihenkilöstön riittävydestä ja osaamisesta, palvelujen saatavuudesta ja saavutettavuudesta sekä ammattimaisesta johtamisesta ja omavalvonnasta. Palveluja tuottaessa on käytettävä palvelujen yhteensovittamisen toteutumista koskevaa alueellista ja kansallista tietoa, tutkimukseen perustuvaa muuta tietoa sekä asiakkaiden ja henkilöstön kokemuksiin perustuvaa tietoa.

Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön harjoittama mahdollinen muu toiminta ei saa vaarantaa tässä laissa säädettyjen velvoitteiden täyttämistä.

10 §

Kiireettömään hoitoon pääsy

Kansaneläkelaitoksen järjestämään ja Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön tuottamaan opiskeluterveydenhuoltoon sovelletaan, mitä terveydenhuoltolain 51 §:ssä säädetään perusterveydenhuollon hoitoon pääsystä.

11 §

Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon neuvottelukunta

Sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä toimii valtioneuvoston kolmeksi vuodeksi kerrallaan asettama korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon neuvottelukunta.

Neuvottelukunnassa ovat edustettuina sosiaali- ja terveysministeriö, valtiovarainministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, Kansaneläkelaitos, maakunnat, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö, yliopistot ja ammattikorkeakoulut, ylioppilaskunnat ja opiskelijakunnat.

Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon neuvottelukunnan tehtävänä on:

- 1) seurata korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämistä;
- 2) ohjata ja seurata Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön tuottaman opiskeluterveydenhuollon toteutumista;
- 3) kehittää Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön tuottamaa opiskeluterveydenhuoltoa;
- 4) edistää Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön tuottaman opiskeluterveydenhuollon ja maakuntien järjestämisen opiskeluterveydenhuollon ja muun terveydenhuollon yhteensovittamista;
- 5) seurata palveluverkkoa ja opiskeluterveydenhuollon palvelujen toteutumista, palvelujen käyttöä ja tarvetta valtakunnallisesti sekä opiskelijoiden tyytyväisyyttä palveluihin.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon neuvottelukunnan kokoonpanosta, asettamisesta ja tehtävistä.

12 §

Palvelujen yhteensovittaminen muiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kanssa

Kansaneläkelaitoksen ja Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön on sovittava yhteen opiskeluterveydenhuollon palvelut muihin sosiaali- ja terveyspalveluihin sekä kuntoutuspalveluihin yhteistyössä maakuntien ja muiden palveluja järjestävien tahojen kanssa. Lisäksi Kansaneläkelaitoksen ja Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön on turvattava palvelukokonaisuuden ja sujuvien palveluketjujen toteutuminen yhteistyössä maakunnan järjestämän opiskeluterveydenhuollon ja muun sosiaali- ja terveydenhuollon sekä kuntoutuspalvelujen järjestäjien kanssa.

13 §

Palvelujen tuottamisessa syntyvät häiriötilanteet

Tilanteessa, jossa Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö ei pysty tuottamaan opiskeluterveydenhuollon palveluja tässä laissa edellytetyllä tavalla, Kansaneläkelaitoksen on järjestettävä palvelut muulla tavalla.

2 luku

Opiskeluterveydenhuollon rahoitus

14 §

Opiskeluterveydenhuollon hyväksyttävät kustannukset

Opiskeluterveydenhuollon hyväksyttäviä kustannuksia ovat opiskeluterveydenhuollon palvelujen tuottamisesta aiheutuvat tarpeelliset ja kohtuulliset kustannukset ottaen huomioon laatua, vaikuttavuutta, taloudellisuutta ja tuottavuutta koskevat Kansaneläkelaitoksen järjestämisvastuullaan asettamat tavoitteet.

Opiskeluterveydenhuollon hyväksyttävät kokonaiskustannukset muodostuvat opiskelijalle annettavien opiskeluterveydenhuollon palvelujen opiskelijakohtaisesta hyväksyttävästä kustannuksesta kerrottuna läsnä olevaksi ilmoittautuneiden korkeakouluopiskelijoiden määrällä.

15 §

Arvio hyväksyttävistä kustannuksista

Sosiaali- ja terveysministeriö laatii vuosittain arvion 14 §:ssä tarkoitetuista opiskeluterveydenhuollon hyväksyttävistä kustannuksista. Arvio perustuu opiskeluterveydenhuollon palvelujen tarpeeseen, saatavuuteen, taloudellisuuteen ja vaikuttavuuteen. Arviossa otetaan huomioon palvelujen saatavuuden toteutunut kehitys ja saatavuuden mahdolliset ongelmat sekä kustannustason muutos.

Sosiaali- ja terveysministeriön laatima arvio perustuu:

- 1) Kansaneläkelaitoksen toimittamiin 21 §:ssä tarkoitettuihin ja muihin selvityksiin ja arviointeihin;
- 2) Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen keräämään opiskeluterveydenhuoltoa koskevaan tietoon;

HE 145/2018 vp

3) muihin käytettävissä oleviin sekä korkeakouluopiskelijoiden että muiden opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon tilaa koskeviin selvityksiin ja tietoihin.

16 §

Hyväksyttävien kustannusten tarkistaminen

Hyväksyttävät kustannukset tarkistetaan vuosittain 15 §:ssä tarkoitetun arvioinnin perusteella, kuitenkin enintään työntekijän eläkelain (395/2006) 96 §:n 1 momentissa tarkoitetulla palkkakertoimella.

Eduskunta päättää vuosittain opiskeluterveydenhuollon hyväksyttävistä kustannuksista ja valtion rahoituksesta valtion talousarvion käsittelyn yhteydessä.

Hyväksyttävien kustannusten tarkistuksessa voidaan 1 momentista poiketen ottaa huomioon opiskeluterveydenhuollon palvelujen tuottamista koskeva muutos, joka johtuu laista tai asetuksesta taikka toimintaympäristön olennaisesta muutoksesta.

17 §

Rahoituksen periaatteet

Opiskeluterveydenhuollon rahoitus koostuu opiskelijoiden Kansaneläkelaitokselle suorittamista 24 §:ssä tarkoitetuista terveydenhoitomaksuista ja valtion Kansaneläkelaitokselle maksumasta rahoituksesta.

Valtion varoista rahoitetaan 77 prosenttia opiskeluterveydenhuollon hyväksyttävistä kokonaiskustannuksista. Opiskelijoilta perittävillä terveydenhoitomaksuilla rahoitetaan 23 prosenttia opiskeluterveydenhuollon hyväksyttävistä kokonaiskustannuksista.

Jos opiskelijoiden terveydenhoitomaksut eivät jonakin vuonna kata kokonaan 23 prosenttia hyväksyttävistä kokonaiskustannuksista, puuttuva osuus rahoitetaan 2 momentista poiketen valtion varoista. Jos opiskelijoiden terveydenhoitomaksut ovat jonakin vuonna enemmän kuin 23 prosenttia hyväksyttävistä kokonaiskustannuksista, ylittävää osuutta ei palauteta opiskelijoille.

18 §

Opiskeluterveydenhuollon lisärahoitus ennakoimattomassa tilanteessa

Sen lisäksi, mitä 17 §:ssä säädetään, valtio vastaa siitä, että Kansaneläkelaitoksen käytettävissä on korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon riittävä rahoitus, jos se on välttämätöntä opiskeluterveydenhuollon palvelujen saatavuuden turvaamiseksi äkillisestä ja ennakoimattomasta syystä johtuen.

19 §

Valtion rahoitusosuuden suoritukset

Valtio suorittaa Kansaneläkelaitokselle neljässä erässä vuoden aikana tämän lain nojalla järjestettävän opiskeluterveydenhuollon valtion rahoitusosuuden. Kansaneläkelaitoksen on kymmenen pankkipäivää ennen kunkin erän maksupäivää ilmoitettava sosiaali- ja terveystieteiden ministeriölle valtion maksuerän suuruus.

HE 145/2018 vp

20 §

Kansaneläkelaitoksen toimintakulut

Valtio korvaa Kansaneläkelaitokselle tämän lain toimeenpanosta aiheutuvat toimintakulut siten kuin Kansaneläkelaitoksesta annetun lain (731/2001) 12 d §:ssä säädetään.

21 §

Kansaneläkelaitoksen selvitykset ja arvio

Kansaneläkelaitoksen on vuosittain huhtikuun loppuun mennessä toimitettava sosiaali- ja terveysministeriölle selvitykset Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön edellisenä vuonna tuotaman opiskeluterveydenhuollon toteutumisesta.

Kansaneläkelaitoksen on vuosittain helmikuun loppuun mennessä toimitettava sosiaali- ja terveysministeriölle arvio seuraavalle vuodelle vahvistettavasta opiskelijoiden terveydenhoitomaksun suuruudesta.

3 luku

Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiölle suoritettava korvaus

22 §

Korvauksen maksaminen

Kansaneläkelaitos maksaa korvauksen Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiölle opiskeluterveydenhuollon palvelujen tuottamisesta aiheutuvista kustannuksista. Korvaus perustuu opiskelijakohtaiseen hyväksyttävään kustannukseen ja arvioon opiskelijamäärästä.

Korvausta määrittäessään Kansaneläkelaitos ottaa huomioon opiskeluterveydenhuollon käyttökustannukset ja perustamiskustannukset sekä Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön hallintokustannuksista sen osan, joka kohdistuu tämän lain mukaiseen toimintaan.

Kansaneläkelaitos suorittaa Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiölle korvauksen neljässä erässä vuoden aikana.

Korvauksen määrä tarkistetaan lopullisen opiskelijamäärän mukaisesti. Lopullinen opiskelijamäärä on kevät- ja syyslukukausien opiskelijamäärien keskiarvo. Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarvittaessa tarkemmat säännökset korvauksen määrän tarkistamisesta.

Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön tili- ja toimintakauden päätyttyä Kansaneläkelaitos tarkastaa opiskeluterveydenhuollon tuottamisesta aiheutuneet kustannukset ja toiminnalle asetettujen laatua, vaikuttavuutta, taloudellisuutta ja tuottavuutta koskevien tavoitteiden toteutumisen.

23 §

Takaisinperintä ja lisäsuoritus

Jos Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö on käyttänyt korvausta muuhun kuin tämän lain mukaiseen toimintaan, Kansaneläkelaitos tekee päätöksen korvauksen takaisinperinnästä.

Jos Kansaneläkelaitos havaitsee 22 §:n 4 momentissa tarkoitettua tarkistusta suorittaessaan, että korvausta on maksettu liikaa, se tekee päätöksen liikaa maksetun korvauksen takaisinperinnästä. Jos tarkistuksen perusteella Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiöllä on oikeus lisäkor-

vaukseen, Kansaneläkelaitos maksaa lisäkorvauksen sen jälkeen, kun korvauksen tarkistus on tehty.

Takaisinperintä tai lisäsuoritus voidaan ottaa huomioon seuraavissa Kansaneläkelaitoksen Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiölle maksamissa korvauksen maksuerissä.

4 luku

Terveydenhoitomaksu

24 §

Terveydenhoitomaksun maksuvelvollisuus

Tämän lain 2 §:ssä tarkoitetun korkeakouluopiskelijan, joka on ilmoittautunut läsnä olevaksi oppilaitokseen tai opiskelee Maanpuolustuskorkeakoulussa muita kuin upseerin virkaan vaadittavia sotatieteellisiä ja sotilasammattillisia opintoja, on suoritettava lukukausikohtainen terveydenhoitomaksu Kansaneläkelaitokselle.

Kevätlukukauden maksu on suoritettava viimeistään tammikuun 31 päivänä ja syyslukukauden maksu viimeistään syyskuun 30 päivänä. Jos opiskelija ilmoittautuu läsnä olevaksi opiskelijaksi kevätlukukaudelle tammikuun 31 päivän jälkeen, maksu on suoritettava viimeistään 31 päivänä heinäkuuta. Jos opiskelija ilmoittautuu läsnä olevaksi opiskelijaksi syyslukukaudelle syyskuun 30 päivän jälkeen, maksu on suoritettava viimeistään 31 päivänä joulukuuta.

25 §

Terveydenhoitomaksun suuruus

Terveydenhoitomaksun suuruus määrätään siten, että valtion rahoitusosuudella ja terveydenhoitomaksun tuotoilla katetaan 14 §:ssä tarkoitetut hyväksyttävät opiskeluterveydenhuollon kustannukset. Maksua määrättäessä noudatetaan, mitä 17 §:ssä säädetään opiskeluterveydenhuollon rahoitusosuuksista.

Terveydenhoitomaksun suuruudesta säädetään vuosittain ennen marraskuun 30 päivää annettavalla valtioneuvoston asetuksella.

26 §

Maksuunpanopäätös

Kansaneläkelaitos antaa opiskelijalle hänen pyynnöstään terveydenhoitomaksua koskevan maksuunpanopäätöksen.

27 §

Terveydenhoitomaksun periminen ja viivästymismaksu

Jos terveydenhoitomaksu maksetaan määräajan jälkeen, peritään kiinteä viivästymismaksu. Viivästymismaksun suuruus voi olla enintään 15 prosenttia terveydenhoitomaksun määrästä. Viivästymismaksun suuruudesta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Korkeakouluopiskelijan terveydenhoitomaksu ja viivästymismaksu ovat suoraan ulosotto-kelpoisia. Maksut peritään ja ne vanhentuvat siten kuin verojen ja maksujen täytäntöönpanosta

HE 145/2018 vp

annetussa laissa (706/2007) säädetään. Vanhentuminen lasketaan maksun 24 §:n 2 momentissa säädetystä eräänymisestä.

28 §

Terveydenhoitomaksun kuittaaminen

Terveydenhoitomaksu ja viivästymismaksu voidaan kuitata Kansaneläkelaitoksen myöhemmin maksamasta etuudesta. Ilman opiskelijan suostumusta kuittaaminen voidaan kuitenkin kohdistaa vain opintotukilain (65/1994) perusteella maksettavaan opintorahaan.

5 luku

Rekisterit ja tietojen luovuttaminen

29 §

Asiakas- ja potilastietojen rekisterinpito

Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö on luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2016/679 tarkoitettu rekisterinpitäjä sen tuottamisvastuulle kuuluvassa toiminnassa syntyneille terveydenhuollon potilasasiakirjoille. Potilastietoihin ja niiden käsittelyyn sovelletaan potilaan asemasta ja oikeuksista annettua lakia (785/1992), sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annettua lakia (159/2007), viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999) ja tietosuojalakia (/).

30 §

Maksutietojen rekisterinpito

Kansaneläkelaitos on terveydenhoitomaksun keräämiseen liittyvien maksutietojen rekisterinpitäjä.

31 §

Tiedonsaanti ja tietojen luovutus

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä ja korvauksetta korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta ja korkeakouluilta terveydenhoitomaksun keräämistä varten tarvittavat tiedot. Tällaisia tietoja ovat korkeakoulun nimi, suoritettava tutkinto, opiskelijan nimi, henkilötunnus ja tarvittavat yhteystiedot, läsnäolotiedot ja muut maksun perimistä varten välttämättömät tiedot.

Kansaneläkelaitoksella ja tämän lain mukaisella muutoksenhakuelimellä on oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä korvauksetta käsiteltävänä olevan asian ratkaisemiseksi tai muun tämän lain mukaisen yksittäisen tehtävän täytäntöönpanoa varten välttämättömät tiedot valtion ja maakunnan viranomaiselta ja muulta julkisoikeudelliselta yhteisöltä. Kansaneläkelaitoksella on oikeus yksittäistapauksessa käyttää tämän lain mukaista asiaa käsitellessään muiden sille säädettyjen tehtävien

hoitamista varten saamia tietoja, jos on ilmeistä, että ne vaikuttavat tämän lain mukaiseen asiaan ja Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada tiedot muutoinkin erikseen.

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä ja korvauksetta Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiöltä järjestämänsä korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon lainmukaisuuden, laadun, vaikuttavuuden, taloudellisuuden, tuottavuuden ja jatkuvan kehityksen seuraamiseksi ja arvioimiseksi tarvitsemiaan tietoja. Lisäksi Kansaneläkelaitoksella on oikeus tarkastaa säätiön kirjanpito ja suorittaa Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön toimintaan ja tiloihin kohdistuva arviointi ennalta ilmoitettuna ajankohtana. Tietojen antovelvollisuus koskee myös Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön muilta palveluntuottajilta hankkimia tässä laissa tarkoitettuja palveluja.

Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö on velvollinen toimittamaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämään perusterveydenhuollon avohoidon hoitoilmoitusrekisteriin tarvittavat tiedot.

32 §

Teknisen yhteyden käyttö rekisteritietojen luovutuksessa

Edellä 31 §:ssä tarkoitettuja tietoja voidaan luovuttaa myös teknisen käyttöyhteyden avulla. Ennen teknisen käyttöyhteyden avaamista tietoja pyytävän on esitettävä selvitys siitä, että tietojen suojauksesta huolehditaan asianmukaisesti.

6 luku

Erinäiset säännökset

33 §

Palvelujen kieli

Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön tämän lain mukaiseen toimintaan sovelletaan kielilakia (423/2003), saamen kielilakia (1086/2003), viittomakielilakia (359/2015) ja julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain (424/2003) 2, 3 ja 4 §:ää, jollei muussa laissa toisin säädetä.

Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön on järjestettävä palvelunsa sekä suomeksi että ruotsiksi kaksikielisessä maakunnassa siten, että asiakas saa ne valitsemallaan kielellä, joko suomeksi tai ruotsiksi. Yksikielisessä maakunnassa palvelut järjestetään maakunnan kielellä siten, että asiakkaalla on oikeus käyttää suomen tai ruotsin kieltä. Asiakkaalla on oikeus käyttää saamen kieltä saamelaisten kotiseutualueella tuotettavissa opiskeluterveydenhuollon palveluissa sekä Lapin maakunnan alueella sellaisissa palveluissa, joita tuotetaan vain kotiseutualueen ulkopuolella sijaitsevilla toimipisteissä.

Jos terveydenhuollon henkilöstö ei hallitse muuta kuin suomen tai ruotsin kieltä tai asiakas ei aisti- tai puhevamman tai muun syyn vuoksi voi tulla ymmärretyksi, on palveluja annettaessa mahdollisuuksien mukaan huolehdittava tulkitsemisesta ja tulkin hankkimisesta.

Palveluja järjestettäessä on Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön lisäksi huolehdittava siitä, että Pohjoismaiden kansalaiset voivat tässä laissa tarkoitettuja palveluja käyttäessään tarvittaessa käyttää omaa, joko suomen, islannin, norjan, ruotsin tai tanskan kieltä. Tällöin on mahdollisuuksien mukaan huolehdittava siitä, että Pohjoismaiden kansalaiset saavat tarvittavan tulkkaus- ja käännösavun.

HE 145/2018 vp

34 §

Käyttämättä jätetystä ajasta perittävä maksu

Jos henkilö on varannut ennakolta vastaanottoajan palvelun saamiseksi ja hän on ilman hyväksyttävää syytä jäänyt saapumatta varattuna aikana vastaanotolle, Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö perii häneltä valtioneuvoston asetuksella säädettävän suuruisen maksun.

Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö tekee opiskelijalle hänen pyynnöstään käyttämättä jätettyä aikaa koskevan maksuunpanopäätöksen.

35 §

Valvonta

Valtion lupa- ja valvontavirasto valvoo Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön toiminnan lainmukaisuutta siten kuin Valtion lupa- ja valvontavirastosta annetussa laissa (/) säädetään.

36 §

Rikosoikeudellinen virkavastuu ja vahingonkorvausvastuu

Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön palveluksessa oleviin henkilöihin sovelletaan rikoslain (39/1889) 40 luvun rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä heidän suorittaessaan tässä laissa tarkoitettuja tehtäviä. Vahingonkorvausvastuusta säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974).

Mitä 1 momentissa säädetään, koskee myös muun palveluntuottajan palveluksessa olevia heidän suorittaessaan tämän lain mukaisia tehtäviä.

37 §

Muutoksenhaku

Tämän lain 22, 23, 26 ja 27 §:ssä tarkoitettuun Kansaneläkelaitoksen päätökseen saa vaatia oikaisua Kansaneläkelaitokselta siten kuin hallintolaissa (434/2003) säädetään. Oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Tämän lain 34 §:ssä tarkoitettuun Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön päätökseen saa vaatia oikaisua Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiöltä siten kuin hallintolaissa säädetään. Oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

38 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Jos valtion talousarviossa opiskeluterveydenhuoltoon myönnetty rahoitus osoittautuu riittämättömäksi ammattikorkeakouluopiskelijoiden ennakoimattomasta palvelutarpeesta johtuen, voidaan ensimmäisen kolmen vuoden aikana lain voimaantulosta myöntää vuosittain toimintaan lisärahoitusta.

HE 145/2018 vp

Syksyllä 2020 läsnä olevaksi ilmoittautuvat yliopisto-opiskelijat suorittavat ylioppilaskunnan jäsenmaksun yhteydessä maksettavasta lukuvuoden 2020-2021 terveydenhoitomaksusta ylioppilaskunnalle vain syyslukukauden osuuden. Tämän lain mukainen terveydenhoitomaksu maksetaan Kansaneläkelaitokselle kevätlukukaudesta 2021 alkaen.

2.

Laki

terveydenhuoltolain 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan terveydenhuoltolain (1326/2010) 17 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa 551/2017,
seuraavasti:

17 §

Opiskeluterveydenhuolto

Maakunnan on järjestettävä opiskeluterveydenhuollon palvelut alueellaan sijaitsevien lukioiden ja ammatillista koulutusta antavien oppilaitosten opiskelijoille heidän kotipaikastaan riippumatta. Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetussa laissa (/) säädetään Kansaneläkelaitoksen velvollisuudesta järjestää opiskeluterveydenhuolto korkeakoulujen opiskelijoille.

Opiskeluterveydenhuoltoon sisältyvät:

- 1) oppilaitoksen opiskeluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä opiskeluyhteisön hyvinvoinnin edistäminen sekä seuranta kolmen vuoden välein;
- 2) opiskelijoiden terveyden ja hyvinvoinnin sekä opiskelukyvyn seuraaminen ja edistäminen, johon sisältyvät lukion ja ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoille kaksi määräaikaista terveystarkastusta ja kaikille opiskelijoille terveystarkastukset yksilöllisen tarpeen mukaisesti;
- 3) perusterveydenhuollon terveyden- ja sairaanhoitopalvelut, mukaan lukien mielenterveys- ja päihdetyö, seksuaaliterveyden edistäminen ja suun terveydenhuolto;
- 4) opiskelijan erityisen tuen tai tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen, opiskelijan tukeminen ja tarvittaessa jatkotutkimuksiin tai -hoitoon ohjaaminen sekä psykoterapiaan ohjaamisen edellyttämä hoito ja lausunto.

Opiskeluterveydenhuoltoon kuuluu myös opiskelijan muun kuin oppisopimukseen perustuvan työpaikalla järjestettävän koulutuksen ja työharjoittelun aikainen terveydenhuolto.

Maakunnan ja Kansaneläkelaitoksen on opiskeluterveydenhuollon palveluja järjestäessään toimittava yhteistyössä alaikäisen opiskelijan vanhempien ja huoltajien, muun opiskelijahuolto- ja opetushenkilöstön, Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa.

Opiskeluterveydenhuolto on osa oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaista opiskeluhuoltoa sekä ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 99 §:n 3 momentin mukaista opiskelijahuoltoa. Maakunnan tulee osallistua lukiolain (714/2018) 12 §:ssä tarkoitetun opetussuunnitelman ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 99 §:n 1 momentissa tarkoitettujen opiskelijahuollon järjestämistapojen laatimiseen siltä osin kuin ne koskevat opiskelijahuoltoa sekä oppilaitoksen ja kodin välistä yhteistyötä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

3.

Laki

sairausvakuutuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan sairausvakuutuslain (1224/2004) 13 luvun 11—14 § ja 18 luvun 8 §:n 1 momentin 3 kohta, sellaisina kuin ne ovat, 13 luvun 11—14 § laissa 840/2005 ja 18 luvun 8 §:n 1 momentin 3 kohta laissa 1113/2005, sekä
muutetaan 18 luvun 11 §:n 1 momentin 3 kohta, sellaisena kuin se on laissa 986/2008, seuraavasti:

18 luku

Sairausvakuutusrahasto ja vakuutusmaksut

11 §

Työtulovakuutuksen kulut

Sairausvakuutusrahastosta maksettavia työtulovakuutuksen kuluja ovat:

3) 13 luvussa tarkoitetut työterveyshuollon järjestämisestä aiheutuvien kustannusten korvaukset;

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

Kansaneläkelaitos voi tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten perusteella suorittaa Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiölle korvauksen Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön 31 päivään joulukuuta 2020 asti toteuttaman yliopisto-opiskelijoiden perusterveydenhuollon kustannuksista kesäkuun 30 päivään 2021 mennessä.

4.

Laki

yliopistolain 46 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yliopistolain (558/2009) 46 §:n 2 momentin 3 kohta, sellaisena kuin se on laissa
1349/2010, seuraavasti:

46 §

Ylioppilaskunta

Ylioppilaskunnan erityisenä tehtävänä on:

3) osallistua tarvittaessa terveydenhuoltolain (1326/2010) 17 §:ssä ja korkeakouluopiskeli-
joiden opiskeluterveydenhuollosta annetussa laissa (/) säädettyjen opiskeluterveydenhuoltoa
koskevien tehtävien toteuttamiseen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 ____.

5.

Laki

ammattikorkeakoululain 41 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ammattikorkeakoululain (932/2014) 41 §:n 1 momentin 3 kohta seuraavasti:

41 §

Opiskelijakunta

Ammattikorkeakoulussa on opiskelijakunta, johon voivat kuulua tutkintoon johtavassa koulutuksessa olevat opiskelijat. Opiskelijakunta voi hyväksyä jäsenikseen myös muita ammattikorkeakoulun opiskelijoita. Opiskelijakunnan tarkoituksena on toimia jäsentensä yhdyssiteenä ja edistää heidän yhteiskunnallisia, sosiaalisia ja henkisiä sekä opiskeluun ja opiskelijan asemaan yhteiskunnassa liittyviä pyrkimyksiään. Opiskelijakunnan tehtävänä on omalta osaltaan valmistaa opiskelijoita aktiiviseen, valveutuneeseen ja kriittiseen kansalaisuuteen. Opiskelijakunnan erityisenä tehtävänä on:

3) osallistua tarvittaessa terveydenhuoltolain (1326/2010) 17 §:ssä ja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetussa laissa (/) säädettyjen opiskeluterveydenhuoltoa koskevien tehtävien toteuttamiseen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 _____.

Helsingissä 20 päivänä syyskuuta 2018

Pääministeri

Juha Sipilä

Perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikko

2.

Laki

terveydenhuoltolain 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan terveydenhuoltolain (1326/2010) 17 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa
551/2017,
seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

17 §

17 §

Opiskeluterveydenhuolto

Opiskeluterveydenhuolto

Kunnan perusterveydenhuollon on järjestettävä opiskeluterveydenhuollon palvelut alueellaan sijaitsevien lukioiden, ammatillista koulutusta antavien oppilaitosten sekä korkeakoulujen opiskelijoille heidän kotipaikastaan riippumatta. Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuolto voidaan kunnan suostumuksella järjestää myös muulla Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston hyväksymällä tavalla. Opiskeluterveydenhuoltoon kuuluu myös opiskelijan muun kuin oppisopimukseen perustuvan työpaikalla järjestettävän koulutuksen ja työharjoittelun aikainen terveydenhuolto.

Opiskeluterveydenhuoltoon sisältyvät:

1) oppilaitoksen opiskeluympäristön terveellisyys ja turvallisuuden sekä opiskeluyhteisön hyvinvoinnin edistäminen sekä seuranta kolmen vuoden välein;

2) opiskelijoiden terveyden ja hyvinvoinnin sekä opiskelukyvyn seuraaminen ja edistäminen, johon sisältyvät lukion ja ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoille kaksi määräaikaista terveystarkastusta ja kaikille opiskelijoille terveystarkastukset yksilöllisen tarpeen mukaisesti;

Maakunnan on järjestettävä opiskeluterveydenhuollon palvelut alueellaan sijaitsevien lukioiden ja ammatillista koulutusta antavien oppilaitosten opiskelijoille heidän kotipaikastaan riippumatta. Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetussa laissa (/) säädetään Kansaneläkelaitoksen velvollisuudesta järjestää opiskeluterveydenhuolto korkeakoulujen opiskelijoille.

Opiskeluterveydenhuoltoon sisältyvät:

1) oppilaitoksen opiskeluympäristön terveellisyys ja turvallisuuden sekä opiskeluyhteisön hyvinvoinnin edistäminen sekä seuranta kolmen vuoden välein;

2) opiskelijoiden terveyden ja hyvinvoinnin sekä opiskelukyvyn seuraaminen ja edistäminen, johon sisältyvät lukion ja ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoille kaksi määräaikaista terveystarkastusta ja kaikille opiskelijoille terveystarkastukset yksilöllisen tarpeen mukaisesti;

Voimassa oleva laki

3) terveyden- ja sairaanhoitopalvelujen järjestäminen opiskelijoille, mielenterveys- ja päihdetyö, seksuaaliterveyden edistäminen ja suun terveydenhuolto *mukaan lukien*;

4) opiskelijan erityisen tuen tai tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen sekä opiskelijan tukeminen ja tarvittaessa jatkotutkimuksiin tai -hoitoon ohjaaminen.

Kunnan perusterveydenhuollon on opiskeluterveydenhuollon palveluja järjestäessään toimittava yhteistyössä alaikäisen opiskelijan vanhempien ja huoltajien, muun opiskelijahuolto- ja opetushenkilöstön sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa.

Opiskeluterveydenhuolto on osa oppilas- ja opiskelijahuoltolain sekä ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 99 §:n 3 momentin mukaista opiskelijahuoltoa. *Kunnan perusterveydenhuollosta vastaavan viranomaisen* tulee osallistua lukiolain (629/1998) 11 §:n mukaisen opetussuunnitelman ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 99 §:n 1 momentissa tarkoitetun *Opetushallituksen määräykseen perustuvan koulutuksen järjestäjän päättämien* opiskelijahuollon järjestämistapojen laatimiseen siltä osin, kun ne koskevat opiskelijahuoltoa sekä oppilaitoksen ja kodin välistä yhteistyötä.

Ehdotus

3) *perusterveydenhuollon* terveyden- ja sairaanhoitopalvelut, *mukaan lukien* mielen- terveys- ja päihdetyö, seksuaaliterveyden edistäminen ja suun terveydenhuolto;

4) opiskelijan erityisen tuen tai tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen, opiskelijan tukeminen ja tarvittaessa jatkotutkimuksiin tai -hoitoon ohjaaminen *sekä psykoterapiaan ohjaamisen edellyttämä hoito ja lausunto*.

Opiskeluterveydenhuoltoon kuuluu myös opiskelijan muun kuin oppisopimukseen perustuvan työpaikalla järjestettävän koulutuksen ja työharjoittelun aikainen terveydenhuolto.

Maakunnan ja Kansaneläkelaitoksen on opiskeluterveydenhuollon palveluja järjestäessään toimittava yhteistyössä alaikäisen opiskelijan vanhempien ja huoltajien, muun opiskelijahuolto- ja opetushenkilöstön, *Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön* sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa.

Opiskeluterveydenhuolto on osa oppilas- ja opiskelijahuoltolain *mukaista opiskelijahuoltoa* sekä ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 99 §:n 3 momentin mukaista opiskelijahuoltoa. *Maakunnan* tulee osallistua lukiolain (714/2018) 12 §:ssä tarkoitetun opetussuunnitelman ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 99 §:n 1 momentissa tarkoitettujen opiskelijahuollon järjestämistapojen laatimiseen siltä osin kuin ne koskevat opiskelijahuoltoa sekä oppilaitoksen ja kodin välistä yhteistyötä.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

3.

Laki

sairausvakuutuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan sairausvakuutuslain (1224/2004) 13 luvun 11—14 § ja 18 luvun 8 §:n 1 momentin 3 kohta, sellaisina kuin ne ovat, 13 luvun 11—14 § laissa 840/2005 ja 18 luvun 8 §:n 1 momentin 3 kohta laissa 1113/2005, sekä
muutetaan 18 luvun 11 §:n 1 momentin 3 kohta, sellaisena kuin se on laissa 986/2008, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

13 luku

Työterveyshuoltoa koskevat korvaukset

11 §

(Kumotaan)

Yliopisto-opiskelijoiden terveydenhoito

Kansaneläkelaitos voi suorittaa Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiölle kohtuullisen korvauksen sen järjestämän perusterveydenhuollon kustannuksista.

Perusterveydenhuollolla tarkoitetaan opiskelijoiden terveyden edistämisen ja sairauksien ehkäisyn sekä hoidon kannalta tarpeellista toimintaa, yleis- ja erikoislääkäritasoisien avosairaanhoidon palveluja, mielenterveystyötä sekä suun terveydenhuoltoa lukuun ottamatta oikomishoidon sekä proteettisten ja hammasteknisten toimenpiteiden kustannuksia.

12 §

(Kumotaan)

Hyväksyttävät kustannukset

Hyväksyttäviä kustannuksia ovat opiskelijoiden perusterveydenhuollosta aiheutuneet tarpeelliset ja kohtuulliset käyttökustannukset ja perustamiskustannukset silloin, kun säätiö on järjestänyt palvelut omalla terveysasemalla tai terveydenhuollon palvelujen

Voimassa oleva laki

Ehdotus

antamiseen oikeutetun palveluntuottajan tai ammatinharjoittajan perimät näitä vastaavat maksut ja palkkiot.

13 §

(Kumotaan)

Korvauksen määräytyminen

Korvausta suoritetaan toiminnan toteuttamiseksi tarpeellisten voimavarojen käytöstä aiheutuneista kustannuksista opiskelija-kohtaisen laskennallisen enimmäismäärän perusteella.

Kansaneläkelaitos vahvistaa opiskelija-kohtaisen laskennallisen enimmäismäärän terveydenhoidon toteuttamiseksi tarpeellisten voimavaretekkijöiden perusteella siten kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään.

Lopullinen kokonaiskorvaus on opiskelija-kohtainen laskennallinen enimmäismäärä opiskelijamäärällä kerrottuna, kuitenkin enintään 63 prosenttia säätiön tili- ja toimintakauden kokonaisrahoituksesta. Lopullista kokonaiskorvausta laskettaessa opiskelijamäärällä tarkoitetaan tilikauden ennakokorvaushakemuksessa käytettyä terveydenhoitomaksun maksaneiden opiskelijoiden määrää.

14 §

(Kumotaan)

Oikeus saada tietoja ja antaa tarkempia ohjeita korvauksen määräytymisestä

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiöltä terveydenhoidon voimavarojen tehokkaan ja tuloksellisen käytön sekä toiminnan taloudellisuuden ja jatkuvan kehityksen seuraamiseksi ja arvioimiseksi tarvitsemiaan tietoja.

Lisäksi Kansaneläkelaitoksella on oikeus tarkastaa säätiön kirjanpito ja antaa tarkempia ohjeita korvauksen hakemisesta ja määräytymisestä.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä korvauksen määräytymisestä, hyväksyttävistä kustannuksista, tarpeellisista voimavaretekkijöistä, opiskelija-

HE 145/2018 vp

Voimassa oleva laki

Ehdotus

kohtaisen enimmäismäärän vahvistamisesta sekä korvausmenettelystä.

18 luku

18 luku

Sairausvakuutusrahasto ja vakuutusmaksut

Sairausvakuutusrahasto ja vakuutusmaksut

8 §

Sairaanhoitovakuutuksen kulut

Sairausvakuutusrahastosta maksettavia sairaanhoitovakuutuksen kuluja ovat:

3) *Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiölle 13 luvun 11 §:n perusteella maksettavat korvaukset;*

(Kumotaan)

11 §

Työtulovakuutuksen kulut

Sairausvakuutusrahastosta maksettavia työtulovakuutuksen kuluja ovat:

3) 13 luvussa tarkoitetut työterveyshuollon järjestämisestä aiheutuvien kustannusten korvaukset *lukuun ottamatta Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiölle maksettavia korvauksia;*

11 §

Työtulovakuutuksen kulut

Sairausvakuutusrahastosta maksettavia työtulovakuutuksen kuluja ovat:

3) 13 luvussa tarkoitetut työterveyshuollon järjestämisestä aiheutuvien kustannusten korvaukset;

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

Kansaneläkelaitos voi tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten perusteella suorittaa Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiölle korvauksen Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön 31 päivään joulukuuta 2020 asti toteuttaman yliopisto-opiskelijoiden perusterveydenhuollon kustannuksista kesäkuun 30 päivään 2021 mennessä.

4.

Laki

yliopistolain 46 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yliopistolain (558/2009) 46 §:n 2 momentin 3 kohta, sellaisena kuin se on laissa
1349/2010, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

46 §

46 §

Ylioppilaskunta

Ylioppilaskunta

Ylioppilaskunnan erityisenä tehtävänä on:

Ylioppilaskunnan erityisenä tehtävänä on:

3) osallistua tarvittaessa terveydenhuoltolain (1326/2010) 17 §:ssä ja sairausvakuutuslain (1224/2004) 13 luvun 11–14 §:ssä säädettyjen opiskelijan perusterveydenhuoltoa koskevien tehtävien toteuttamiseen.

3) osallistua tarvittaessa terveydenhuoltolain (1326/2010) 17 §:ssä ja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetussa laissa (/) säädettyjen opiskeluterveydenhuoltoa koskevien tehtävien toteuttamiseen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .

5.

Laki**ammattikorkeakoululain 41 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ammattikorkeakoululain (932/2014) 41 §:n 1 momentin 3 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

41 §

41 §

Opiskelijakunta

Opiskelijakunta

Ammattikorkeakoulussa on opiskelijakunta, johon voivat kuulua tutkintoon johtavassa koulutuksessa olevat opiskelijat. Opiskelijakunta voi hyväksyä jäsenikseen myös muita ammattikorkeakoulun opiskelijoita. Opiskelijakunnan tarkoituksena on toimia jäsentensä yhdyssiteenä ja edistää heidän yhteiskunnallisia, sosiaalisia ja henkisiä sekä opiskeluun ja opiskelijan asemaan yhteiskunnassa liittyviä pyrkimyksiään. Opiskelijakunnan tehtävänä on omalta osaltaan valmistaa opiskelijoita aktiiviseen, valveutuneeseen ja kriittiseen kansalaisuuteen. Opiskelijakunnan erityisenä tehtävänä on:

3) osallistua tarvittaessa terveydenhuoltolain (1326/2010) 17 §:ssä säädetyn opiskeluterveydenhuollon ja sairausvakuutuslain (1224/2004) 13 luvun 11–14 §:ssä säädettyjen opiskelijan perusterveydenhuoltoa koskevien tehtävien toteuttamiseen.

Ammattikorkeakoulussa on opiskelijakunta, johon voivat kuulua tutkintoon johtavassa koulutuksessa olevat opiskelijat. Opiskelijakunta voi hyväksyä jäsenikseen myös muita ammattikorkeakoulun opiskelijoita. Opiskelijakunnan tarkoituksena on toimia jäsentensä yhdyssiteenä ja edistää heidän yhteiskunnallisia, sosiaalisia ja henkisiä sekä opiskeluun ja opiskelijan asemaan yhteiskunnassa liittyviä pyrkimyksiään. Opiskelijakunnan tehtävänä on omalta osaltaan valmistaa opiskelijoita aktiiviseen, valveutuneeseen ja kriittiseen kansalaisuuteen. Opiskelijakunnan erityisenä tehtävänä on:

3) osallistua tarvittaessa terveydenhuoltolain (1326/2010) 17 §:ssä ja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetussa laissa (/) säädettyjen opiskeluterveydenhuoltoa koskevien tehtävien toteuttamiseen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .